ગુજરાત રાજયના શિક્ષણવિભાગના પત્ર–ક્રમાંક
મશબ / 1212 / 373 / છ, તા. 10-4-2012 – થી મંજૂર

عربی

جماعت 10

અરેબિક ધોરણ 10

પ્રતિજ્ઞાપત્ર

ભારત મારો દેશ છે.
બધાં ભારતીયો મારાં ભાઈબહેન છે.
હું મારા દેશને ચાહું છું અને તેના સમૃદ્ધ અને
વૈવિધ્યપૂર્ણ વારસાનો મને ગર્વ છે.
હું સદાય તેને લાયક બનવા પ્રયત્ન કરીશ.
હું મારાં માતાપિતા, શિક્ષકો અને વડીલો પ્રત્યે આદર રાખીશ
અને દરેક જણ સાથે સભ્યતાથી વર્તીશ.
હું મારા દેશ અને દેશબાંધવોને મારી નિષ્ઠા અર્પું છું.
તેમનાં કલ્યાણ અને સમૃદ્ધિમાં જ મારું સુખ રહ્યું છે.

રાજ્ય સરકારની વિનામૂલ્યે યોજના હેઠળનું પુસ્તક

ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ
'વિદ્યાયન', સેક્ટર 10–એ, ગાંધીનગર–382010

© ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ, ગાંધીનગર
આ પાઠ્યપુસ્તકના સર્વ હક ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળને હસ્તક છે.
આ પાઠ્યપુસ્તકનો કોઈ પણ ભાગ કોઈ પણ રૂપમાં ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળના નિયામકની લેખિત પરવાનગી વગર પ્રકાશિત કરી શકાશે નહિ.

વિષય-સલાહકાર
ડૉ. મુહમ્મદ ઝુબેર કુરેશી

લેખન-સંપાદન
ડૉ. ચાંદબીબી એ. શેખ
મૌલવી અબ્દુલકાદિર પટની (નદવી)
શ્રી ઝેડ. જી. શેખ
શ્રી ઈકબાલહુસેન જી. બોકડા
શ્રી મુહમ્મદ અમીન કલા
શ્રી મુહમ્મદ સિદ્દીક ડી. કુરેશી
શ્રી ઈલ્યાસ એસ. સબૂરિયા

સમીક્ષા
શ્રી ઉમરજી મુહમ્મદ યાકૂબ શેખ
શ્રી એસ. વાય. સબૂરિયા
શ્રી જુનેદ એ. માકણોજિયા
શ્રી સૈયદ યૂસુફઅલી યાકૂબઅલી
શ્રી મસી એઝાઝએહમદ
મૌલવી ફોદા શકીલ એહમદ

ભાષાશુદ્ધિ
શ્રી ઓ.બી. દવે (ગુજરાતી ભાષા)

સંયોજન
ડૉ. કમલેશ એન. પરમાર (વિષય-સંયોજક : હિન્દી)

નિર્માણ-સંયોજન
ડૉ. કમલેશ એન. પરમાર (નાયબ નિયામક : શૈક્ષણિક)

મુદ્રણ-આયોજન
શ્રી મનીષ એચ. બધેકા (નાયબ નિયામક : ઉત્પાદન)

વિતરણ-આયોજન
શ્રી હર્ષદ એચ. ચૌધરી (નાયબ-નિયામકઃ વહિવટ-વિતરણ)

પ્રસ્તાવના

એન.સી.ઈ.આર.ટી. દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલા નવા રાષ્ટ્રીય અભ્યાસક્રમના અનુસંધાનમાં ગુજરાત રાજ્ય માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડે પણ નવા અભ્યાસક્રમ તૈયાર કર્યા છે. આ અભ્યાસક્રમ ગુજરાત સરકાર દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યા છે.

ગુજરાત સરકાર દ્વારા મંજૂર થયેલ **ધોરણ 10, અરેબિક**ના નવા અભ્યાસક્રમ અનુસાર તૈયાર કરવામાં આવેલું આ પાઠ્યપુસ્તક વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ મૂકતાં મંડળ આનંદ અનુભવે છે.

આ પાઠ્યપુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરતાં પહેલાં એની હસ્તપ્રતની આ સ્તરે શિક્ષણકાર્ય કરતા શિક્ષકો અને તજ્જ્ઞો દ્વારા સર્વાંગી સમીક્ષા કરાવવામાં આવી છે. શિક્ષકો તથા તજ્જ્ઞોનાં સૂચનો અનુસાર હસ્તપ્રતમાં યોગ્ય સુધારાવધારા કર્યા પછી આ પાઠ્યપુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે.

પ્રસ્તુત પાઠ્યપુસ્તકને રસપ્રદ, ઉપયોગી અને ક્ષતિરહિત બનાવવા માટે મંડળે પૂરતી કાળજી લીધી છે. તેમ છતાં શિક્ષણમાં રસ ધરાવનાર વ્યક્તિઓ પાસેથી પાઠ્યપુસ્તકની ગુણવત્તા વધે એવાં સૂચનો આવકાર્ય છે.

વિનયગિરિ ગોસાઈ	**ડૉ. વિનોદ રામચંદ્ર રાવ**
નિયામક	કાર્યવાહક પ્રમુખ
તા. 09-02-2024	ગાંધીનગર

પ્રથમ આવૃત્તિ : 2012, પુનઃમુદ્રણ : 2013, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024
પ્રકાશક : ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ, 'વિદ્યાયન', સેક્ટર - ૧૦-એ, ગાંધીનગર વતી વિનયગિરિ ગોસાઈ, નિયામક.
મુદ્રક :

મૂળભૂત ફરજો

ભારતના દરેક નાગરિકની ફરજ નીચે મુજબ રહેશે :*

(ક) સંવિધાનને વફાદાર રહેવાની અને તેના આદર્શો અને સંસ્થાઓનો, રાષ્ટ્રધ્વજનો અને રાષ્ટ્રગીતનો આદર કરવાની;

(ખ) આઝાદી માટેની આપણી રાષ્ટ્રીય લડતને પ્રેરણા આપનારા ઉમદા આદર્શોને હૃદયમાં પ્રતિષ્ઠિત કરવાની અને અનુસરવાની;

(ગ) ભારતનાં સાર્વભૌમત્વ, એકતા અને અખંડિતતાનું સમર્થન કરવાની અને તેમનું રક્ષણ કરવાની;

(ઘ) દેશનું રક્ષણ કરવાની અને રાષ્ટ્રીય સેવા બજાવવાની હાકલ થતાં, તેમ કરવાની;

(ચ) ધાર્મિક, ભાષાકીય, પ્રાદેશિક અથવા સાંપ્રદાયિક ભેદોથી પર રહીને, ભારતના તમામ લોકોમાં સુમેળ અને સમાન બંધુત્વની ભાવનાની વૃદ્ધિ કરવાની, સ્ત્રીઓના ગૌરવને અપમાનિત કરે તેવા વ્યવહારો ત્યજી દેવાની;

(છ) આપણી સમન્વિત સંસ્કૃતિના સમૃદ્ધ વારસાનું મૂલ્ય સમજી તે જાળવી રાખવાની;

(જ) જંગલો, તળાવો, નદીઓ અને વન્ય પશુપક્ષીઓ સહિત કુદરતી પર્યાવરણનું જતન કરવાની અને સુધારણા કરવાની અને જીવો પ્રત્યે અનુકંપા રાખવાની;

(ઝ) વૈજ્ઞાનિક માનસ, માનવતાવાદ અને જિજ્ઞાસા તથા સુધારણાની ભાવના કેળવવાની;

(ટ) જાહેર મિલકતનું રક્ષણ કરવાની અને હિંસાનો ત્યાગ કરવાની;

(ઠ) રાષ્ટ્ર પુરુષાર્થ અને સિદ્ધિનાં વધુ ને વધુ ઉન્નત સોપાનો ભણી સતત પ્રગતિ કરતું રહે એ માટે, વૈયક્તિક અને સામૂહિક પ્રવૃત્તિનાં તમામ ક્ષેત્રે શ્રેષ્ઠતા હાંસલ કરવાનો પ્રયત્ન કરવાની;

(ડ) માતા-પિતાએ અથવા વાલીએ 6 વર્ષથી 14 વર્ષ સુધીની વયના પોતાના બાળક અથવા પાલ્યને શિક્ષણની તકો પૂરી પાડવી.

*ભારતનું સંવિધાન : કલમ 51-क

અનુક્રમણિકા اَلْمُحْتَوَيَاتُ

1	نَتِيْجَةُ الْإِمْتِحَانِ	1
2	يَوْمٌ مَطِيْرٌ	11
3	لَيْلَةُ الْأَحَدِ	14
4	مَهْجَعُ جَامِعَتِنَا وَفُصُوْلُهَا	21
5	المُنَادٰى	25
6	فِى الْمَطَارِ	28
7	اٰدَابُ الْمُجْتَمَعِ	33
8	اَلضِّيَافَةُ	38
9	اَلْعَلَّامَةُ مُحَمَّد اَلسُّوْرَتِى	43
10	مَنْ جَدَّ وَجَدَ	46
11	مَنْ حَفَرَ بِئْراً لِّأَخِيْهِ وَقَعَ فِيْهِ	49
12	أَوْصَافُ النَّاسِ وَأَحْوَالُهُمْ	53
13	شَجَاعَةُ صَبِيَّةٍ	56
14	نَصِيْحَةُ الْمُعَلِّمِ	59
15	اَلْأَخْلَاقُ الْمَذْمُوْمَةُ	62
16	لَا تَمْتَرُوْا فِى ذَاتِهٖ	64
17	عَلِى زَيْنُ الْعَابِدِيْنَ	66
18	كَمَا تَدِيْنُ تُدَانُ	68
19	نُوْرُ الْعِلْمِ	70
20	اَلدُّنْيَا	72
21	فَاكِهَةُ الْهِنْدِ – اَلْأَنْبَجُ	74
22	આરબ સાહિત્યકારો અને કવિઓ	77

1	اَلدَّرْسُ الْاَوَّلُ	نَتِيْجَةُ الْاِمْتِحَانِ

بَعْدَ عُطْلَةِ الْاِخْتِبَارِ النِّصْفِ السَّنَوِيّ حَضَرَ الطُّلَّابُ فِى الصَّفِّ وَاِنَّهُمْ كَانُوْا مُشْتَاقِيْنَ لِسَمَاعِ النَّتِيْجَةِ، اِذْ جَاءَ الْاُسْتَاذُ وَكَانَ مَعَهٗ سِجِلٌّ لِلنَّتِيْجَةِ.

وِيْلِيَمْ: نُرِيْدُ أَنْ نَعْرِفَ نَتِيْجَةَ الْاِخْتِبَارِ النِّصْفِ السَّنَوِيّ يَااُسْتَاذُ.

مَنُوْج: كَمْ رَاسِباً فِى فَصْلِنَا يَا اُسْتَاذُ؟

اَلْمُدَرِّسُ: كُلُّكُمْ نَاجِحٌ. وَمَا رَسَبَ أَحَدٌ.

مَنُوْج: هَلْ "رَامْ بَرْسَادْ" أَيْضاً مِنَ النَّاجِحِيْنَ.

اَلْمُدَرِّسُ: إِنَّكَ لَسَؤُوْلٌ وحِدِّيْثٌ.

عَارِفٌ: نَحْنُ مَسْرُوْرُوْنَ بِنَجَاحِنَا وَفَوْزِنَا فِى هٰذَا الْاِخْتِبَارِ، هَلْ مِنْ رَاسِبٍ فِى الْفُصُوْلِ الْاُخْرٰى؟

اَلْمُدَرِّسُ: نَعَمْ، وَلٰكِنّ الرَّاسِبِيْنَ قَلِيْلُوْنَ.

حَامِدٌ: مَنْ هُمْ هٰؤلاءِ الطُّلَّابُ الرَّاسِبُوْنَ يَااُسْتَاذِى؟

اَلْاُسْتَاذُ: حَامِدٌ اللَّعُوْبُ، سَاجِدٌ النَّؤُوْمُ، وِجِىْ اَلْجَوَّالُ، أَجَابَ الْاُسْتَاذُ، فَالْتَفَتَ إِلَى السَّبُّوْرَةِ، فَكَانَتْ مَكْتُوْبَةً بِالْاَغَالِيْطِ وَالْخُطُوْطِ، فَقَالَ: مَنْ شَيْطَنَ هٰذَا عَلَى السَّبُّوْرَةِ؟

حَامِدٌ: مَانَدْرِىْ، وَجَدْنَاهَا مَكْتُوْبَةً عِنْدَمَادَخَلْنَا الْفَصْلَ، يُتْرَكُ الْفَصْلُ مَفْتُوْحاً، فَيَدْخُلُهُ الطُّلَّابُ مِنْ جِهَاتٍ مُخْتَلِفَةٍ.

اَلْمُدَرِّسُ: مَاذَا نَعْمَلُ! فَالْقُفْلُ مَكْسُوْرٌ، هَلْ مِنْ ذَاهِبٍ إِلَى السُّوْقِ الْيَوْمَ لِيَشْتَرِى قُفْلاًجَدِيْداً؟

حَامِدٌ: أَنَا ذَاهِبٌ وَأَشْتَرِىْ، فَقَالَ الْاُسْتَاذُ، اِذْهَبْ، فَضَحِكَ الْمَنْصُوْرُ خَبَاثَةً.

اَلْمُدَرِّسُ: مَاأَنَا بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُ يَامَنْصُوْرُ.

مَنْصُوْرٌ: أَرْجُوْ أَنْ تَسْمَحَ لِىْ بِالْخُرُوْجِ، فَإِنِّىْ أُرِيْدُ أَنْ أَذْهَبَ إِلٰى النَّاسِخِ.

اَلْمُدَرِّسُ: لاَ أَسْمَحُ لَکَ بِذَالِکَ، أَلاَ تَعْرِفُ أَنَّ الْخُرُوْجَ بَعْدَ الدُّخُوْلِ فِی الصَّفِّ مَمْنُوْعٌ؟

مَنْصُوْرٌ: أَنَا آسِفٌ عَلٰی شَیْطَنَتِیْ یَا أُسْتَاذُ، وَلاَ أَرْجِعُ إِلَیْهَا أَبَداً.

શબ્દાર્થ

اَلنِّصْفُ السَّنَوِیُّ અર્ધ વાર્ષિક

حِدِّیْثٌ બહુ વાચાળ, વાતોડિયો

جِهَةٌ દિશા **جِهَاتٌ** (બ.વ.)

تَسْمَحُ તમે રજા આપો છો

لاَبَأْسَ કોઈ વાંધો નથી

شَیْطَنَ તેણે તોફાન કર્યું

اللَّعُوْبُ રમતિયાળ

غَلٰی તે ઊકળ્યું

جَمَحَ તેણે બંડ પોકાર્યું

عَوٰی તે ભસ્યો

جَوِیَ તે પ્રેમની આગમાં તડપ્યો

اِخْتَطَفَ તેણે આંચકી લીધું

رَابِضٌ બેસી રહેનાર

وَدُوْدٌ બહુ પ્રેમાળ

حَقُوْدٌ કિન્નાખોર

اَلْمَلُوْلُ બહુજ કંટાળેલો

سَئُوْلٌ અતિશય પ્રશ્નો કરનાર

رَاسِبٌ નાપાસ, નિષ્ફળ

نَجَاحٌ સફળતા

أٰسِفٌ અફસોસ કરનાર

سِجِلٌّ રજિસ્ટર, દફતર

اَلْجَوَّالُ ફરનાર, રખડું

اَلْأَغَالِیْطُ ભૂલો

صُدِعَ માથામાં દુ:ખાવો થયો

صَرَخَ તેણે ચીસ પાડી

نَهَضَ તે જાગ્યો

شَلَّ તે થીજી ગયો

اَلنَّاسِخُ રજિસ્ટ્રાર

مِطْعَانٌ ભાલો મારનાર

مِهْنَةٌ વ્યવસાય

عَجُوْلٌ ઉતાવળિયો

સ્વાધ્યાય

1. નીચેના પ્રશ્નોના પાઠના આધારે જવાબ લખો :

(1) إِلٰى أَيِّ شَيْئٍ اِشْتَاقَ الطُّلَّابُ؟

(2) مَنْ هُمُ الرَّاسِبُوْنَ؟

(3) مَنْ قَالَ وَلِمَنْ "مَا أَنَا بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُ"؟

(4) إِلٰى أَيْنَ يُرِيْدُ مَنْصُوْرٌ أَنْ يَذْهَبَ؟

(5) لِمَاذَا لَمْ يَسْمَحِ الْمُدَرِّسُ مَنْصُوْراً بِالْخُرُوْجِ؟

2. **صيغة** અને અર્થ બતાવો :

كَاتِبٌ، عَادِلٌ، شَاهِدَانِ، مَانِعَةٌ، سَامِعَتَانِ،

عَارِفَاتٌ، ضَارِبُوْنَ، مُتَقَبِّلَاتٌ، مُسْتَنْصِرَةٌ، مُجْتَنِبٌ

3. અરબીમાં અનુવાદ કરો :

(1) જમનારા (ઘણા પુરુષો)
(2) ઓળખનાર (બે સ્ત્રીઓ)
(3) પહેરનાર (એક પુરુષ)
(4) દોડનાર (એક સ્ત્રી)
(5) ઊંઘનાર (બે પુરુષો)
(6) બેસનાર (એક સ્ત્રી)
(7) સમજનાર (એક પુરુષ)
(8) રસોઈ કરનાર (બે સ્ત્રીઓ)
(9) ઊઠાવનાર (બે પુરુષો)
(10) લખનાર (એક સ્ત્રી)

4. પાઠમાંથી **إسم مفعول** નાં રૂપો અલગ તારવો :

5. નિમ્નલિખિત **افعال** થી **إسم مفعول** ની **گردان** બનાવો :

(1) يُنْصَرُ (2) يُحْفَظُ (3) يُظْلَمُ (4) يُجْتَنَبُ (5) يُتَقَبَّلُ

(6) يُمْنَحُ (7) يُسْتَغْفَرُ (8) يُقْرَأُ (9) يُوْجَدُ (10) يُكْتَبُ

6. **صيغه** ને ઓળખી અર્થ આપો :

(1) مَنْصُوْرٌ (2) مَكْتُوْبَاتٌ (3) مَظْلُوْمُوْنَ (4) مَعْرُوْفَاتٌ (5) مَقْتُوْلٌ

(6) مَصْرُوْفٌ (7) مُكْرَمٌ (8) مُسْتَنْصَرٌ (9) مُطَوَّفٌ

7. અરબીમાં અનુવાદ કરો :

(1)	જેની સાક્ષી અપાઈ તેવી એક સ્ત્રી	(2)	મદદ કરવામાં આવેલ ઘણાં પુરુષો
(3)	મારવામાં આવેલ બે સ્ત્રીઓ	(4)	ત્યજી દીધેલા તમામ પુરુષો
(5)	વધ થયેલ બે સ્ત્રીઓ	(6)	જેની પાસેથી મદદ માંગવામાં આવી હોય એવા બે પુરૂષો
(7)	પરિચિત એક પુરુષ	(8)	જેને સાંભળવામાં આવી એવી તમામ સ્ત્રીઓ
(9)	સન્માનિત એક પુરુષ	(10)	જેને મારવામાં આવ્યા એવા સૌ પુરુષો

8. આ પાઠના શબ્દોમાંથી **إسم مبالغه** શોધી તેમના અર્થ લખો :

9. નીચે આપેલા શબ્દસમૂહોનો **إسم مبالغه** અરબીમાં લખો :

(1)	બહુ બચનાર	(2)	બહુ જાણકાર
(3)	બહુ ધીરજ રાખનાર	(4)	બહુ ભાલો મારનાર
(5)	બહુ પ્રશ્નો પૂછનાર	(6)	બહુ રક્તરંજન કરનાર
(7)	બહુ રખેવાળી કરનાર	(8)	બહુ વાતો કરનાર
(9)	બહુ મહેરબાન	(10)	બહુ કુદરતવાળો
(11)	બહુ પ્રવાસ કરનાર	(12)	બહુ ઊંઘનાર
(13)	બહુ મારનાર	(14)	બહુ જબરદસ્ત

10. **فعيل** એવું **وزن** છે જે **اسم مفعول، اسم فاعل** **اسم مبالغه** અને માટે વપરાય છે. આ અંગે

ઉદાહરણો આપી એમના અર્થ લખો :

11. નીચેનાં વાક્યોનો ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરો :

(1) كَلْبٌ جَوّالٌ خَيْرٌ مِن أَسَدٍ رَابِضٍ (2) اَلْجُنْدِیُّ مِطْعَانٌ

(3) خَيْرُ الْعُمَّالِ الصَّدُوْقُ اَلْعَلِيْمُ بِأَسْرَارِ مِهْنَتِهِ (4) اَلْجَمَلُ حَقُوْدٌ

(5) لَا يَخْلُوْا الْمَرْءُ مِنْ وَدُوْدٍ يَمْدَحُ وَعَدُوٍّ يَقْدَحُ (6) اَلْعِلْمُ نَفَّاعٌ

(7) لَا يَجِدُ الْعَجُوْلُ فَرِحاً وَالْغَضُوْبُ سُرُوْراً وَلَا الْمَلُوْلُ صَدِيْقاً (8) لَا تَكُنْ فَرِحاً فَخُوْراً

☆

સમજૂતી

اِسْمِ مَصْدَرْ: (મૂળ ક્રિયાપદ) **مَصْدَرْ** એવા નામને કહેવાય જે **حَدَثْ**નો અર્થ નિર્દેશ કરે તેમજ **مَصْدَرِی** અર્થ આપે અને જે કોઈ પણ 'કાળ'થી અલિપ્ત હોય. જેમકે,

كِتَابَةٌ، فَتْحٌ، اِسْتِقْبَالٌ، إِكْرَامٌ، نَصْرٌ

مَصْدَرْ થી દસ વિવિધ રૂપો છૂટા પડે છે, જે નીચે પ્રમાણે છે :

(1) مَاضِی (2) مُضَارِع (3) أَمْر (4) اِسْم فَاعِل

(5) اِسْمِ مَفْعُوْل (6) صِفَتِ مُشَبَّهْ (7) اِسْم تَفْضِيل (8) اِسْم زَمَانْ

(9) اِسْم مَكَان (10) اِسْم آلَةٌ

હવે આપણે **مَصْدَرْ**ની સાથે સાથે અહીં **اِسْمِ فَاعِل، اِسْمِ مَفْعُوْل** અને **اِسْمِ مبالغه** વિશે ચર્ચા કરીશું.

مَصْدَرْ: **فَعْلِ ثُلَاثِی مُجَرَّد** ના **مصدر** ના અનેક **اوزان** છે અને તેમનો આધાર **سَماع** (સાંભળવા) પર છે. તે પૈકી કેટલાંક પ્રચલિત **اَوْزَانْ** આ પ્રમાણે છે.

(1) فَعْلٌ – قَتْلٌ (2) فُعْلٌ – شُكْرٌ (3) فَعْلَةٌ – رَحْمَةٌ (4) فِعَالَةٌ – دِرَايَةٌ

(5) فُعُوْلٌ – دُخُوْلٌ (6) فَعْلٌ – هَدْىٌ (7) فَعَالٌ – ذَهَابٌ (8) فِعَالٌ – قِيَامٌ

(9) فَعْلُوْلَةٌ – قَيْلُوْلَةٌ (10) فَعُوْلٌ – قَبُوْلٌ (11) فِعْلاَنٌ – حِرْمَانٌ (12) فُعَالٌ – سُؤَالٌ

(13) فَعَلَةٌ – غَلَبَةٌ (14) فِعْلٌ – فِسْقٌ

પરંતુ **ثلاثی**માં કેટલાંક **افعال**/ ક્રિયાપદો એવાં છે તેના અર્થના આધારે તેના **مصدر**નું અનુમાન કરી શકાય છે. જેમાં સામાન્ય રીતે નીચે મુજબ રૂપો જોવા મળે છે. જેમકે,

(1) **فعل ثلاثی** જો વ્યવસાય તરફ નિર્દેશ કરે તો તેનું **مَصْدَرُ**، **فِعَالَةٌ** ના **وزن** પર આવશે. જેમકે,

زَرَعَ – يَزْرَعُ – زِرَاعَةً، خَاطَ – يَخِيْطُ – خِيَاطَةً، تَجَرَ – يَتْجُرُ – تِجَارَةً

(2) જે **ثلاثی فعل** નકારના અર્થનો નિર્દેશ કરે તો તેનું **مصدر** સામાન્ય રીતે **فِعَالٌ** ના **وزن** પર આવશે. જેમકે,

أَبٰى – يَأْبٰى – إِبَاءً، شَرَدَ – يَشْرُدُ – شِرَاداً،

جَمَحَ – يَجْمَحُ – جِمَاحاً، نَفَرَ – يَنْفِرُ – نِفَاراً

(3) અને જે **ثلاثی فعل** વ્યાકુળતા તેમજ અસ્વસ્થતાના અર્થનો નિર્દેશ કરે તો સામાન્ય રીતે તેનું **مصدر**، **فَعْلاَنٌ** ના **وزن** પર આવશે. જેમકે,

جَالَ – يَجُوْلُ – جَوْلَاناً، غَلٰى – يَغْلِى – غَلْيَاناً، دَارَ – يَدُوْرُ – دَوْرَاناً

(4) જે **ثلاثی فعل** કોઈ બીમારી – રોગના અર્થનો નિર્દેશ કરે તો તેનું **مصدر**، **فُعَالٌ** ના **وزن** પર આવશે. જેમકે,

دَارَ – يَدُوْرُ – دُوَارً، صَدَعَ – يَصْدُعُ – صُدَاعاً

(5) જે **ثلاثی فعل**માં હલન–ચલન (હરકત)નાં અર્થ પર નિર્દેશ કરે તો તેનું **مصدر**، **فعيل** ના **وزن** પર આવશે. જેમકે,

رَحَلَ – يَرْحَلُ – رَحِيْلاً

(6) જે **ثلاثی فعل** કોઈ અવાજનો અર્થ આપે તો **مصدر** **فُعَالٌ، ** અને **فَعِيْلٌ**ના **وزن** પર આવશે.

જેમકે,

عَوٰى – يَعْوِى – عُوَاءً ا، صَرَخَ – يَصْرُخُ – صُرَاخاً،

صَهَلَ – يَصْهَلُ – صَهِيْلاً، زَأَرَ – يَزْأَرُ – زَئِيْراً

(7) જે **ثلاثی فعل** રંગનો અર્થ આપે તો તેનો **مصدر** સામાન્ય રીતે **فُعْلَةٌ**ના **وزن** પર આવશે. જેમકે,

زَرَقَ – يَزْرُقُ – زُرْقَةً، حَمُرَ – يَحْمُرُ – حُمْرَةً

જો ઉપર્યુકત અર્થો પૈકીનો કોઈ અર્થ નિર્દેશ કરતું ન હોય તો સામાન્ય રીતે **فَعُلَ – يَفْعُلُ** નું **مصدر** **فُعُوْلَةٌ** અથવા **فَعَالَةً** ના **وزن** પર હશે. જેમકે,

سَهُلَ – يَسْهُلُ – سُهُوْلَةً، عَذُبَ – يَعْذُبُ – عُذُوْبَةً، صَعُبَ – يَصْعُبُ – صُعُوْبَةً

فَصُحَ – يَفْصُحُ – فَصَاحَةً، بَلَغَ – يَبْلُغُ – بَلاَغَةً، نَبُهَ – يَنْبُهُ – نَبَاهَةً

જયારે**لازم فعلِ** નું **مصدر فَعَلٌ** ના **وزن** પર હશે. જેમકે,

عَطَشَ – يَعْطِشُ – عَطَشاً، فَرِحَ – يَفْرَحُ – فَرَحاً

અને જો **فعلِ متعدى** હોય તો તેનું **مصدر**، **فَعْلٌ** ના **وزن** પર હશે. જેમકે,

أَمِنَ – يَأْمَنُ – أَمْنًا، فَهِمَ – يَفْهَمُ – فَهْمًا

એવીજ રીતે **فَعَلَ يَفْعُلُ** અને **فَعَلَ يَفْعِلُ** જયારે **متعدى** હોય તો તેનું **مصدر** ، **فَعْلٌ** ના **وزن** પર હશે. જેમકે,

نَصَرَ – يَنْصُرُ – نَصْراً، ضَرَبَ – يَضْرِبُ – ضَرْباً، رَدّ – يَرُدُّ – رَدًّا

فَعَلَ يَفعُلُ અને **فَعَلَ يَفعِلُ** અને **فَعَلَ يَفعَلُ** જયારે **لازم** હોય અને **معتل العين** (એન કલમાના સ્થાને હરફે ઈલ્લત)સ્વર ન હોય તો એના **مصدر**નું **وزن فُعُوْلٌ** હશે. જેમકે,

نَهَضَ – يَنْهَضُ – نُهُوْضاً، قَعَدَ – يَقْعُدُ – قُعُوْداً، جَلَسَ – يَجْلِسُ – جُلُوْساً

પરંતુ **معتل العين** હોય તો એ સ્વરૂપમાં **مصدر** નું **وزن** ، **فَعْلٌ** આવે છે. જેમકે,

خَافَ – يَخَافُ – خَوْفاً، قَالَ – يَقُوْلُ – قَوْلاً، سَارَ – يَسِيْرُ – سَيْراً

اسم فاعل – કર્તાવાચક નામ

اِسْمِ فَاعِلُ : તારવવામાં આવેલ નામ (**اسم مشتق**)છે જેના દ્વારા **فعل** ક્રિયા થાય અથવા એની સાથે ક્રિયા સંયોજિત હોય જેમકે,

رَاسِبٌ، كَاتِبٌ، قَاعِدٌ، ضَارِبٌ، مُقْتَبِسٌ، مُسْتَنْصِرٌ، مُجْتَنِبٌ

اِسْم فَاعِل બનાવવાની રીત: જો તેના **ثلاثى مجرد** (ત્રણ અક્ષર)નું બનેલું હોય તો તેના **مَاضِى**નું રૂપ **اِسْم فاعل** નું એકવચન પુરુષ વાચકરૂપ દરેક **بَاب**માં **فَاعِلٌ**ના **وَزْن** પર આવશે અને બાકીનાં **صِيْغَه**માં તેની **عَلاَمَتُ** ચિહ્ન લગાવવામાં આવશે. જેમકે, **نَصَرَ**થી **نَاصِرٌ** અને **كَتَبَ** થી **كَاتِبٌ** થાય, અને જો **ثلاثى مَاضِى** **مجرد**(ત્રણ મૂળાક્ષર)નો ન હોય બલ્કે તેમાં ત્રણ કરતાં વધારે અક્ષરો હોય તો તેનો **اِسْم فَاعِل** / કર્તાવાચક "નામ" જે તે **بَابُ**નાં **مُضَارِع مَعْرُوْف** થી બનશે જે પદ્ધતિ પ્રમાણે **مُضَارِعْ**ના ચિહ્નને દૂર કરી (કાઢી) તેની જગ્યાએ **مِيْمُ مَضْمُوْم** (પેશવાળો **م**) લગાવવામાં આવશે અને અંતિમ અક્ષરના આગળના અક્ષર પર(ـِ) **زِيْر** ન હોય તો તેને **زِيْرُ** લાગશે અને **لاَمُ كَلِمَه** પર **تَنْوِيْن** (બે પેશ) લાગશે. જેમકે,

مُسْتَنْصِرٌ થી **يَسْتَنْصِرُ** અને **مُقَاتِلٌ** થી **يُقَاتِلُ** ,**مُجْتَنِبٌ** થી **يَجْتَنِبُ** ,**مُكْرِمٌ** થી **يُكْرِمُ** વગેરે.

નીચે આપેલ કોષ્ટક દ્વારા આ નિયમને સમજી શકાય છે:

فَاعِلٌ	واحد مذكر	مُجْتَنِبٌ	واحد مذكر
فَاعِلَانِ	تثنية مذكر	مُجْتَنِبَانِ	تثنية مذكر
فَاعِلُوْنَ	جمع مذكر	مُجْتَنِبُوْنَ	جمع مذكر
فَاعِلَةٌ	واحد مؤنث	مُجْتَنِبَةٌ	واحد مؤنث
فَاعِلَتَانِ	تثنية مؤنث	مُجْتَنِبَتَانِ	تثنية مؤنث
فَاعِلَاتٌ	جمع مؤنث	مُجْتَنِبَاتٌ	جمع مؤنث

اسم مفعول

اسم مفعول: એવું **اسم مشتق** (તારવવામાં આવેલ નામ) છે જે એ બાબતે નિર્દેશ કરે છે કે તેનાં પર કર્મ થયેલ છે. જેમકે,

(1) જેની મદદ કરવામાં આવી **مَنْصُوْرٌ**

(2) લખેલું **مَكْتُوْبٌ**

اِسْمِ مَفْعُوْلَ બનાવવાની રીત: **فعل ثلاثى مجرد** (ત્રણ અક્ષરવાળા) **مَاضِى** પરથી **اِسْمِ مَفْعُوْلُ** પુરુષવાચક એક વચન દરેક **بـــاب** પરથી **مَـــفْـعُـوْلٌ**ના **وَزْنُ** પર આવશે અને બાકીના રૂપોમાં એનું ચિહ્ન લગાવવામાં આવશે.

અને જો **ماضى** નું સ્વરૂપ **ثلاثى مجرد** (ત્રણ અક્ષર)થી વધારે હોય તો તેવી પરિસ્થિતિમાં **اسم مَفْعُوْل** જે તે **بَابُ** ના **مُضَارِع مَجْهُوْل** થી બનાવવામાં આવે છે. તેની રીત એ છે કે **مضارع**ના ચિહ્નને કાઢી નાંખીને તેની જગ્યાએ **مِيْمُ مَضْمُوْم** લગાવવામાં આવશે અને અંતમાં **تنوين** ઉમેરવામાં આવશે. જેમકે, **يُكْرَمُ** થી **مُكْرَمٌ** અને **يُجْتَنَبُ** થી **مُجْتَنَبٌ**

ત્રણ અક્ષરવાળા **ماضی** સિવાયના કિસ્સામાં **اِسمِ فَاعِل** અને **اِسمِ مَفْعُوْل** માં માત્ર એટલોજ ફરક છે કે **اسم فاعل**ામાં અંતથી આગળના અક્ષર નીચે **زیر** હોય છે અને **اِسمِ مَفْعُوْل** ના અંતથી આગળના અક્ષર પર **زبر** હોય છે.

નીચે આપેલા કોષ્ટક પરથી આ વિગતને સમજી શકાશે :

گردان	صيغه	گردان	صيغه
مَفْعُوْلٌ	واحد مذکر	مُجْتَنَبٌ	واحد مذکر
مَفْعُوْلاَنِ	تثنيه مذکر	مُجْتَنَبَانِ	تثنية مذکر
مَفْعُوْلُوْنَ	جمع مذکر	مُجْتَنَبُوْنَ	جمع مذکر
مَفْعُوْلَةٌ	واحد مؤنث	مُجْتَنَبَةٌ	واحد مؤنث
مَفْعُوْلَتَانِ	تثنيه مؤنث	مُجْتَنَبَتَانِ	تثنية مؤنث
مَفْعُوْلاَتٌ	جمع مؤنث	مُجْتَنَبَاتٌ	جمع مؤنث

اسم مبالغه – અતિશયોક્તિ સૂચક સંજ્ઞા

اسم مبالغه: એક એવું નામ છે જે કર્તામાં **مصدری** અર્થમાં વૃદ્ધિ – અતિશયોક્તિ બતાવે. જેમકે, **عَلَّامَةٌ** બહુજ જાણનાર (પાઠમાં **سَؤُوْلٌ** અને **حِدِّيْثٌ** જેના અર્થ અનુક્રમે ખૂબ સવાલ કરનાર અને ખૂબ વાતો કરનારો)

اسم تفضيل અને **اسم مبالغه** માં ફરક એટલોજ છે કે **اسم تفضيل**માં અન્યની તુલનામાં શ્રેષ્ઠતા હોય છે અને **اسم مبالغه** માં સ્વયંસિદ્ધ વૃદ્ધિ અને અતિશયોક્તિ હોય છે. તેમાં અન્ય સાથે કોઈ તુલના હોતી નથી.

مبالغه ના **اوزان سماعی** છે. નિમ્નલિખિત **اسم مبالغه** પ્રચલિત છે :

વઝન **(وزن)**	શબ્દ	અર્થ
فَعّالٌ	نَفَّاعٌ	ખૂબ ફાયદાકારક
فَعّالَةٌ	عَلَّامَةٌ	ખૂબ જાણકાર
فُعّالَةٌ	كُبَّارَةٌ	ખૂબ મોટુ
فِعِّيلٌ	صِدِّيقٌ	બહુ સત્ય બોલનાર
فَعُّوْلٌ	قَيُّوْمٌ	બહુ રખેવાળી કરનાર
فُعُّوْلٌ	قُدُّوْسٌ	બહુ પવિત્ર
فُعَالٌ	عُجَابٌ	બહુ વિચિત્ર
فُعَّلٌ	قُلَّبٌ	વારંવાર ફરી જનાર
فَاعُوْلٌ	فَارُوْقٌ	બહુ ભેદ પારખનાર
فُعَلَةٌ	هُمَزَةٌ	બહુ દુર્ગુણ શોધનાર
فَعُلٌ	حَذُرٌ	બહુ બચનાર
فَعِيْلٌ	عَلِيْمٌ	બહુ જાણકાર
فَعُوْلٌ	أَكُوْلٌ	બહુ ખાનાર
مِفْعَلٌ	مِجْزَمٌ	બહુ કાપનાર
مِفْعَالٌ	مِنْعَامٌ	બહુ ઈનામ આપનાર
مِفْعِيْلٌ	مِنْطِيْقٌ	બહુ બોલનાર

નોંધ : **مبالغه**ના **اوزان**માં **مذكر** કે **مؤنث** માં ફરક હોતો નથી બન્ને માટે સમાન **صيغه** (સ્વરૂપ) વપરાય છે. કોઈ **وزن** માં કયારેક "ـة" નો વધારો કરવામાં આવે છે. આ "ـة" **تانيث** એટલે સ્ત્રીવાચક નામ માટે નથી હોતી; પરંતુ **اسم مبالغه** ને વિશેષ ભાર આપવા માટે હોય છે. જેમકે **عَلَّامَةٌ** આ પુરુષવાચક અને સ્ત્રીવાચક બન્ને માટે વપરાય છે એનો અર્થ થાય છે બહુ જ વિદ્વાન.

●

2	اَلدَّرْسُ الثَّانِی	یَوْمٌ مَطِیْرٌ

نَزَلَ الْمَطَرُ فِی اللَّیْلِ وَسَالَتِ الطُّرُقُ وَالشَّوَارِعُ، وَنَشَأَ وَحَلٌ کَثِیْرٌ، زَلِقَ بِهِ النَّاسُ، وَتَوَسَّخَتِ الثِّیَابُ، وَإِذَا سَارَتْ سَیَّارَةٌ تَطَایَرَ الْمَاءُ.

اِنْقَطَعَ الْمَطَرُ فِی الصَّبَاحِ، وَأَمِنَ النَّاسُ، خَرَجُوْا یَمْشُوْنَ عَلَی الشَّوَارِعِ وَقَدْ تَوَسَّخَتْ ثِیَابُهُمْ بِالْوَحَلِ، وَزَلِقَ بَعْضُ النَّاسِ عَلَی الشَّوَارِعِ، وَسَقَطَ فِی الْوَحَلِ وَضَحِکَ النَّاسُ، وَضَحِکَ الرَّجُلُ، وَتَوَسَّخَتْ ثِیَابُهُ جِدّاً.

وَکَانَ النَّاسُ یَمْشُوْنَ مُطْمَئِنِّیْنَ، إِذْ جَاءَ الْمَطَرُ عَلَی غَفْلَةٍ، فَابْتَلَّتِ الثِّیَابُ، وَکَانَ بَعْضُ الْعُقَلاَءِ قَدْ أَخَذُوْا مَعَهُمُ الْمَطَرِیَّاتِ فَنَشَرُوْهَا، وَکُنْتُ تَرَکْتُ مَطَرِیَّتِیْ فِی الْبَیْتِ، ظَنَنْتُ أَنَّ الْمَطَرَ قَدِ انْقَطَعَ، فَتَأَسَّفْتُ جِدّاً وَجَرَیْتُ وَرَجَعْتُ إِلٰی الْبَیْتِ وَقَدِ ابْتَلَّتْ ثِیَابِی.

وَلَمْ تَطْلُعِ الشَّمْسُ طُوْلَ النَّهَارِ، وَلَمْ تَزَلْ فِی السَّمَاءِ غَیْمٌ، وَلَمْ یَخْرُجْ مِنَ الْبَیْتِ إِلاَّ ذُوْحَاجَةٍ، وَسَئِمْتُ الْجُلُوْسَ فِی الْبَیْتِ فَخَرَجْتُ فِی الْعَصْرِ، وَأَخَذْتُ الْمَطَرِیَّةَ مَعِیْ وَذَهَبْتُ إِلٰی صَدِیْقِی مَسْعُوْدٍ، فَوَجَدْتُهُ یُطَالِعُ کِتَاباً.

قُلْتُ لَهُ: أَلاَ تَخْرُجُ یَا أَخِی؟ نَتَنَزَّهُ وَنَمْشِی قَلِیْلاً، أَمَا سَئِمْتَ الْجُلُوْسَ؟ قَالَ مَسْعُوْدٌ: أَلاَ تَرَی إِلَی السَّمَاءِ وَإِلَی الْاَرْضِ؟ أَلاَ تَرَی إِلٰی وَحَلٍ؟ هٰذَا لَیْسَ یَوْمَ الْخُرُوْجِ مِنَ الْبَیْتِ. فَتَفَضَّلْ، وَتَعَشَّ مَعِیَ.
قُلْتُ: أَمَّا الْجُلُوسُ فَنَعَمْ! وَأَمَّا الْعَشَاءُ فَلاَ، فَإِنِّی أُرِیْدُ أَنْ أَرْجِعَ إِلَی الْبَیْتِ سَرِیْعاً، فَلَسْنَا نَدْرِی مَتٰی تُمْطِرُ السَّمَاءُ.

શબ્દાર્થ

سَالَتِ الطُّرُقُ રસ્તા ઉપર પાણી વહેવા લાગ્યું	**نَشَأَ** ઉત્પન્ન થયું
وَحَلٌ કિચડ, કાદવ	**زَلِقَ** લપસ્યો
تَوَسَّخَتْ ગંદું થઈ ગયું	**اِبْتَلَّتْ** ભીનું થઈ ગયું

مَطرِيَّاتٌ છત્રીઓ مَطرِيَّةٌ(એ.વ.)	سَئِمتُ الْجُلُوس હું બેસીને કંટાળી ગયો
نَتَنَزَّهُ આપણે ફરીએ	تَفَضَّلْ ભલે પધારો, આવને
تَعَشَّ مَعِی મારી સાથે રાત્રીનું જમણ લો, મારી સાથે ડિનર લો	
فَلاَ نَدْرِیْ અમે નથી જાણતા	اَلْمَكُوْس કરવેરા مَكْسٌ (એ.વ.)
جُبِيَتْ લાવવામાં આવ્યો	أَسَرَ તેણે કેદ કર્યા
سَرِيْرُ الْمُلْكِ રાજગાદી, શાહી સિંહાસન	عُمَلاَءُ કર્મચારીઓ
تَسْهِيْلاَتٌ સ્વલતો, સરળતાઓ, રાહતો	يُوَفِّرُ સ્વલતો પૂરી પાડે છે, અર્પણ કરે છે
اَلزَّبَائِنُ ગ્રાહકો, Customers	فُرُوْعٌ શાખાઓ
عَدِيْدًا કેટલીક, અમુક	دِجْلَةُ તાઈગ્રીસ નદી
عَوْنٌ મદદ, સહાય	

સ્વાધ્યાય

1. નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ પાઠના આધારે લખો :

(1) بِأَیِّ شَیءٍ تَوَسَّخَتْ ثِيَابُ النَّاسِ؟

(2) مَتٰی نَزَلَ الْمَطَرُ؟

(3) لِمَاذَا كَانَ النَّاسُ يَمْشُوْنَ مُطْمَئِنِّيْنَ؟

(4) مَنْ قَالَ هٰذَا؟ أَلاَ تَرَی إِلَی الْوَحَلِ، أَلاَ تَرَی إِلَی السَّمَاءِ وَإِلَی الْاَرْضِ؟

2. આ પાઠમાંથી શિક્ષકની મદદથી **اِسْم جَامِد** અલગ તારવો :

3. ફકરા**માંથી اسم مشتق** તારવીને લખો :

جَلَسَ عَالَمْغِير عَلَی سَرِيْرِ الْمُلْكِ سَنَةَ ثَمَانٍ وَسِتِّيْنَ وَأَلْفٍ، فَافْتَتَحَ أَمْرَهُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ، وَرَفَعَ الْمَظَالِمَ وَالْمَكُوْسَ وَأَسَرَ غَالِبَ مُلُوْكِ الْهِنْدِ الْمَشْهُوْرِيْنَ وَصَارَتْ بِلاَدُهُمْ تَحْتَ طَاعَتِهِ، وَجُبِيَتْ لَهُ الْأَمْوَالُ وَأَطَاعَتْهُ الْبِلاَدُ وَالْعِبَادُ.

4. નીચેનો ફકરો સુંદર અક્ષરે લખો અને તેમાંથી **اسم جامد** તારવીને લખો :

لَقَدْ سُرِرْتُ بِلِقَائِكُمْ، فَأَهْلاً وَسَهْلاً وَمَرْحَبًابِكُمْ فِى هٰذَا الْبُنْكِ، وَهُوَ مِنْ أَكْبَرِ الْبُنُوْكِ الْعَالَمِيَّةِ، وَتُوْجَدُ لَهُ فُرُوْعٌ فِى كُلِّ أَنْحَاءِ الْعَالَمِ، يُوَفِّرُ هٰذَا الْبُنْكُ لِعُمَلاَئِهِ عَدِيْداً مِنَ التَّسْهِيْلاَتِ وَيَتَمَيَّزُ بِسُرْعَةِ الْخِدْمَةِ وَالْأَدَاءِ، وَيَظَلُّ مَفْتُوْحاً لِلزَّبَائِنِ لِمُدَّةِ سَاعَاتٍ كَامِلَةٍ إِبْتِدَاءً مِنَ السَّاعَةِ التَّاسِعَةِ صَبَاحاً وَحَتّٰى السَّابِعَةِ مَسَاءً.

5. નીચે આપેલ સંજ્ઞાઓ પૈકી કઈ **جامد** છે અને કઈ **مشتق** છે તે જણાવો :

(1) **اَلْأَدَبُ**	(2) **اَلْمَجْلِسُ**	(3) **دِجْلَةُ**	(4) **اَلْمَالُ**
(5) **اَلْاَرْضُ**	(6) **عَوْنٌ**	(7) **مُؤْنِسٌ**	(8) **الطَّالِبُوْنَ**

☆

સમજૂતી

جُمُوْدُ અને **اِشْتِقَاقْ** ના આધારે નામના બે પ્રકાર છે :

(1) **جامد** (2) **مشتق**

સામાન્ય રીતે **جامد** એ નામને કહેવાય જે કોઈ શબ્દ ઉપરથી બન્યો ન હોય અને કોઈ શબ્દ એનાથી બને નહિ, જેમકે આ પાઠમાં વપરાયેલા શબ્દો **النَّاسُ، اَلثِّيَابُ، اَلسَّمَاءُ، اَلنَّهَارُ، اَلشَّمْسُ** વગેરે. અર્થાત્ આ સંજ્ઞાઓ ન તો કોઈથી તારવેલ હોય તેમજ ન તેનાથી કોઈ સંજ્ઞા બની હોય.

مُشْتَقْ એ નામ/સંજ્ઞાને કહેવાય જે બીજા શબ્દથી નીકળ્યો હોય જેમકે **عَالِمٌ** અને **مَعْلُوْمٌ** આ બંને શબ્દો **عَلِمَ** ઉપરથી બનેલ છે.

●

إِجْتَـمَعَ رَاشِدٌ وَأَبُوْهُ وَأُمُّهُ وَجَمِيْعُ أُسْرَتِهِ عَلَى الْمَائِدَةِ لَيْلَةَ يَوْمِ الْأَحَدِ، لِأَنَّ غَداً يَوْمُ الْأَحَدِ، وَهُوَ يَـوْمُ الْـعُـطْـلَةِ، فَسَعِيْـدٌ لا يَـذْهَـبُ إِلَـى الْمَدْرَسَةِ، وَإِخْوَانُهُ لا يَرُوْحُوْنَ إِلٰى أَعْمَالِهِمْ، وَأَخَوَاتُهُ حَضَرْنَ مَعَ أَوْلادِهِنَّ مِنْ بُيُوْتِ أَزْوَاجِهِنَّ، فَكَانُوْا فَرِحِيْنَ.

وَكَـانَـتْ أُمُّــهُ أَعَـدَّتْ أَنْـوَاعًـا مِـنَ الـطَّـعَـامِ مِـنَ اللَّحْمِ وَالْخَضْرَاوَاتِ وَالْحَلاوِىْ، وَأَحْسَنَتْ وَأَجَـادَتْ، فَكُلُّهُمْ أَخَذُوْا مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ، وَأَثْنَوْا عَلٰى أُمِّهٖ، اِذْ كَانَتْ هِىَ الَّتِىْ أَتْعَبَتْ نَفْسَهَا لِتَهْيِئَةِ ذٰلِکَ كُلِّهٖ.

فَلَمَّا فَرَغُوْا مِنَ الطَّعَامِ وَخَاضُوْا فِى الْكَلامِ، قَالَ أَبُوْهُ سَعِيْدٌ: ذَهَبْتُ الْبَارِحَةَ إِلَى الْجَامِعِ الْكَبِيْرِ، وَسَـمِـعْـتُ عَـالِـمًـا كَبِيْـراً جَـاءَ مِـنْ بَـعِيْدٍ يَخْطُبُ النَّاسَ بِكَلامٍ حُلْوٍ، أَعْجَبَنِىْ وَأَعْجَبَ جَمِيْعَ السَّـامِعِيْنَ، وَتَابَ كَثِيْرٌ مِّنْهُمْ مِنَ الذُّنُوْبِ وَالْجَرَائِمِ الَّتِىْ كَانُوْا تَعَوَّدُوْهَا، وَاتَّخَذُوْهَاوَظِيْفَتَهُمْ، فَعَزَمُوْا أَنْ لا يَعُوْدُوْا إِلَيْهَا وَيُصْلِحُوْنَ أَنْفُسَهُمْ كَمَا سَمِعُوْا مِنَ الْعَالِمِ.

سَعِيْدٌ: فَـأُحِـبُّ يَـا بُـنَـىَّ (رَاشِدٌ) أَنْ أُعَلِّمَکَ الْقِرَأَةَ وَالْكِتَابَةَ وَالْخَطَابَةَ تَعْلِيْماً جَيِّداً كَىْ تَكُوْنَ خَطِيْباً بَارِعًا.

رَاشِدٌ: سَأَتَعَلَّمُ مَا تُرِيْدُ يَا أَبِىْ مِنَ الْقِرَأَةِ وَالْكِتَابَةِجَيِّداً. وَلكِنَّ الْخَطَابَةَصَعْبَةٌ فَلَنْ أَتَعَلَّمَهَا.

سَعِيْدٌ: لا يَكُوْنُ الصَّعْبُ صَعْباً بَعْدَ الْجِدِّ وَالْجُهْدِ، وَأَنْتَ يَا وَلَدِىْ رَاشِدٌ كَمَا هُوَ اِسْمُکَ.

رَاشِدٌ: وَلكِنْ لا أُرِيْدُ أَنْ أَتَعَلَّمَ الْخَطَابَةَ.

فَغَضِبَ سَعِيْدٌ وَقَالَ إِذَنْ أَضْرِبَکَ.

رَاشِدٌ: لا تَـغْـضَـبْ يَـا أَبِـىْ فَـإِنَّکَ رَؤُوْفٌ رَحِيْمٌ وَلاَ أُرِيْدُ أَنْ أُخَالِفَ مَاتَأْمُرُنِىْ بِهٖ، فَأَجْتَهِدُ جُهْداً بَالِغاً حَتّٰى أَتَعَلَّمَ الْخَطَابَةَ.

فَرَضِىَ سَعِيْدٌ عَنْ اِبْنِهٖ رَاشِدٍ وَدَعَالَهُ بِالْخَيْرِ وَالْبَرَكَةِ وَأَنْ يُسَهِّلَ اللّٰهُ لَهُ عِلْمَ الْخَطَابَةِ.

શબ્દાર્થ

أُسْرَةٌ કુટુંબ	**مَائِدَةٌ** પાથરણું, દસ્તરખાન
لَحْمٌ ગોશ્ત, માંસ	**أَجَادَ** તેણે શ્રેષ્ઠ બનાવ્યું
أَعَدَّ તેણે તૈયાર કર્યું	**اِشْتَهٰى** તેણે ઇચ્છયું
أَثْنَى عَلَيْهِ તેણે તેની પ્રશંસા કરી	**خَاضَ فِيْهِ** તે (વાતોમાં) પરોવાયો
اَلْبَارِحَةَ ગઈ રાત્રે	**اَلْجَرَائِمُ** ગુનાહિત કૃત્યો **جَرِيْمَةٌ** (એ.વ.)
اَلْخَطَابَةُ સંબોધન, પ્રવચન	**جُهْدٌ** પરિશ્રમ, મહેનત
رَؤُوْفٌ દયાળુ	

સ્વાધ્યાય

1. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર **اعراب** સાથે પાઠના આધારે લખો :

(1) **مَاذَا قَالَ سَعِيْدٌ لِوَلَدِهِ رَاشِدٍ؟** (2) **لِمَاذَا قَالَ رَاشِدٌ لَنْ أَتَعَلَّمَ الْخَطَابَةَ؟**

(3) **هَلْ غَضِبَ سَعِيْدٌ عَلَى وَلَدِهِ؟** (4) **كَيْفَ رَضِىَ سَعِيْدٌ عَنْ اِبْنِهِ؟**

(5) **مَاذَا دَعَا سَعِيْدٌ لِإِبْنِهِ؟**

2. ખાલી જગ્યાઓ પૂરો :

(1) **أُرِيْدُ اَنْ .... إِلى مَكَّةَ.**

(2) **أَرَادَ رَمَيْشُ أَنْ .... دَوَارْكَا.**

(3) **لَنْ .... إِلٰى سِيْنِيْمَا.**

(4) **هَلْ تُحِبَّانِ أَنْ .... السَّمَكَ.**

(5) **قَالَ الْوَالِدُ لِوَلَدِهِ: لاَ تَرُحْ إِلَى السُّوقِ فِى الَّيْلِ.**

فَقَالَ الْوَلَدُ لَأَذْهَبَنَّ، فَقَالَ الوَالِدُ إِذَنْ .... ضَرْباً شَدِيْداً.

3. અરબીમાં ભાષાંતર કરો :

(1) હું વાંચન—લેખનની ઇચ્છા ધરાવું છું.

(2) હું શાકભાજી ખરીદવા બજાર ગયો.

(3) તે બંને કદાપિ નહિ વાંચે.

(4) પેલી તમામ સ્ત્રીઓ કદાપિ બજારમાં જશે નહિ.

4. ગુજરાતીમાં ભાષાંતર કરો :

(1) تَذْهَبِيْنَ إِلَى السُّوقِ كَىْ تَشْتَرِىَ الْبَيْضَةَ.

(2) لَنْ اَفْعَلَ السُوْءَ كَىْ لاَ يَضْرِبَنِى أَبِى.

(3) لَنْ يَفْعَلُوا سُوْءاً.

(4) إِذَنْ أُبَكِّرَ إِلَى الْمَدْرَسَةِ.

(5) أَرَادُوْا أَنْ يَرْجِعُوْا إِلَى الْبَيْتِ.

5. માધ્યમની ભાષામાં અનુવાદ કરોઃ

(1) لَمْ يَشْرَبِ الضَّيْفُ الْحَلِيْبَ.

(2) اِنْ يَّذْهَبْ عِمْرَانُ إِلَى السُّوْقِ، اَذْهَبْ مَعَهُ.

(3) لِتَحْفَظْ فَاطِمَةُ دَرْسَهَا.

(4) لاَ تَلْعَبُوْا أَثْنَاءَ الدِّرَاسَةِ.

(5) لَمْ يَقْرَأْ مَاجِدٌ الْمَجَلَّةَ الْيَوْمَ.

6. અરબીમાં અનુવાદ કરોઃ

(1) વિદ્યાર્થીએ હજુ સુધી દૂધ નથી પીધું.

(2) જો ઈરફાન કવિતા લખશે, તો હું પણ લખીશ.

(3) આયશાએ આ પાઠ સમજવો જોઈએ.

(4) કદાપિ જૂઠું બોલીશ નહીં.

☆

નોંધ: આ પાઠને ધ્યાનપૂર્વક વાંચશો તો ખ્યાલ આવશે કે أَنْ، لَنْ، كَيْ، إِذَنْ સંજ્ઞાઓને تَـكُوْنُ، أَتَعَلَّمُ، أَعْلَمُ،

مُضَارِعْ અને اَضْرِبُ પર લગાવવામાં આવી છે અને તેના કારણે مُـضَارِعْ અગાઉ مَـرْفُوْعْ (ــُ)હતો

તેને مَنْصُوْبُ (ــَ) બનાવવામાં આવેલ છે. આથી આ સંજ્ઞાઓને حُـرُوْفِ نَـاصِبَهْ (نصب આપનાર)

કહેવાય છે. આ કુલ ચાર છે અને તેઓ مُضَارِعْ સાથે જોડાવાથી مُضَارِعْ ના إعراب માં ફેરફાર કરે છે.

જેની વિગત નીચે મુજબ છે.

(1) اَنْ، لَـنْ، كَــيْ، اِذَنْ આ ચારેય સંજ્ઞાઓ જયારે مُــضَــارِعْ ની સંજ્ઞાઓ સાથે જોડાય છે ત્યારે

مُضَارِعْના છેલ્લા અક્ષરના إِعْرَابُમાં ફેરફાર થાય છે અને જ્યાં જ્યાં صيغهमُضَارِعْના رفع માં (ــُ) હોય છે

તેને نَصَبْ (ــَ) માં ફેરવી દે છે. જેમકે, يَفْعَلُ، تَفْعَلُ، اَفْـعَـلُ અને نَـفْعَلُમાં દરેક સ્થાને ــُ ની જગ્યા ــَ લેશે.

આમ, اَفْعَلَ، تَفْعَلَ، يَفْعَلَ અને نَفْعَلَ વંચાશે.

(2) જ્યાં نونِ اعرابی છે ત્યાં તેને દૂર કરાય છે. જેમકે,

يَفْعَلانِ، تَفْعَلانِ، تَفْعَلانِ، يَفْعَلُوْنَ، تَفْعَلُوْنَ، تَفْعَلِيْنَ ને આ પ્રમાણે લખાય, વંચાય.

اَنْ تَفْعَلِی، اَنْ تَفْعَلُوْا، اَنْ يَفْعَلُوْا، اَنْ تَفْعَلاَ، اَنْ تَفْعَلاَ، اَنْ يَفْعَلاَ

(3) જ્યારે يَفْعَلْنَ અને تَفْعَلْنَ માં વપરાયેલ "ن" نونِ اعرابی નથી, એટલા માટે તેમને کی، لن، ان

અને إذن લગાવવાથી "ن" દૂર થતો નથી બલ્કે એની જગ્યાએ બાકી રહે છે. لَـنْ يَـفْـعَلْنَ અને لَـنْ تَـفْـعَلْنَ જ

વંચાશે, તેના اعراب માં કોઈ ફેરફાર નહિ થાય.

(4) مضارع ના અંતમાં જો حَرْفِ عِلَّتْ હોય જેમકે, يَرْمِیْ અને يَدْعُوْ તો اذن، کی، لن، ان

ના કારણે حرف علت બાકી રહેશે અને તેને نصب આવશે. જેમકે,

لَنْ يَرْمِیَ અને لَنْ يَدْعُوَ

(5) **حَتّٰـى** અને **لام كـى** વગેરે પછી તેનો ઉલ્લેખ હોતો નથી બલ્કે **اَنْ** અધ્યાહાર (understood) હોય છે એટલા માટે **مُضَارِعْ**ને **مَنْصُوْبْ** વંચાય છે. **لَنْ أَذْهَبَ إِلَى السُّوْقِ حَتّٰى تَجِيْئَ، قَامَ زَيْدٌ لِيَذْهَبَ**

لَنْ હર્ફ **فَعْلِ مُضَارِعْ** ને **مُسْتَقْبِل مَنْفِى** ના અર્થમાં પરિવર્તિત કરે છે. જેમકે, **لَنْ يَذْهَبَ** તે કદાપિ જશે નહિ.

નોંધ : **مُضَارِعْ، مُعْرَبْ** હોય છે. તે **مَاضِى**ની જેમ **مَبْنِى** હોતો નથી. અને તેના **إِعْرَابْ** ક્યારેક **حَرْكَتْ** વાળો હોય છે. **صِيْغَهْ** ના આ સાત **مُضَارِعْ** હોય છે. જેમકે, **بِالْحَرْفِ** અને ક્યારેક **نَفْعَلُ، اَفْعَلُ، تَفْعَلُ، يَفْعَلُ** માં જોવા મળે છે.

يَفْعَلاَنِ (تَثْنِيَة مُـذَكَّرْ غَائِبْ) تَفْعَلاَنِ (تَثْنِيَـه مُؤَنّثْ غَائِبْ) تَفْعَلاَنِ (تثنيـه مذكر حاضِر) અને **(تثنيه** **(جَمْعُ مُذَكّر حَاضِر) تَفْعَلُوْنَ** અને **(جَمْعُ مُذَكّرْ غَائِبْ) يَفْعَلُوْنَ** છે. જ્યારે **تَفْعَلِيْنَ** છે. **(مؤنث حاضر** **(واحد مؤنث حاضر)** છે.

مُضَارِع પર **حُرُوْفِ نَاصِبَه** ના પ્રયોજનથી જેવી રીતે **رَفْعُ** ની જગ્યાએ **نَصَبَ** (એટલે ـُ ની જગ્યાએ ـَ થાય છે) એવી જ રીતે ઉલ્લેખિત સાત પરિસ્થિતિમાં **نُوْنِ إِعْرَابِى** લુપ્ત થઈ જાય છે.

પરંતુ **نون** અને **جَمْعُ مُؤَنّث حَاضِرْ** અને **جَمْعُ مُؤَنّث غَائِب** અનુક્રમે **تَفْعَلْنَ** અને **يَفْعَلْنَ** માં પણ જોવા મળે છે; પરંતુ આ "**ن**", **نونِ إعرابى** નથી એટલે આ **نون** લુપ્ત થતો નથી.

عَوَامِل جَزْم

જેવી રીતે **فَعْلِ مُضَارِعْ** પર **لَنْ، اَنْ** વગેરે દાખલ થાય છે અને **فِعْلِ مُضَارِعْ** ના પેશ (ـُ) ને ઝબર (ـَ) થી બદલી નાંખે છે. જેમકે, **يَقْرَءُ التِّلْمِيْذُ الْكِتَابَ** માં **لن** દાખલ થવાથી **لَنْ يَقْرَءَ التِّلْمِيْذُ الْكِتَابَ** વંચાશે.

એવી જ રીતે કેટલીક એવી બાબતો છે જે **مُضَارِع** પર દાખલ થાય તો **مُـضَارِع**ના પેશ (ـُ)ને જઝ્મ (ـْ)માં ફેરવી દે છે. જેમકે, **يَقْرَأُ** થી **لَمْ يَقْرَأْ** થઈ જશે.

જે **مُضَارِع، عامل**ને જઝ્મ આપે છે તેને **جَازِمُ** અને **جَوَازِمُ** કહેવાય છે અને જે **مُضَارِع** પર જઝ્મ આવે છે તેને **مُضَارِع مَجْزُوْم** કહેવાય.

حُرُوْفِ جَزْم અને તેની અસર

પાંચ **حُرُوْفِ جَزْم** જાણીતા છે :

(1) **لَمْ** (2) **لَمَّا** (3) **لَامِ اَمْرَ** (4) **لاءِ نَهِى** (5) **إِنْ** શરત માટે (**إن شرطيه**)

આ હુરૂફ જ્યારે **مضارع** સાથે જોડાય છે તો :

(1) **مُضَارِع** ના અંતિમ હર્ફને **جَزْم** આપે છે. જેમકે, **يَفْعَلُ** પરથી **لَمْ يَفْعَلْ**

(2) જ્યાં જ્યાં **نُوْنِ اِعْرَابِى** હોય તેને કાઢી નાંખે છે.

(3) **مُضَارِع**ના અંતમાં **حَرُفِ عِلّت** હોય તેને દૂર કરે છે. જેમકે, **يَدْعُوْ** થી **لَمْ يَدْعُ** અને **يَرْمِى** પરથી **لَمْ يَرْمِ**

جَزْم ના આ હુરૂફ અર્થમાં પણ ફેરફાર લાવે છે. જેમકે, **لَمْ** અને **لَمَّا** જ્યારે **فِعْلِ مُضَارِع** સાથે જોડાય છે તો **مُضَارِع** ને **مَاضِى مَنْفِى** નો અર્થ આપે છે. જેમકે, **لَمْ يَفْعَلْ** નો એ જ અર્થ થાય છે જે અર્થ **مَا فَعَلَ** નો થાય છે. અર્થાત્ કે તેણે કર્યુ નથી.

અને **لَمْ** અને **لَمَّا** ના અર્થમાં થોડો ફેર એ હોય છે કે **لَمْ يَفْعَلْ** તેણે નથી કર્યુ (ભૂતકાળમાં ક્રિયાનો નિષેધ હોય છે) જ્યારે **لَمَّا يَفْعَلْ** નો અર્થ હજુ સુધી કર્યુ નથી. **متكلم** નાં કથન સુધી કર્મનો નિષેધ હોય છે. જાણે કે **لَمَّا يَفْعَلْ** નો અર્થ **لَمْ يَفْعَلْ إِلَى الْآنْ** અથવા **لَمْ يَفْعَلْ بَعْدُ** થાય છે.

لَامِ اَمْر એ છે કે જેમાં કોઈ વ્યકિત અન્ય વ્યકિત પાસેથી કામ લેવાની અપેક્ષા રાખે. જેમકે,

لِيَذْهَبْ زَيْدٌ إِلَى الْمَدْرَسَةِ

لَاءِ نَهِى જેમાં કોઈ વ્યકિત બીજી વ્યકિતને કોઈ કામ ન કરવા માટે કહે. જેમકે,

لَا تَذْهَبْ તું જઈશ નહીં. **لَا تَقْرَأْ** તમે બંને વાંચશો નહિ.

اِنْ હર્ફ છે. આ હર્ફ اِنْ જ્યારે શરતના અર્થમાં વપરાય છે ત્યારે તે مُضَارِعْ ને જઝ્મ આપે છે. **اِنْ تَنْصُرْ أَنْصُرْ** જો તું મદદ કરશે તો હું મદદ કરીશ. **اِنْ تَذْهَبْ أَذْهَبْ** જો તું જશે તો હું જઈશ.

નોંધ : **لَمَّا** માં તત્કાળ (અત્યાર સુધી) નકાર સાથે પછીથી હકારમાં કરવાની અપેક્ષા ગર્ભિત હોય છે.

مضارع منصوب

حروف ناصبه ચાર છે

أَنْ، لَنْ، كَيْ، إِذَنْ

	واحد	تثنيه	جمع
ત્રીજો પુરુષ	لَنْ يَذْهَبَ	لَنْ يَذْهَبَا	لَنْ يَذْهَبُوا
	لَنْ تَذْهَبَ	لَنْ تَذْهَبَا	لَنْ يَذْهَبْنَ
બીજો પુરુષ	لَنْ تَذْهَبَ	لَنْ تَذْهَبَا	لَنْ تَذْهَبُوْا
	لَنْ تَذْهَبِى	لَنْ تَذْهَبَا	لَنْ تَذْهَبْنَ
પહેલો પુરુષ	لَنْ أَذْهَبَ	لَنْ نَذْهَبَ	

مضارع مجزوم

حروف جازمه પાંચ છે

إِنْ، لَمْ، لَمَّا، لامِ أَمْر، لامِ نَهِى

	واحد	تثنيه	جمع
ત્રીજો પુરુષ	لَمْ يَذْهَبْ	لَمْ يَذْهَبَا	لَمْ يَذْهَبُوا
	لَمْ تَذْهَبْ	لَمْ تَذْهَبَا	لَمْ يَذْهَبْنَ
બીજો પુરુષ	لَمْ تَذْهَبْ	لَمْ تَذْهَبَا	لَمْ تَذْهَبُوْا
	لَمْ تَذْهَبِىْ	لَمْ تَذْهَبَا	لَمْ تَذْهَبْنَ
પહેલો પુરુષ	لَمْ أَذْهَبْ	لَمْ نَذْهَبْ	

●

إِنّ جَامِعَتَنَا مَعْرُوْفَةٌ فِى الْوِلايَةِ كُلِّهَا، إِنّهَا كَبِيْرَةٌ جِدًّا، وَلَهَا أَقْسَامٌ مُخْتَلِفَةٌ وَكُلِّيَاتٌ مُتَنَوِّعَةٌ، مِنَ الزِّرَاعَةِ وَالصَّيْدَلِيَّةِ وَالطَّبِيْعِيَّةِ، إِنّهَا تَسَعُ سَبْعَةَ عَشَرَ رِوَاقًا، وَكُلُّ رِوَاقٍ مِنْ هٰذِه الْأَرْوِقَةِ يَشْتَمِلُ عَلَى خَمْسِ طَبَقَاتٍ، وَفِى كُلِّ طَبَقَةٍ خَمْسٌ وَأَرْبَعُوْنَ حُجْرَةً، وَفِى كُلِّ حُجْرَةٍ يَسْكُنُ فِيْها أَحَد عَشَرَ طَالِباً، إِنَّ هٰؤُلاَءِ الطُّلَّابَ يَجْتَهِدُوْنَ كُلَّ الْجُهْدِ، وَيَشْتَغِلُوْنَ بِالدِّرَاسَةِ فِى كُلِّ الْوَقْتِ وَلاَ يُضَيِّعُوْنَ أَوْقَاتَهُمْ الثَّمِيْنَةَ، وَلِكُلِّ طَالِبٍ فِى الْحُجْرَةِ رَفٌّ وَاحِدٌ لِوَضْعِ الْمَلاَبِسِ وَالْكُتُبِ الدَّرْسِيَّةِ وَالْأَشْيَاءِ الذَّاتِيَّةِ، وَالْكُرْسِيَّانِ وَطَاوِلَةٌ تَتَوَفَّرُ لِكُلِّ طَالِبٍ، فَالْإِثْنَانِ وَالْعِشْرُوْنَ كُرسِيًّا وَإِحْدٰى عَشْرَةَ طَاوِلَةً تَكُوْنُ فِى كُلِّ حُجْرَةٍ، وَالطُّلَّابُ يَجْلِسُوْنَ أَحْيَاناً عَلى هٰذِه الْكَرَاسِيّ، وَيُطَالِعُوْنَ الْمَجَلَّاتِ وَالصُّحُفَ الْيَوْمِيَّةَ وَالْكُتُبَ الْفُكَاهِيَّةَ، فِى إِحَاطَةِ جَامِعَتِنَا خَمْسٌ وَعِشْرُوْنَ قَاعَةً فِى الْأَرْوِقَةِ الْمُخْتَلِفَةِ، وَالْحَفَلاَتُ وَالْجَلْسَاتُ تُعْقَدُ فِى هٰذِه الْقَاعَاتِ بَيْن أٰوِنَةٍ وَأُخْرٰى، وَالْحُرَّاسُ وَالْحُفَّاظُ يَجْلِسُوْنَ فِى كُلِّ وَقْتٍ عَلَى بَابٍ مِنَ الْمَهْجَعِ وَيُؤَدُّوْنَ وَظِيْفَتَهُمْ بِأَمَانَةٍ وَلاَ يَخُوْنُوْنَ.

هُنَاكَ رِوَاقٌ كَبِيْرٌ يَشْتَمِلُ عَلَى ثَلاثٍ وَعِشْرِيْنَ طَبَقَةً، وَهٰذَا الرِّوَاقُ يَشْتَمِلُ عَلَى الْفُصُوْلِ وَالصُّفُوْفِ وَالْمَكْتَبَاتِ فَقَطْ، وَكُلُّ فَصْلٍ يَسَعُ ثَلاَثَةً وَأَرْبَعِيْنَ طَالِباً، فَإِنَّهُ يُفْتَحُ لِلْأَوْقَاتِ التَّعْلِيْمِيَّةِ وَيُغْلَقُ فِى أَوْقَاتٍ أُخْرٰى.

وَفِى الْجَامِعَةِ عَدَدٌ كَبِيْرٌ مِنَ الْأَسَاتِذَةِ وَالْمُوَظَّفِيْنَ، فَخَمْسٌ وَعِشْرُوْنَ مُدَرِّسَةً، وَخَمْسَةٌ وَسَبْعُوْنَ اُسْتَاذاً، كُلُّهُمْ يُعَلِّمُوْنَ فِى هٰذِهِ الْجَامِعَةِ، وَيَبْذُلُوْنَ قُصَارٰى جُهُوْدِهِمْ لِفَلاحِ مُسْتَقْبَلِ الطُّلَّابِ وَالطَّالِبَاتِ. وُهَنَاكَ ثَلاَثُ مَكْتَبَاتٍ يَتَوَفَّرُ فِيْهَا كُلُّ كِتَابٍ مِنْ كُلِّ فَنٍّ، وَإِنّهَا مَفْتُوْحَةٌ لِلْوَارِدِيْنَ وَالْمُسْتَفِدِيْنَ فِى كُلِّ وَقْتٍ، وَلَهَا تَاثِيْرٌ عَظِيْمٌ فِى إِعْدَادِ طُلَّابِ الجَامِعَةِ.

فَالْجُمْلَةُ جَامِعَتُنَا تَقُوْمُ عَلَى نِظَامٍ قَوِيّ لِذٰلِكَ شَاعَ صِيْتُها فِى الْوِلاَيَةِ كُلِّهَا.

શબ્દાર્થ

وِلَايَةٌ દેશ

قِسْمٌ પ્રકાર, વિભાગ **أَقْسَامٌ** (બ.વ.)

كُلِّيَّةٌ કૉલેજ

كُلِّيَّةُ الصَّيْدَلِيَّةِ ઔષધવિજ્ઞાન, ફાર્મસી કૉલેજ

كُلِّيَّةُ الطَّبِيْعِيَّةِ ભૌતિકશાસ્ત્ર કોલેજ, સાયન્સ કૉલેજ

كُلِّيَّةُ الزِّرَاعَةِ કૃષિ વિજ્ઞાન કૉલેજ

رِوَاقٌ છાત્રાલય **أَرْوِقَةٌ** (બ.વ.)

طَبَقَةٌ મજલો/માળ

لَايُضَيِّعُوْنَ તેઓ (સમય) બગાડતા નથી

رَفٌّ કબાટ

اَلْمَلَابِسُ કપડાં

اَلصُّحُفُ اَلْيَوْمِيَّةُ દૈનિક વર્તમાનપત્રો

اَلْكُتُبُ الْفُكَاهِيَّةُ હાસ્યપ્રધાનસંબંધિ પુસ્તકો

قَاعَةٌ ખંડ

بَيْنَ أوْنَةٍ وَأُخْرٰى પ્રસંગોપાત

حَارِسٌ રખેવાળ **حُرَّاسٌ** (બ.વ.)

حَافِظٌ રક્ષકો **حُفَّاظٌ** (બ.વ.)

مَهْجَعٌ છાત્રાલય

يُؤَدُّوْنَ وَظِيْفَتَهُمْ તેઓ પોતાની ફરજ બજાવે છે

فَصْلٌ વર્ગખંડ **فُصُوْلٌ** (બ.વ.)

صَفٌّ ધોરણ **صُفُوْفٌ** (બ.વ.)

يُغْلَقُ તે બંધ કરાય છે

مُؤَظَّفٌ કર્મચારી **مُؤَظَّفُوْنَ** (બ.વ.)

يَبْذُلُوْنَ قُصَارٰى جُهُوْدِهِمْ તેઓ પોતાનાથી બનતા પ્રયત્નો કરે છે

فَلَّاحٌ ખેડૂત

يَتَوَفَّرُ તે પૂરું પાડે છે

حِيْنٌ સમય

شَاعَ صِيْتُهَا તેની ખ્યાતિ ફેલાઈ

સ્વાધ્યાય

1. પાઠના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો :

(1) أَيْنَ تَقَعُ الْجَامِعَةُ؟ (2) كَمْ رِوَاقاً لِهٰذِهِ الْجَامِعَةِ؟

(3) كَمْ قَاعَةً فِى إِحَاطَةِ الْجَامِعَةِ؟ (4) كَمْ يَسَعُ الطُّلَّابَ كُلُّ فَصْلٍ؟

(5) مَتٰى يُفْتَحُ الرِّوَاقُ الْكَبِيْرُ؟ (6) كَمْ أُسْتَاذاً يُعَلِّمُوْنَ فِى الْجَامِعَةِ؟

(7) مَا الْمَجْمُوْعُ مِنَ الْكَرَاسِيِّ وَالطَّاوِلاَتِ فِى حُجْرَةٍ وَاحِدَةٍ؟

2. નીચેનાં વાક્યોનો અરબીમાં અનુવાદ કરો :

(1) તેમણે 18 પેન્સિલો વહેંચી. (2) આ છાત્રાલયમાં 55 ઓરડાઓ છે.

(3) આ ગાડી 14 પૈડાં ઉપર ચાલે છે. (4) 100 વિદ્યાર્થીઓ આ શાળામાં ભણે છે.

(5) શહેરની હૉસ્પિટલ 5 માળની છે.

3. નીચેનાં વાક્યોનો ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરો :

(1) لِهٰذِهِ الْمَحَطَّةِ خَمْسَةَ عَشَرَ بَاباً.

(2) أَرْبَعُوْنَ أَجِيْراً يَعْمَلُوْنَ فِى هٰذَا الْمَعْمَلِ.

(3) خَمْسٌ وَعِشْرُوْنَ كِتَاباً يَكُوْنُ عَلَى هٰذِهِ الْمِنْضَدَةِ.

(4) مِأَةُ طَالِبَةٍ تَسْكُنُ فِى هٰذَا الْمَهْجَعِ.

(5) سِتَّ عَشَرَةَ مِرْوَحَةً تَتَحَرَّكُ فِى الْقَاعَةِ.

(6) إِشْتَرَيْنَا عِشْرِيْنَ مِنْدِيْلاً مِنْ هٰذَالسُّوْقِ.

☆

સમજૂતી

નોંધ : અરબી ભાષામાં અદદ/સંખ્યા **عَدَدٌ** અને મઅ્દૂદ / **مَعْدُوْدٌ** ના નિયમો સરળ નથી તેથી તેમને જાણી લેવું જરૂરી છે. **عدد** એટલે કે ગણતરી અને **معدود** એટલે ગણેલી વસ્તુ.

(1) એક અને બેની ગણતરી અરબીમાં હંમેશાં મઅ્દૂદ વચન મુજબ આવશે. જેમકે,

رَجُلٌ وَاحِدٌ، إِمْرَأَةٌ وَاحِدَةٌ، جَاءَ رَجُلاَنِ اِثْنَانِ، جَاءَ تْ إِمْرَءَ تَانِ اِثْنَتَانِ

(2) ત્રણથી દસ સુધીમાં મઅ્દૂદ હંમેશાં બહુવચન અને ઝેરવાળો આવશે અને અદદ મઅ્દૂદના વિરુદ્ધ આવશે. એટલે કે મઅ્દૂદ નરજાતિ હશે તો અદદ નારીજાતિમાં આવશે, મઅ્દૂદ નારીજાતિ હશે તો અદદ નરજાતિમાં આવશે. જેમકે,

ثَلاَثَـةُ رِجَالٍ، أَرْبَعُ نِسْوَةٍ

(3) અગિયાર અને બારનો મઅ્દૂદ નરજાતિમાં હશે તો અદદ પણ નરજાતિમાં અને મઅ્દૂદ નારીજાતિ હશે તો અદદ પણ નારીજાતિમાં આવશે. એ પણ જાણવું જોઈએ કે અગિયાર અને બારનો મઅ્દૂદ હંમેશા **مَنْصُوْب مُفْرَدْ** (ઝબરવાળો અને એકવચન) આવશે. જેમકે,

إِثْنَتَا عَشَرَةَ إِمْرَأَةً، أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَباً

(4) 13 તેરથી લઈને 99 નવ્વાણું સુધીના મુરક્કબ અદદ (સમૂહ સંખ્યા)નો પહેલો ભાગ મઅ્દૂદના વિરુદ્ધ આવશે, એટલે કે મઅ્દૂદ નરજાતિમાં હશે તો સમૂહસંખ્યાનો પહેલો ભાગ નારીજાતિમાં અને જો તે નારીજાતિમાં હશે તો પહેલો ભાગ નરજાતિમાં આવશે અને એ પણ જાણવું જોઈએ કે 11થી 99 સુધીનો મઅ્દૂદ હંમેશા મનસૂબ મુફરદ (**مَنْصُوْبُ مُفْرَدْ**)આવશે. જેમકે,

أَرْبَعَ عَشَرَةَ إِمْرَأَةً، خَمْسَةَ عَشَرَ رَجُلاً

(5) 100 એકસોના અદદનો મઅ્દૂદ હંમેશાં ઝેરવાળો અને એકવચન **مَـجْـرُوْر مُـفْـرَدْ** આવશે. જેમકે,

مِأَةُ وَلَدٍ، مِأَةُ بِنْتٍ، مِأَةُ إِمْرَأَةٍ، مِأَةُ رَجُلٍ.

●

(الف)

(1) يَامَاجِدُ اِلْعَبْ بِكُرَةِ الْقَدَمِ (2) يَارَجُلُ اِحْتَرِمْ نَفْسَكَ

(3) يَا مُعَلِّمُوْنَ طُلَّابُكُمْ أَمَانَةٌ فِى أَيْدِيْكُمْ

(4) يَامُعَلِّمَاتُ اِغْرِسْنَ فِى الْجِيْلِ الْجَدِيْدِ خَيْرَ الصِّفَاتِ

(ب)

(1) يَا أَهْلَ الصَّفِّ تَعَالَوْا إِلٰى مُذَاكَرَةِ الدَّرْسِ (2) أَيَا نَسِيْمَ الصَبَا بَلِّغْ تَحِيَّاتِى

(3) يَا أَهْلَ مَكَّةَ اِسْتَمِعُوْا إِلٰى مَايَقُوْلُ الشَّيْخُ (4) يَا أَبَا بَكْرٍ إِلى أَيْنَ تَذْهَبُ اَنْتَ؟

(ج)

(1) أَيَا طَالِباً أَعْطِنِى الطَّبَاشِيْرَ

(2) قَوْلُ الْأَعمٰى يَارَجُلاً خُذْ بِيَدِىْ (3) يَا مُحْسِناً أَنْقِذِ الْمُحْتَاجِيْنَ

(د)

(1) يَارَفِيْقاً بِالْعِبَادِ اُلْطُفْ بِنَا (2) يَا وَاعِظاً غَيْرَهُ اِبْدَأْ بِنَفْسِكَ

(3) يَا مَبْعُوْثاً فِى طَلَبِ الْعِلْمِ أَنْتَ سَفِيْرٌ لِبِلَادِكَ

શબ્દાર્થ

كُرَةُ الْقَدَم ફૂટબૉલ — جِيْلٌ વંશ, પેઢી أَجْيَالٌ (બ.વ.)

مُذَاكَرَاةُ الدَّرْسِ પૂનરાવર્તન — تَحِيَّاتٌ સલામ

سَفِيْرٌ રાજદૂત, એલચી — نَسِيْمُ الصَّبَا સવારની શીતળ લહેર, સવારનો મંદ પવન

أَنْقِذْ તુ બચાવ — رَبِّيْنَ તમે (સ્ત્રીઓ) ઉછેર કરો

સ્વાધ્યાય

1. નીચેનાં ઉદાહરણોમાંથી **حرف نداء** અને **منادى** અલગ કરો :

(1) إِلَى أَيْنَ تَذْهَبِيْنَ يَا عَائِشَةُ؟ (2) مِنْ أَيْنَ أَنْتَ يَا أَخِى؟

(3) كَمْ أُخْتاًلَكِ يَا لَيْلٰى؟ (4) مَا اسْمُكَ يَا سَيِّدِى؟

(5) أَأَنْتُمْ تُجّارٌ يَاإِخْوَانُ؟ (6) يَا هٰذِهِ الفَتَاةُ إِفْعَلِىْ الْخَيْرَ.

(7) يَا هٰذَاالرَّجُلُ أَدِّ حَقَّ اللّٰهِ (8) يَآ اَيَّتُهَا الْأُمُّ اَنْتِ صَانِعَةُ الْأَجْيَالِ.

(9) يَا إِخْوَانُ مَتٰى اِخْتِبَارُكُمْ؟

(10) كَمْ طَالِبَةً فِى صَفِّكُمْ مِنْ مَالِيْزِيَا يَاأَصْدِقَائِىْ؟

2. નીચેનાં ઉદાહરણોમાં બતાવો કે **منادى** કયાં રૂપમાં છે અને કેમ:

(1) يَا بَائِعَانِ يَسِّرَا وَلاَ تُعَسِّرا. (2) يَا تَلاَمِيْذَ الْمَدْرَسَةِ اِحْفَظُوْا دُرُوْسَكُمْ.

(3) يَا خَادِماً هَاتِ الْمَاءَ. (4) يَا سَارِقُ اِمْتَنِعْ عَنْ هٰذَا الْعَمَلِ.

(5) يَا فَاطِمَةُ إِنَّ الْعَمَلَ سَبِيْلُ الْأَمَلِ. (6) يَا غَافِلاً عَنْ دَرْسِهِ اِعْمَلْ بِنَصِيْحَتِىْ.

(7) يَا خَالِدُ اِذْهَبْ إِلَى الْمَدْرَسَةِ.

(8) يَا طَالِباً أَحْضِرْ السَّبُوْرَةَ.

(9) اَىْ أُمَّهَاتِ الْغَدِ رَبِّيْنَ الشَّبَابَ عَلَى الْفِدَاءِ بِالْوَطَنِ.

(10) يَا أَهْلَ اَحْمَدْآبَادُ اِسْتَمِعُوْا إِلى قَوْلِ أَهْلِ الْعَدْلِ.

3. નીચેનાં ગુજરાતી વાક્યોનો અરબીમાં અનુવાદ કરો:

(1) હે છોકરા, તું ક્યાં જઈ રહ્યો છે? (2) હે ફાતિમા, આ પુસ્તક લે.

(3) હે શંકર, તું ક્યાંનો છે? (4) હે કૉલેજનાવિદ્યાર્થીઓ,મહેનતકરો,સફળથશો.

(5) હે સ્ત્રીઓ, તમે બંને ખેતરમાં શું કરી રહી છો?

☆

સમજૂતી

પાઠમાં આપેલાં ઉદાહરણોમાં નીચે લીટી દોરેલાં વાક્યો જોશો તો જણાશે કે નામોને **حَـــرْفِ نِـدَاء** થી પોકારવામાં આવેલ છે. વ્યાકરણશાસ્ત્રીઓની પરિભાષામાં **مُـــنَـــادیٰ** તે નામ છે કે જેને **حَـــرْفِ نِـدَاء** વડે પોકારવામાં આવે. પાઠનાં તે વાક્યો કે જેની નીચે લીટી દોરેલી છે તે બધાંજ **مُـنَادیٰ** છે. ઉપર્યુકત ઉદાહરણોમાં જોશો તો દરેક જગ્યાએ **مُـنَادیٰ** ઉપર **اعراب** અલગ અલગ છે. જેમકે "**الف**"નું ઉદાહરણ **مُـنَـادیٰ مَـاجِدُ** ઉપર **اعراب** પેશ **ضَـمَّةُ** છે અને **الف** નાં અન્ય ઉદાહરણોમાં **منادی** નકેરા **معینه** પેશ આવે છે. આથી ફલિત થાય છે કે **مُـنَادیٰ – مُفْرَدُ مَعْرِفَةُ** હોય અથવા **نَكِرَةُ مُعَيَّنَةُ** હોય તો તે બંને હાલતમાં **مَبْنِیُ عَلَى الضَّمِّ** હશે.

અને હવે "**ب**" નાં ઉદાહરણો જોઈએ તો અહીં **مُـنَادیٰ مُـضَافُ** છે અને **مَـنْصُوْبُ** ઝબરવાળો છે અને એમજ "**ج**" નાં ઉદાહરણો પણ **نَـكِـرَةُ غَيْـر مُعَيَّنَةَ** છે અને તે પણ **مَـنْصُوْبُ** છે. એ જ પ્રમાણે "**د**" નાં તમામ ઉદાહરણોમાં **مُضَافُ مُنَادیٰ** જ્યારે **مُشَابِهُ مُضَافُ** છે **مُـنَادیٰ** અને **مَنْصُوْبُ** છે. તો માલૂમ પડયું કે મુનાદા– **مُنَادیٰ** જ્યારે **مُضَافُ** હોય અથવા **نَكِرَةُ غَيْر مُعَيَّنَةُ** અથવા **مُشَابِهُ مُضَافُ** હોય તો આ બધી પરિસ્થિતિમાં **مُنَادیٰ مَنْصُوْبُ** હોય છે.

حرف نداء પાંચ છે :

(1) **يَا** (2) **أَيَا** (3) **هَيَا** (4) **أَىْ** (5) **أَ** **(همزه – مفتوحه)**

●

فِى الْمَطَارِ	اَلدَّرْسُ السَّادِسُ	6

قَرُبَ وُصُوْلُ الطَّائِرَةِ الْقَادِمَةِ مِنْ مِصْرَ. جَلَسَ الْأَقَارِبُ وَالْأَصْدِقَاءُ عَلَى الْكَرَاسِيِّ إِلَّا بَعْضَ رِجَالٍ وَنِسَاءٍ. كَانُوْا يَنْتَظِرُوْنَ الرُّكَّابَ. كَانَتِ الْمَمَرَّاتُ مَمْلُوْءَةً إِلَّا مَمَرًّا وَاحِداً. أُعْطِيَتِ الْإِشَارَةُ وَاقْتَرَبَتِ الطَّائِرَةُ. هَبَطَتِ الطَّائِرَةُ عَلَى الْمَمَرَّةِ ثُمَّ وَقَفَتْ. ذَهَبَتْ سَيَّارَتَانِ إِلى الطَّائِرَةِ لِلرُّكَّابِ وَالْحَقائِبِ. وَأَتَى العُمَّالُ بِسُلَّمٍ عِنْدَ بَابِ الطَّائِرَةِ. نَزَلَ الرُّكَّابُ مِنَ الطَّائِرَةِ إِلَّا الطَّيَّارَ.

حَمَلَتِ السَّيَّارَةُ الرُّكَّابَ إِلى مَبْنٰى الْمَطَارِ. وَهُنَاكَ فَحَصَ الْمُوَظَّفُوْنَ الْجَوَازَاتِ وَالْحَقَائِبَ. ثُمَّ كَانَ الرُّكَّابُ يَخْرُجُوْنَ سِوىٰ رَاكِبَيْنِ، لِأَنَّهُمَا مُنِعَا لِلتَّفْتِيْشِ. اِسْتَقْبَلَ الْأَقَارِبُ الرُّكَّابَ عِنْدَ الْبَابِ. خَرَجَ النَّاسُ مَا خَلَا الْمُنْتَظِرِيْنَ لِلرَّاكِبَيْنِ. ثُمَّ خَرَجَ هٰذَانِ الرَّاكِبَانِ. ذَهَبَ الرُّكَّابُ وَأَصْدِقَائُهُمْ إِلَى مَنَازِلِهِمْ أَوْ إِلى الفَنَادِقِ.

إِنّ مَطَارَ دِهْلِى لَجَمِيْلٌ جِدّاً.

શબ્દાર્થ

اَلْمَطَارُ વિમાન ઘર, ઍરપોર્ટ	وُصُوْلٌ આગમન
الطَّائِرَةُ વિમાન	قَرِيْبٌ اَلْأَقْرِبَاءُ (બ.વ.) સગા સંબંધી
رَاكِبٌ رُكَّابٌ (બ.વ.) યાત્રી, મુસાફર	المَمَرُّ રનવે
اَلْإِشَارَةُ ચિહ્ન, સિગ્નલ	هَبَطَ ઉતરાણ કર્યું, ઊતર્યો
حَقِيْبَةٌ اَلْحَقَائِبُ (બ.વ.) બેગ, થેલો	عَامِلٌ عُمَّالٌ (બ.વ.) કાર્યકર, કર્મચારી
سُلَّمٌ સીડી	اَلطَّيَّارُ વિમાન ચાલક, પાઇલટ
مَبْنٰى ઇમારત	فَحَصَ તેણે તપાસ કરી
اَلْمُوَظَّفُ અધિકારી	اَلْجَوَازُ પાસપોર્ટ
اَلتَّفْتِيْشُ ઝીણવટભરી તપાસ	مَاخَلاَ સિવાય
اَلْمُنْتَظِرُ રાહ જોનાર	فُنْدُقٌ فَنَادِيْقُ (બ.વ.) હોટલ
سَبَّاحٌ તરવૈયો	وَثْبٌ કૂદવું, છલાંગ મારવી

1. નીચેના શબ્દોનું બહુવચન લખો :

(1) حَقِيبَةٌ (2) فُنْدُقٌ (3) عَامِلٌ

(4) صَدِيْقٌ (5) قَرِيبٌ (6) رَاكِبٌ

2. નીચેના ભૂતકાળનાં રૂપોનું નારીજાતિનું રૂપ બનાવો : દા.ત. **وَقَفَ** થી **وَقَفَتْ**

(1) جَلَسَ (2) مَنَعَ (3) ذَهَبَ (4) خَرَجَ

3. યોગ્ય શબ્દ મૂકીને **الاستثناء** બનાવો :

(1) ذَهَبَ الطُّلَّابُ اِلَّا زَيْداً

(2) نَزَلَ الرُّكَّابُ اِلَّا..................

(3) خَرَجَ الْأَصْدِقَاءُ اِلَّا..................

4. **سِوٰى، مَاعَدَا** અથવા **إِلَّا** મૂકીને નીચેની ખાલી જગ્યા પૂર્ણ કરો :

(1) لَا يَذْهَبُ إِلى السُّوقِ .... محمود.

(2) ضَحِكَ الطُّلَّابُ .... خالداً.

(3) نَجَحَتِ الطَّالِبَاتُ .... جميلة.

(4) مَارَجَعَ إِلَى الْبَيْتِ .... راشد.

5. યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને જવાબ લખો :

(1) એરપોર્ટ માટે અરબી શબ્દ કયો?

(a) اَلطَّائِرَةُ (b) اَلْمَمَرُّ (c) اَلْمَطَارُ (d) الرَّاكِبُ

(2) નીચેના પૈકી કયો શબ્દ **الاستثناء** માટે વપરાતો નથી?

(a) إِلَّا (b) عِنْدَ (c) مَاخَلاَ (d) غَيْرٌ

(3) પાસપોર્ટ માટે અરબી શબ્દ કયો?

(a) اَلْجَوَازُ (b) اَلْحَقِيْبَةُ (c) اَلْمَطَارُ (d) سُلَّمٌ

(4) **فُنْدُقٌ** નો અર્થ જણાવો.

(a) એરપોર્ટ (b) વિમાન (c) મુસાફર (d) હોટલ

(5) **وَصَلَتِ الْبَنَاتُ كُلُّهُنَّ غَيْرُ** ....

(a) **سَاجِدَةٌ** (b) **سَاجِدَةً** (c) **سَاجِدَةٍ** (d) **سَاجِدَةُ**

6. નીચેનાં વાક્યોમાં **مُسْتَثْنٰى**, **مُسْتَثْنٰى مِنْهُ** અને **اَدَاةُ الإِسْتِثْنَاءِ** ને ઓળખી બતાવો:

(1) **وَصَلَ اَلْعُمَّالُ إِلَّا عَامِلَيْنِ.**

(2) **عَلَّمَ الْمُدَرِّسُ الْكِتَابَ كُلَّهُ إِلَّا الدَّرْسَ الْأَخِيْرَ.**

(3) **مَارَسَبَ إِلَّا الطَّالِبُ الْكَسْلَانُ.**

7. નીચેનાં વાક્યોનું અરબીમાં ભાષાંતર કરો :

(1) રાશિદ સિવાય તમામ મિત્રો મેદાનમાં પહોંચ્યા.

(2) એક તરવૈયા સિવાય તમામ તરવૈયાઓએ તળાવમાં છલાંગ મારી.

(3) ફરીદા સિવાય તમામ વિદ્યાર્થિનીઓ હસતી હતી.

(4) એક રનવે સિવાય બધા રનવે વ્યસ્ત (ભરેલા) હતા.

8. જરૂર જણાય ત્યાં સુધારીને વાક્યને ફરીથી લખો :

(1) **نَامَ الْأَوْلَادُ إِلَّا الْوَلَدُ الْمُجْتَهِدُ.**

(2) **مَااشْتَرَتْ فَاطِمَةُ مِنَ السُّوْقِ غَيْرَ سَاعَتَانِ.**

(3) **فَتَحَ الْفَرَّاشُ النَّوَافِذَ مَاخَلَا نَافِذَةٌ.**

(4) **كَتَبَ الطُّلَّابُ الدَّرْسَ إِلَّا مَحْمُوْد.**

(5) **فَازَ الطُّلَّابُ سِوٰى حَامِدٌ.**

(6) **أَكَلَ الضُّيُوْفُ كُلُّهُمْ مَا عَدَا ضَيْفٌ.**

☆

اَلْإِسْتِثْنَاءُ અપવાદ Exception

اَلْإِسْتِثْنَاءُ એટલે કોઈ વ્યકિત કે વસ્તુ વગેરેને આગળની બાબત કે હુકમમાંથી બાકાત કરવી. જેમકે,

فَازَ الطُّلَّابُ اِلَّا خَالِداً (ખાલિદ સિવાયના વિદ્યાર્થીઓ સફળ થયા)

اَلْإِسْتِثْنَاءُ વાળાં વાક્યોમાં ત્રણ ભાગ હોય છે.

(1) **اَلْـمُسْتَثْنٰى** : જેને બાકાત કે અપવાદ કરવામાં આવે તેને **اَلْـمُسْتَثْنٰى** કહે છે. દા. ત. ઉપર્યુક્ત વાક્યમાં **خَالِداً**

(2) **اَلْمُسْتَثْنٰى مِنْهُ** : જેમાંથી બાકાત કે અપવાદ કરવામાં આવે તેને **اَلْمُسْتَثْنٰى مِنْهُ** કહે છે. દા.ત; આ વાકયમાં **الطُّلَّابُ**

(3) **اَدَاةُ الْمُسْتَثْنَاءِ** : અપવાદ કે બાકાત કરનાર શબ્દને કહે છે. દા.ત; આ વાક્યમાં **اِلَّا**

اَلْإِسْتِثْنَاءُ માટે વપરાતા અન્ય શબ્દો.

سِوٰى، غَيْرُ

આ બંને હુરૂફ તેમના પછી આવતી સંજ્ઞા કે શબ્દોને **حالت جرى** માં ફેરવી દે છે. જ્યારે સ્વયં **غَيْرُ** ને તે હરકત આપવામાં આવે છે જે **اِلَّا** પછીના નામ ઉપર આવતી હોય. જેમકે,

جَاءَ الطُّلَّابُ غَيْرَ خَالِدٍ ، وَقَفَتِ الْبَنَاتُ سِوٰى سَاجِدَةٍ

مَا عَدَا، مَاخَلاَ

اَلْإِسْتِثْنَاءُ માટે વપરાતા આ બંને હુરૂફ તેમના પછીની સંજ્ઞા કે નામને (**حالت نصبى**)માં ફેરવી દે છે. જેમકે,

خَرَجَ الرُّكَّابُ مَاخَلاَ رَاكِباً وَاحِداً

اَلْإِسْتِثْنَاءُ ના છ પ્રકાર છે :

(1) **اَلْإِسْتِثْنَاءُ الْمُتَّصِلُ** તેને કહે છે જેમાં **اَلْمُسْتَثْنٰى** પોતે **اَلْمُسْتَثْنٰى مِنْه** ના જૂથનો સભ્ય કે ભાગ હોય. દા.ત;

فَازَ الطُّلَّابُ اِلَّا حَامِداً (અહીં હામિદ પોતે વિદ્યાર્થીઓના જૂથ પૈકીનો એક છે.)

(2) **اَلْمُسْتَثْنٰىءُ الْمُنْقَطِعُ** તેને કહે છે જેમાં **اَلْمُسْتَثْنٰى** પોતે **اَلْمُسْتَثْنٰى مِنْه** ના જૂથનો સભ્ય કે ભાગ ન હોય. જેમકે,

لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ اِلَّا الْمَوْتَ (અહીં મૃત્યુ એ બીમારીનો પ્રકાર નથી.)

(3) **اَلْإِسْتِثْنَاءُ التَّامُّ** તેને કહે છે જેમાં **اَلْمُسْتَثْنٰى مِنْه** મોજૂદ હોય. જેમકે, **خَرَجَ الرُّكَّابُ اِلَّا رَاكِباً وَاحِداً**

(4) **اَلْإِسْتِثْنَاءُ الْمُفَرَّغُ** તેને કહે છે જેમાં **اَلْمُسْتَثْنٰى مِنْه** મોજૂદ ન હોય. જેમકે, **مَاجَاءَ اِلَّا سَاجِدٌ**

(5) **اَلْإِسْتِثْنَاءُ الْمُوْجَبُ** તેને કહે છે જેમાં નકારાત્મક વાક્ય, નકારાર્થ અને પ્રશ્નાર્થ વાક્ય ન હોય. જેમકે, **جَاءَ الطُّلَّابُ اِلَّا زَيْداً**

(6) **اَلْإِسْتِثْنَاءُ غَيْرُ الْمُوْجَبِ** તેને કહે છે જેમાં નકારાત્મક વાક્ય, નકારાર્થ કે પ્રશ્નાર્થ હોય. જેમકે, **مَاخَرَجَ اِلَّا مَحْمُوْدٌ**

નોંધ :

(1) **كلام مثبت** હોય અને **مستثنى منه** નો ઉલ્લેખ કરેલ હોય તો **مستثنى** ઉપર (ـَ) **نصب** પઢવું જરૂરી છે. દા.ત.

أَثْمَرَتِ الْأَشْجَارُ إِلَّا شَجَرَةً

(2) **كلام منفى** હોય અને **مستثنى منه** નો ઉલ્લેખ હોય તો (ـَ) **نصب** પણ પઢી શકાય અને **مستثنى منه** ના જેવો જ **اعراب** બનશે.

(3) જો **مستثنى منه** નો ઉલ્લેખ ના હોય અને **كلام منفى** હોય તો **عامل** ની જરૂરીયાત મુજબ **اعراب** લાગશે. જેમકે,

لاَ يَسُدُّ النَّصِيْحَةَ اِلَّا الْمُخْلِصُوْنَ.

●

أُنْظُرْ! كَيْفَ يَحْلَبُ اللَّبَّانُ. اَلْبَقَرَةُ وَاقِفَةٌ وَعِجْلُهَا وَرَائَهَا. يَحْلَبُ اللَّبَّانُ اللَّبَنَ. اَللَّبَنُ مُفِيْدٌ جِدّاً.

أَيُّهَا الْأَوْلَادُ! إِنْهَضُوْا مِنَ النَّوْمِ مُبَكِّراً. وَاشْرَبُوْا اللَّبَنَ، فَإِنَّهُ يَنْفَعُكُمْ كَثِيْراً. لَايَنْهَضْ أَحَدٌ مِنْكُمْ مُتَأَخِّراً.

لِيَعْلَمْ كُلٌّ مِنْكُمْ اٰدَابَ الْمُجْتَمَعِ وَلْيَعِشْ حَيَاةً صَافِيَةً كَاللَّبَنِ. وَلْيَكُنْ نَشِيْطاً دَائِماً.

اَلْأَوْلَادُ الْمُؤَدَّبُوْنَ مَحْبُوْبُوْنَ فِى الْمُجْتَمَعِ. فَلْيَتَعَلَّمُوْا اٰدَابَ الْمُجْتَمَعِ. فَلْيَصْدُقُوْا دَائِماً، فَإِنَّ الصِّدْقَ حِلْيَةٌ ثَمِيْنَةٌ. وَلَا يَكْذِبُوْا، فَإِنَّ الْكِذْبَ مَذْمُوْمٌ فِى كُلِّ دِيْنٍ. وَلَا يَكُوْنُوْا غَافِلِيْنَ. تَعَالَوْا فَلْنَصْدُقْ وَلْنُطَبِّقْ هٰذِهِ الْعَادَاتِ عَلٰى حَيَاتِنَا الْيَوْمِيَّةِ.

بَنَاتِى! هٰذِهِ الْاٰدَابُ ضَرُوْرِيَّةٌ أَيْضاً. فَلْتَدْرُسْ كُلٌّ مِنْكُنَّ عُلُوْماً نَافِعَةً وَعَادَاتٍ حَسَنَةً. وَلْتُحِبَّ الْبَنَاتُ اَلْمُثَقَّفَاتُ الْحَيَاءَ وَالنَّظَافَةَ. وَلْيَتَعَلَّمْنَ الطَّبْخَ وَالْخِيَاطَةَ.

أَيُّهَا الْأَوْلَادُ! هٰذِهِ العَادَاتُ تَجْعَلُ الْحَيَاةَ صَافِيَةً كَاللَّبَنِ.

શબ્દાર્થ

أَدَبٌ (બ.વ.) اٰداب રીતભાત	اَلْمُجْتَمَعُ સમાજ
يَحْلَبُ દોહે છે	اللَّبَّانُ દૂધવાળો
عِجْلٌ વાછરડું	نَهَضَ તે ઊઠયો
عَاشَ તે રહયો	صَافِيَةٌ સુઘડ, સ્વચ્છ
حِلْيَةٌ ઘરેણું	مَذْمُوْمٌ ખરાબ, નિંદનીય
عَادَةٌ ટેવ عَادَاتٌ (બ.વ.)	اَلْمُثَقَّفَاتُ સુસંસ્કૃત, રીતભાતવાળાઓ
اَلْحَيَاءُ લજ્જા	اَلنَّظَافَةُ સ્વચ્છતા
اَلطَّبْخُ રાંધવું	اَلْخِيَاطَةُ સીવણ

સ્વાધ્યાય

1. નીચેનાં **مضارع** નાં રૂપો પરથી **امر غائب**બનાવો :

(1) نَنْظُرُ (2) أَنْهَضُ (3) يَشْرَبُ (4) تَذْهَبَانِ (5) تَصْدُقُ

(6) تَجْلِسْنَ (7) تَقْرَئِيْنَ (8) تَغْسِلُ (9) تَجْعَلُ (10) يَلْعَبُوْنَ

2. નીચેનાં **مضارع** નાં રૂપો પરથી નકારાર્થના રૂપો બનાવો :

(1) نَكْتُبُ (2) تَغْسِلاَنِ (3) أَكْذِبُ (4) تَدْرُسْنَ (5) يَخْرُجُوْنَ

(6) تَذْهَبُ (7) يَشْرَبْنَ (8) تَكْتُبِيْنَ (9) تَنْصُرُوْنَ (10) تَجْلِسَانِ

3. નીચેનાં વાક્યોનું અરબીમાં ભાષાંતર કરો :

(1) આપણે સમાજની રીતભાત શીખવી જોઈએ.

(2) મારે જૂઠું ન બોલવું જોઈએ.

(3) એ બધી સ્ત્રીઓએ સત્ય બોલવું જોઈએ.

(4) તે બન્ને સ્ત્રીઓએ સમજવું જોઈએ કે લજજા અને સ્વચ્છતા સારી ટેવો છે.

(5) નજમા એ પુસ્તકમાં પેન વડે લખવું જોઈએ નહિ.

(6) સમીરે પોતાનો રૂમાલ ધોવો જોઈએ.

(7) આ સ્ત્રીઓએ ગરમ ચા ન પીવી જોઈએ.

(8) આપણે કામના સમયે ન રમીએ.

(9) મારે દરરોજ જલદી ઊઠવું જોઈએ.

4. નીચેનાં ક્રિયાપદો પરથી **امر غائب**નાં રૂપો બનાવો :

(1) **يَجْلِسُ** (2) **يَضْحَكُوْنَ** (3) **يَنْهَضَانِ**

(4) **تَأْكُلُ** (5) **يَنْزِلْنَ** (6) **تَرْجِعَانِ**

5. નીચેનાં ક્રિયાપદો પરથી **امر متكلم**નાં રૂપો બનાવો :

(1) **أَكْتُبُ** (2) **تَخْرُجُ** (3) **تَفْتَحُ** (4) **أَنْهَضُ**

☆

સમજૂતી

ત્રીજા અને પહેલા પુરૂષના આજ્ઞાર્થનાં રૂપો બનાવવાની રીત

આપણે ધોરણ 9માં આજ્ઞાર્થનાં બીજા પુરુષનાં છ રૂપો શીખી ગયા છીએ. અરબીમાં ત્રીજા પુરુષ અને પ્રથમ પુરુષનાં પણ આજ્ઞાર્થનાં તમામ રૂપો બનાવાય છે. દા.ત; **لِيَكْتُبْ** (તેણે લખવું જોઈએ અથવા તે લખે) **لِيَجْلِسُوْا** (તેમણે બેસવું જોઈએ અથવા તેઓ બેસે.)

અરબીમાં **مُضَارِعْ** (ભવિષ્યકાળ–વર્તમાકાળ)ના પ્રથમ અક્ષર **ت** ને કાઢીને તેની જગ્યાએ**الف** લગાડવાથી તથા **اِعْرَابْ** ના નૂનને કાઢી નાંખવાથી બીજા પુરુષ આજ્ઞાર્થનું રૂપ બને છે.

જો **مُضَارِعْ**નું રૂપ **نَصَرَ** કે **كَرُمَ** ના બાબથી હોય તો **الف** ને પેશ લગાડવામાં આવે છે. જેમકે **اُنْصُرْ**; પરંતુ જો તે ક્રિયાપદ **ضَرَبَ، فَتَحَ، سَمِعَ** કે **حَسِبَ** ના બાબથી હોય તો આજ્ઞાર્થના **الف** ને ઝેર લગાડવામાં આવે છે. જેમકે, **اِسْمَعْ، اِفْتَحْ**

પ્રથમ પુરુષ અને ત્રીજા પુરુષનું આજ્ઞાર્થ રૂપ બનાવવા માટે **مُضَارِعْ** ના રૂપની આગળ **لِ** વધારવામાં આવે છે અને છેલ્લા અક્ષરને **سُكُوْن** આપવામાં આવે છે. જો છેલ્લે **اِعْرَابْ** નો નૂન હોય તો તેને કાઢી નાંખવામાં આવે છે. દા.ત;**لِيَكْتُبُوْا**

مضارع પરથી આજ્ઞાર્થ

આજ્ઞાર્થ	**مضارع**	
તેણે મદદ કરવી જોઈએ **لِيَنْصُرْ**	**يَنْصُرُ**	ત્રીજો પુરૂષ
તેમણે (બે પુરુષોએ) મદદ કરવી જોઈએ **لِيَنْصُرَا**	**يَنْصُرَانِ**	
તેમણે (બધા પુરુષોએ) મદદ કરવી જોઈએ **لِيَنْصُرُوْا**	**يَنْصُرُوْنَ**	
તે (એક સ્ત્રીએ) મદદ કરવી જોઈએ **لِتَنْصُرْ**	**تَنْصُرُ**	
તે (બે સ્ત્રીઓએ) મદદ કરવી જોઈએ **لِتَنْصُرَا**	**تَنْصُرَانِ**	
તે (બધી સ્ત્રીઓએ) મદદ કરવી જોઈએ **لِيَنْصُرْنَ**	**يَنْصُرْنَ**	
તુ મદદ કર **اُنْصُرْ**	**تَنْصُرُ**	બીજો પુરૂષ
તમે બે મદદ કરો **اُنْصُرَا**	**تَنْصُرَانِ**	
તમે મદદ કરો **اُنْصُرُوْا**	**تَنْصُرُوْنَ**	
તું (એક સ્ત્રી) મદદ કર **اُنْصُرِىْ**	**تَنْصُرِيْنَ**	
તમે (બે સ્ત્રીઓ) મદદ કરો **اُنْصُرَا**	**تَنْصُرَانِ**	
તમે (સ્ત્રીઓ) મદદ કરો **اُنْصُرْنَ**	**تَنْصُرْنَ**	
મારે મદદ કરવી જોઈએ **لِأَنْصُرْ**	**أَنْصُرُ**	પહેલો પુરૂષ
અમારે મદદ કરવી જોઈએ **لِنَنْصُرْ**	**نَنْصُرُ**	

નોંધ : આપણે પાઠમાં જોયું તે મુજબ જો પ્રથમ પુરુષ અને ત્રીજા પુરુષનાં આજ્ઞાર્થનાં રૂપોથી પહેલાં"**و**" કે અન્ય **حَرْفِ عَطْف** હોય તો આજ્ઞાર્થના **ل** ને **سكون** આપવામાં આવે છે. જેમકે **لِيَجْلِسْ** થી **وَلْيَجْلِسْ**

નકારાર્થ **(النهى)**નાં રૂપો બનાવવાની રીત

مُضَارِعُ (વર્તમાનકાળ–ભવિષ્યકાળ)ના રૂપથી પહેલાં **لا** લગાડીને છેલ્લા અક્ષરને **سُكُوْن** આપવાથી **النَّهْىُ** (નકારાર્થ)નું રૂપ બને છે. જો છેલ્લો અક્ષર **نُوْن اِعْرَابِى** હોય તો તેને કાઢી નાંખવામાં આવે છે.

નકારાર્થ

તેણે મદદ ન કરવી જોઈએ	**لاَ يَنْصُرْ**	ત્રીજો પુરૂષ
તે બે (પુરૂષો)એ મદદ ન કરવી જોઈએ	**لاَ يَنْصُرَا**	
તે બધા (પુરૂષો)એ મદદ ન કરવી જોઈઓ	**لاَ يَنْصُرُوْ**	
તે (એક સ્ત્રીએ) મદદ ન કરવી જોઈએ	**لاَ تَنْصُرْ**	
તે (બે સ્ત્રીઓએ) મદદ ન કરવી જોઈએ	**لاَ تَنْصُرَا**	
તે (બધી સ્ત્રીઓ)એ મદદ ન કરવી જોઈએ	**لاَ يَنْصُرْنَ**	
તુ મદદ ન કર	**لَاتَنْصُرْ**	બીજો પુરૂષ
તમે (બે) મદદ ન કરો	**لاَ تَنْصُرَا**	
તમે (બધા) મદદ ન કરો	**لَاتَنْصُرُوْا**	
તું એક (એક સ્ત્રી) મદદ ન કર	**لاَ تَنْصُرِىْ**	
તમે (બે સ્ત્રીઓ) મદદ ન કરો	**لاَ تَنْصُرَا**	
તમે (બધી સ્ત્રીઓ) મદદ ન કરો	**لاَ تَنْصُرْنَ**	
મારે મદદ ન કરવી જોઈએ (હું મદદ ન કરું)	**لاَ أَنْصُرْ**	પહેલો પૂરૂષ
અમારે મદદ ન કરવી જોઈએ (અમે મદદ ન કરીએ)	**لاَ نَنْصُرْ**	

નોંધ : અરબીમાં આજ્ઞાર્થની જેમ નકારાર્થનાં પણ તમામ રૂપો આવે છે. ત્રણેય પુરુષોમાં બધાં રૂપોનાં નકારાર્થનાં રૂપો બનાવી શકાય છે.

●

8	اَلدَّرْسُ الثَّامِنُ	اَلضِّيَافَةُ

حَـامِدٌ وَ مَحْمُوْدٌ صَدِيْقَانِ. دَعَا حَامِدٌ مَحْمُوْداً إِلَى بَيْتِهِ مَرَّةً. فَقَالَ حَامِدٌ: "يَا مَحْمُوْدُ! أُرِيْدُ أَنْ تَكُوْنَ ضَيْفاً لَنَا مَعْ أَهْلِكَ".

قَالَ مَحْمُوْدٌ: "إِنْ شَاءَ اللّٰهُ، لَأَ زُوْرَنَّ بَيْتَكَ مَعْ أَهْلِي بَعْدَ غَدٍ".

رَجَعَ حَـامِـدٌ إِلَـى بَيْتِـهِ وَقَسَمَ بَيْنَ أَهْلِهِ اَعْمَالَهُمْ، فَقَالَ لِوَلَدِهِ الْكَبِيْرِ: أَرْجُو "إِنَّكَ لَتَذْهَبَنَّ إِلَى السُّوْقِ وَلَتَشْتَرِيَنَّ الْحَوَائِجَ". وَقَالَ لِبَنَاتِهِ الثَّلاثَةِ: "أَنْتُنَّ لَتَطْبَخْنَانِّ الطَّعَامَ. وَإِذَا جَاءَ الضُّيُوْفُ فَتُعْطِيْنَانِّ الشَّایَ".

قَالَ لِأَوْلادِهِ: "أَنَا لَأَلْقِيَنَّهُمْ وَلَأُسَلِّمَنَّ عَلَيْهِمْ".

فَجَاءَ الضُّيُوْفُ عَلَى الْمِيْعَادِ وَأُحْضِرَ الطَّعَامُ أَمَامَهُمْ. بَعْدَ الْفَرَاغِ مِنَ الطَّعَامِ اِجْتَمَعُوْا لِيَتَكَلَّمُوْا.

قَـالَ مَـحْـمُـوْدٌ لِحَامِدٍ: "أَنَا فَرِحْتُ بِزِيَارَتِكُمْ. أَدْعُوْكُمْ إِلَى بَيْتِیْ. وَأَرْجُوْ أَنَّکَ لَتَزُوْرَنَّ بَيْتِی. لَاتَنْسَيَنَّ أَنْ تَجِیَٔ مَعَ أَهْلِكَ."

قَالَتْ بِنْتُ مَحْمُوْدٍ لِحَامِدٍ: "أُرِيْدُ أَنْ اَذْهَبَ مَعَ بِنْتِكَ لِكَیْ أَتَعَلَّمَ الْخِيَاطَةَ".

قَالَ حَامِدٌ: "إِذْهَبِنَّ مَعَهَا. وَتَعَلَّمِنَّ فِی وَقْتٍ قَلِيْلٍ."

رَجَعَتْ أُسْرَةُ مَحْمُوْدٍ بَعْدَ سَاعَتَيْنِ إِلَى بَيْتِهِمْ.

શબ્દાર્થ

اَلضِّيَافَةُ મહેમાનગતિ	**ضَيْفٌ** મહેમાન
بَعْدَ غَدٍ પરમ દિવસે	**لَأَزُوْرَنَّ** હું જરૂર મુલાકાત લઈશ
اَلْحَوَائِجُ જરૂરિયાતી વસ્તુ	**سَلَّمَ عَلَيْهِ** તેને તેણે સલામ કરી
عَلَى الْمِيْعَادِ સમયસર	**أُحْضِرَ** હાજર કર્યું
لاتَنْسَيَنَّ તુ કદાપિ ભૂલીશ નહિ	**اَلْخِيَاطَةُ** દરજીકામ
أُسْرَةٌ કુટુંબ	**سَاعَةٌ** કલાક

સ્વાધ્યાય

1. નીચેનાં ક્રિયાપદોને **النُّوْنُ الثَّقِيْلَةُ** નો ઉપયોગ કરીને ફરીથી લખો :

(1) **يَا خَالِدُ! اُعْبُدْ رَبَّكَ كُلَّ يَوْمٍ.**

(2) **يَا فَاطِمَةُ! لاَ تَلْعَبِىْ وَقْتَ الدَّرْسِ.**

(3) **أَنَا أَجْتَهِدُ فِى الْقِرَاءَ ةِ.**

(4) **يَا بَنَاتِى! اِطْبَخْنَ الطَّعَامَ قَبْلَ وُصُوْلِ الضُّيُوْفِ.**

(5) **أَرْجُوْ أَنَّكَ تَزُوْرُ بَيْتِى.**

2. નીચેના શબ્દોનું એકવચન લખો :

(1) **ضُيُوْفٌ** (2) **بَنَاتٌ** (3) **أَسْبَابٌ** (4) **أَصْدِقَاءُ** (5) **حَقَائِبُ**

3. નીચેનાં વાક્યોમાં **النُّوْنُ الْخَفِيْفَةُ** નો ઉપયોગ કરી વાક્યને ફરીથી લખો :

(1) **اِذْهَبْ لِزِيَارَةِ أُسْتَاذِكَ يَا مَحْمُوْدُ.**

(2) **لاَ تَكْتُبْ بِخَطٍّ رَدِئٍ.**

(3) **اَلْوَلَدُ الْمُؤَدَّبُ يَكُوْنُ مِنَ الْفَائِزِيْنَ.**

(4) **أَبِى يَرْجِعُ مِنَ الْمَدِيْنَةِ بَعْدَ يَوْمَيْنِ.**

☆

સમજૂતી

فعل مضارع સાથે લામ તાકીદ અને નૂન તાકીદ લગાવીને **فعل** ની તાકીદ કરવામાં આવે છે અને તે ભવિષ્યકાળના જ અર્થમાં થાય છે.

نُوْن تَاكِيْد ના બે પ્રકારો છે : (1) **نُوْنِ ثَقِيْلَة** (2) **نُوْنِ خَفِيْفَة**

نُوْنِ ثَقِيْلَة એટલે કે એ નૂન જેના ઉપર (نّ) તશ્દીદ હોય.

نُوْنِ خَفِيْفَة એટલે કે એ નુન જેના ઉપર (نْ) સાકિન હોય.

نُوْنِ ثَقِيْلَة ના નિયમો નીચે પ્રમાણે છે.

(1) ચારેય દ્વિવચનો, ત્રીજો પુરુષ બહુવચન અને બીજો પુરુષ બહુવચન અને બીજો પુરુષ એકવચન સ્ત્રીલિંગમાંથી **نُوْنِ اِعْرَابِی** કાઢી નાંખવામાં આવે છે.

(2) ત્રીજો પુરુષ બહુવચન અને બીજો પુરુષ બહુવચનમાંથી "**واو**" અને બીજો પુરુષ એક વચન સ્ત્રી લિંગમાંથી "**ی**" કાઢી નાંખવામાં આવે છે.

(3) ત્રીજો પુરુષ બહુવચન સ્ત્રીલિંગ અને બીજો પુરુષ બહુવચન સ્ત્રીલિંગના **نـون ضـميـر** અને **نون ثقيلة** વચ્ચે **الف فاصل** વધારવામાં આવે છે. દા.ત; **لَيَذْهَبْنَانِّ**

(4) જે **نُوْنِ ثَقِيْلَة** અલિફ પછી હોય (એટલે કે ચારે દ્વિવચનો અને બંને બહુવચનમાં) તે **مَكْسُوْر** હોય છે બાકી **صِيْغَه** માં **مَفْتُوْح** હોય છે.

(5) **مُضَارِع** માં લામ કલેમા ત્રીજો પુરુષ બહુવચન અને બીજો પુરુષ બહુવચનમાં **مَضْمُوْم** અને બીજા પુરુષ એકવચન સ્ત્રીલિંગમાં **مَكْسُوْر** હોય છે અને બાકીના પાંચ **صِيْغَه** માં (જેમાં અલિફ નથી) **مَفْتُوْح** હોય છે.

نُوْنِ خَفِيْفَه નો નિયમ નીચે મુજબ છે :

نُوْنِ خَفِيْفَه ના કુલ આઠ **صِيْغَه** હોય છે, **نُوْنِ خَفِيْفَه** તે **صِيْغَه** માં નથી આવતો જેમાં **نُوْنِ اِعْرَابِی** ના પહેલા **الف** હોય છે. એટલે કે ચારેય દ્વિવચનો અને સ્ત્રીલિંગના બંને બહુવચનના રૂપોમાં નથી આવતો.

نون ثقيلة – خفيفهના ઉપયોગ **امر** (આજ્ઞાર્થ)માં પણ થાય છે તથા **نهى** માં પણ ઉપયોગ થાય છે.

النون الثقيلة અને **النون خفيفة** ની ગરદાન

نون ثقيلة ની ગરદાન	**نون خفيفة** ની ગરદાન	ત્રીજો પુરુષ
لَيَنْصُرَنَّ	لَيَنْصُرَنْ	
لَيَنْصُرَانِّ		
لَيَنْصُرُنَّ	لَيَنْصُرُنْ	
لَتَنْصُرَنَّ	لَتَنْصُرَنْ	
لَتَنْصُرَانِّ		
لَيَنْصُرْنَانِّ		

لَتَنْصُرَنَّ	**لَتَنْصُرَنْ**	બીજો પુરુષ
لَتَنْصُرَانِّ		
لَتَنْصُرُنَّ	**لَتَنْصُرُنْ**	
لَتَنْصُرِنَّ	**لَتَنْصُرِنْ**	
لَتَنْصُرَانِّ		
لَتَنْصُرْنَانِّ		

لَاَنْصُرَنَّ	لَأَنْصُرَنْ	પહેલો પુરુષ
لَنَنْصُرَنَّ	لَنَنْصُرَنْ	

النون الثقيلة અને **النون خفيفة**

આજ્ઞાર્થ

نون ثقيلة આજ્ઞાર્થ	**نون خفيفة** આજ્ઞાર્થ	ત્રીજો પુરુષ
لِيَنْصُرَنَّ	لِيَنْصُرَنْ	
لِيَنْصُرَانِّ		
لِيَنْصُرُنَّ	لِيَنْصُرُنْ	
لِتَنْصُرَنَّ	لِتَنْصُرَنْ	
لِتَنْصُرَانِّ		
لِيَنْصُرْنَانِّ		

اُنْصُرَنَّ	اُنْصُرَنْ	બીજો પુરુષ
اُنْصُرَانِّ		
اُنْصُرُنَّ	اُنْصُرُنْ	
اُنْصُرِنَّ	اُنْصُرِنْ	
اُنْصُرَانِّ		
اُنْصُرْنَانِّ		

لِاَنْصُرَنَّ	لِأَنْصُرَنْ	પહેલો પુરુષ
لِنَنْصُرَنَّ	لِنَنْصُرَنْ	

●

أَبُوْ عَبْدِ اللّٰهِ مُحَمَّدُ بْنُ يُوْسُفَ بْنِ مُحَمَّدٍ اَلسُّوْرتِیُّ اَلْفَارُوْقِیُّ وُلِدَ "بِسَامُرُوْدْ" مِنْ وِلَايَةِ غُجْرَاتْ فِی مُدِيْرِيَّةِ سُوْرَتْ سَنَةَ 1307هـ. تَرَعْرَعَ وَنَشَأَ هُنَا، وَتَعَلَّمَ التَّعْلِيْمَ الْبِدَائِیَّ، وَخَتَمَ الْقُرْآنَ الْكَرِيْمَ فِی السَّابِعَةِ مِنْ عُمْرِهٖ. ثُمَّ رَحَلَ لِلتَّعْلِيْمِ الْعَالِی إِلٰی سُوْرَتْ، ثُمَّ إِلٰی مُمْبَئِی، وَتَلَمَّذَ عَلٰی أُسْتَاذِهِ الشَّيْخِ مُحَمَّدٍ جَعْفَرْ "اَلْيَمَنِیْ"، ثُمَّ انْتَقَلَ إِلٰی دِهْلِی اَلَّتِی كَانَتْ مَنْبَعاً وَمَرْكَزاً لِلْعُلُوْمِ وَالْمَعَارِفِ فِی ذٰلِكَ الْوَقْتِ، وَتَعَلَّمَ مِنْ مَشَائِخَ كِبَارٍ، مِنَ الشَّيْخِ الطَّيِّبِ الْمَكِّی، وَالشَّيْخِ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْمُلْتَانِی، وَالسَّيِّدِ عَبْدِالسَّلَامِ الدَّهْلَوِیْ، وَالسَّيِّدِ اَمِيْر عَلِی اَلْمُدِيْرِ السَّابِقِ لِدَارِ الْعُلُوْمِ نَدْوَةِ الْعُلَمَاء لَكْنَاؤ، وَالشَّيْخِ عَبْدِاللّٰهِ الجُوْنَاغَرِیْ.

وَكَانَ شَوْقُهٗ لِلْكُتُبِ النَّادِرَةِ تَزَايُداً كَبِيْراً، لِذٰلِكَ نَقَلَ الْكُتُبَ النَّادِرَةَ بِيَدِهٖ، وَسَاقَهٗ هٰذَا الشَّوْقُ لِلْعِلْمِ إِلَی بَلَد "تُوْنک" وَتَزَوَّجَ هُنَا.

إِنَّهٗ قَضٰی حَيَاتَهٗ كُلَّهَا فِی التَّعَلُّمِ، وَنَبَعَ مِنْ مَنْبَعِهٖ اَلصَّفْصَافِ الْغَزِيْرِ عَدَدٌ كَبِيْرٌ، وَتَوَلّٰی التَّدْرِيْسَ فِی جَامِعَاتٍ مُخْتَلِفَةٍ مَعْرُوْفَةٍ، مِنَ الْجَامِعَةِ الْمِلِّيَةِ الإِسْلَامِيَّةِ، وَالْجَامِعَةِ الرَّحْمَانِيَّةِ فِی دِهْلِی، وَجَامِعَةِ بَنَارَسْ، وَأَعْظَم جَرَا، فَهْرِسُ تَلَامِيْذِه طَوِيْلٌ، مِنْهُمُ الدُّكْتُوْرُ ذَاكِرَ حُسَيْن الرَّئِيْسُ السَّابِقُ لِلْجُمْهُوْرِيَّةِ لِلْهِنْدِ، والدُّكْتُوْرُ عَبْدُ العَلِيْمِ الْأَحْرَارِی، وَالْبُرُوفِيْسَرُ مُحَمّد سَرُوَرْ، وَنَحْوُ ذٰلِكَ.

إِنَّهٗ كَانَ مُحَقِّقاً كَبِيْراً، وَمَذَاقُهٗ لِلشِّعْرِ جَمِيْلاً. فَيَخْتَارُ الشِّعْرَ الرَّائِقَ مِنَ الشُعْرَاءِ اَلْعَبْقَرِيِّيْنَ وَيُقَدِّمُهٗ أَمَامَ الطُّلَّابِ، وَكَانَ لَهٗ شَغَفٌ كَبِيْرٌ بِالشِّعْرِ الْجَاهِلِی وَتَمَكُّنُه مِنْهُ قَوِيًّا، لِذَالِكَ تَأَثَّرَ شِعْرُهٗ بِاللَّوْنِ الجَاهِلِیّ، فَنَجِدُ فِيْهِ أَلْفَاظاً ثَقِيْلَةً غَرِيْبَةً، وَلٰكِنَّهٗ يَمِيْلُ إِلَی الْمُخْتَرَعَاتِ الْحَدِيْثَةِ فَيَذْكُرُهَا، وَهٰذَا دَلِيْلٌ بَاهِرٌ عَلَی جَدِيْدِيَّتِهٖ، وَثَرْوَتُهُ الشِعْرِيَّةُ غَالِباً تَشْتَمِلُ عَلَی الْمَوْضُوعَاتِ الدِّيْنِيَّةِ وَالْمَدْحِ وَالْغَزَلِ وَالْعِتَابِ وَالْهِجَاءِ وَالرِّثَاءِ وَالْوَصْفِ، وَخَاصَّةً لَهٗ إِمَامَةٌ فِی اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ فِی زَمَانِهٖ، وَلٰكِنَّهٗ لَمْ يَتَوَفَّرْ لَهُ الْوَسَائِلُ وَلَمْ تَسْعْ لَهُ الظُّرُوْفُ فَخَمُدَ ذِكْرُهُ عَلَی النِّطَاقِ الضَّيِّقِ.

وَلَهُ مُؤَلَّفَاتٌ عَدِيْدَةٌ، مِنهَا مَطْبُوْعَةٌ، وَمِنهَا مَخْطُوْطَةٌ، وَفَهْرِسُ الْكُتُبِ الَّتِى طُبِعَتْ كَمَايَلِىْ۔ (1) كِتَابُ عِلْمِ الصَّرْفِ (2) أَزْهَارُ الْعَرَبِ (3) كِتَـابُ التَّوْحِيْدِ. وَالَّتِى لَمْ تُطْبَعْ إِلَى الْاٰنَ وَهِىَ، ﴿1﴾ شَرْحُ دِيْوَانِ حَسَّانِ بْنِ ثَابِتٍ، ﴿2﴾ قَامُوْسُ مِلِّى ﴿3﴾ أَحْسَنُ الْحَدِيْثِ فِى حُجِّيَّةِ الْحَدِيْثِ۔

وَابْتُـلِـىَ فِـى آخِرِ عُمْرِهٖ بِمَرَضِ الْإِسْتِسْقَاءِ إِلَى مُدَّةِ النِّصْفِ وَالسَّنَتَيْنِ، وَلَمْ يَبْرَأْ مِنْهُ حَتّٰى وَافَاهُ الْأَجَـلُ الْـمَـحْتُـوْمُ فِـى بَـلْـدَةِ عَـلِيْجَرَا، فِى الْيَوْمِ الثَّالِثِ وَالْعِشْرِيْنَ مِنْ شَعْبَان 1361ھ الـموافق مِنْ 7/أُغُسْطُسْ 1942ء رَحِمَهُ اللّٰهُ رَحْمَةً وَاسِعَةً۔

શબ્દાર્થ

مُدِيْرِيَّةٌ જિલ્લો	تَرَعْرَعَ ઉછર્યા/મોટા થયા
تَزَايَدَ વધ્યું/વૃદ્ધિ પામ્યું	مَنْبَعٌ સ્ત્રોત
صَفْصَافٌ સાફ	تَوَلّٰى التَّدْرِيْسَ ભણાવ્યું
اَلشُّعَرَاءُ الْعَبْقَرِيُّوْنَ પ્રતિભાશાળી કવિઓ	اَلْمُخْتَرَعَاتُ الْحَدِيْثَةُ નવા સંશોધનો
ثَرْوَتُهُ الشِّعْرِيَّةُ કાવ્યભંડોળ	

الْهِجَاءُ (એવું કાવ્ય જેમાં કવિ બીજાના અવગુણ ગાય)કવિતાનો એક પ્રકાર / નિંદા

الرِّثَاءُ (એવું કાવ્ય જેમાં કવિ મૃત્યુ પામનાર પર દુ:ખ વ્યકત કરે)મરસિયા

لَمْ يَتَوَفَّرْ لَهُ الْوَسَائِل પૂરેપૂરાં સાધનો ન હતા	خَمُدَ ذِكْرُهُ તેમની યાદો ભુલાઈ ગઈ
مَرَضُ الْإِسْتِسْقَاءِ જલંધરની બીમારી	وَافَاهُ الْأَجَلُ મૃત્યુ પામ્યા
اَلْمَحْتُوْمُ નક્કી કરેલ સમય	وَلَمْ يَبْرَأْ مِنْهُ તે રોગથી સારા ન થયા
تُوْنَكْ (ટોંક) રાજસ્થાનનું એક શહેર	اَلنِّطَاقُ الضَّيِّقُ મર્યાદિત ક્ષેત્રવર્તુળ

સ્વાધ્યાય

1. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો :

(1) أَيْنَ وُلِدَ وَنَشَأَ وَتَرَعْرَعَ الشَّيْخُ مُحَمَّدُ السُّورَتِيُّ؟

(2) مَنْ هُمْ أَسَاتِذَةُ الشَّيْخِ الْمَشْهُوْرُوْنَ؟

(3) فِيْ أَيِّ جَامِعَةٍ تَوَلَّى الشَّيْخُ التَّدْرِيْسَ؟

(4) اُكْتُبْ أَسْمَاءَ بَعْضِ طُلَّابِ السُّوْرَتِي اَلْمَشْهُوْرِيْنَ الَّذِيْنَ نَالُوْا دَرَجَةً عَالِيَةً فِي الْهِنْدِ؟

(5) أَيُّ شَيْئٍ سَاقَ الشَّيْخَ إِلٰى بَلَد "تونک"؟

(6) بَيِّنْ بَعْضَ أَسْمَاءِ مُؤَلَّفَاتِ الشَّيْخِ الَّتِي قَدْ تَمَّ طَبْعُهَا؟

(7) فِي أَيِّ مَرَضٍ نَالَتْهُ الْوَفَاةُ؟

(8) مَتٰى تُوُفِّي الشَّيْخُ وَأَيْنَ؟

2. નીચેના વાક્યોનો અરબીમાં અનુવાદ કરો :

(1) તેમણે પૂરેપૂરું જીવન ભણવા–ભણાવવામાં પસાર કર્યું.

(2) તેઓ બહુ મોટા વિદ્વાન હતા.

(3) તેઓ સુરત મુકામે જન્મ્યા.

(4) તેમનું મૃત્યુ ઈસ્વીસન 1942માં અલીગઢમાં થયું.

(5) તેમણે ઘણી બધી કિતાબો લખી હતી.

3. મૌલાના મુહમ્મદ સુરતી ઉપર માધ્યમની ભાષામાં એક ટૂંક નોંધ લખો :

4. નીચેના શબ્દસમૂહના અર્થ આપો :

(1) اَلنِّطَاقُ الضَّيِّقُ (2) اَلْمُخْتَرَعَاتُ الْحَدِيْثَةُ (3) مَشَائِخُ كِبَارٌ

(4) اَلْكُتُبُ النَّادِرَةُ (5) اَلصَّفْصَافُ الغَزِيْرُ (6) مُحَقِّقاً كَبِيْراً

5. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો પાઠમાંથી શોધી કાઢો :

(1) عَيْشٌ (2) مَوْتٌ (3) سَافَرَ

●

10	اَلدَّرْسُ الْعَاشِرُ	مَنْ جَدَّ وَجَدَ

كَانَتْ دَجَاجَةٌ حَمْرَاءُ تَسِيْرُ بِفِرَاخِهَا الصِّغَارِ فِى فِنَاءِ الدَّارِ مَعَ طُيُوْرِ الْمَنْزِلِ الْاُخْرٰى، فَوَجَدَتْ حَبّاً مِنَ الْقَمْحِ، فَسَأَلَتْ: مَنْ يَزْرَعُ الْقَمْحَ؟ فَأَجَابَتِ الإِوَزَّةُ: إِنِّى لاَ أُرِيْدُ أَنْ أَزْرَعَهُ، وَقَالَتِ الْبَطَّةُ: أَنَا لاَ أَسْتَطِيْعُ أَنْ أَزْرَعَهُ ـ فَقَالَتِ الدَّجَاجَةُ الْحَمْرَاءُ: إِذاً أَزْرَعَهُ، ثُمَّ قَلَبَتِ التُّرْبَةَ فِى نَاحِيَةٍ مِنْ فِنَاءِ الْمَنْزِلِ، وَرَمَتْ فِيْهَا الْحَبَّ، وَأَرْوَتْهُ بِالْمَاءِ، فَظَهَرَ النَّبَاتُ وَأَخَذَتْ تَتَعَهَّدُهُ حَتّٰى كَبِرَ ـ

وَلَـمَّا كَثُرَتِ السَّنَابِلُ وَاصْفَرَّتْ، وَطَابَ الْقَمْحُ فَحَصَدَتْهُ وَدَرَسَتْه، وَذَرَّتْهُ، ثُمَّ خَزَنَتْهُ، ثُمَّ قَالَتِ الـدَّجَـاجَةُ الْحَمْرَاءُ لِلطُّيُوْرِ الَّتِى مَعَهَا: مَنْ يَأْخُذُ هٰذَا الْقَمْحَ إِلَى الطَّاحُوْنَةِ لِيَطْحَنَهُ؟ فَادَّعَتِ الإِوَزَّةُ أَنَّهَا لاَتَـقْـدِرُ عَـلَى حَمْلِهِ وَطَحْنِهِ، وَامْتَنَعَتِ البَطَّةُ عَنِ الذَّهَابِ بِهٖ إِلَى الطَّاحُوْنَةِ، فَقَامَتِ الدَّجَاجَةُ الْحَمْرَاءُ وَأَخَـذَتِ الْـقَمْحَ، وَطَحَنَتْهُ فِى الطَّاحُوْنَةِ، وَحَمَلَتِ الدَّقِيْقَ وَذَهَبَتْ بِهٖ إِلَى الْبَيْتِ ـ ثُمَّ قَالَتْ: مَنْ يَعْجُنُ الـدَّقِيْـقَ، ثُـمَّ يَـخْبِـزُ لَـنَـا خُبْـزاً نَـأْكُـلُـهُ؟ فَـأَجَابَتِ الإِوَزَّةُ: أَنَا لاَ أَقْدِرُ أَنْ أَعْجُنَ، وَلاَ يُمْكِنُنِى أَنْ أَخْبِزَ، وَكَـذٰلِكَ أَجَابَتِ البَطَّةُ، فَـذَهَبَـتِ الـدَّجَـاجَةُ وَعَـجَـنَـتِ الْـعَجِيْنَ، وَأَعَدَّتِ الفُرْنَ، وَخَبَزَتِ الخُبْزَ، وَوَضَعَتْهُ فِى مَوْضِعِهٖ ثُمَّ سَأَلَتْ: مَنْ يُرِيْدُ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ هٰذَا الْخُبْزِ؟

فَـأَجَابَتِ الإِوَزَّةُ: أَنَا، وَقَالَتِ البَطَّةُ مُسْرِعَةً: أَنَا، فَرَدَّتْ عَلَيْهَا الدَّجَاجَةُ الْحَمْرَاءُ، وَقَالَتْ لَهُمَا: إِنَّـكُـمَـا لَـنْ تَأْكُلاَ مِنْهُ شَيْئاً، فَمَنْ زَرَعَ حَصَدَ، وَمَنْ طَحَنَ خَبَزَ، وَمَنْ خَبَزَ خُبْزاً أَكَلَهُ، لَـقَدِ امْتَنَعْتُمَا عَنِ الْعَمَلِ وَالْمُعَاوَنَةِ، "فَجَزَائُكُمَا الحِرْمَانُ وَالْجُوْعُ"

وَنَادَتْ فِرَاخَهَا الصِّغَارَ، وَأَطْعَمَتْهَا، ثُمَّ أَكَلَتْ مُكَافَأَةً لَهَاعَلَى جِدِّهَا وَنَشَاطِهَا ـ

શબ્દાર્થ

دَجَاجَةٌ حَمْرَاءُ લાલ મરઘી	فِرَاخٌ મરઘીનું બચ્ચું فَرْخ (એ.વ.)
فِنَاءُ الدَّارِ આંગણું	إِوَزَّةٌ જળકૂકડી, બતક
بَطَّةٌ બતક	قَلَبَتْ તેણે ઊલટ સૂલટ કર્યું
تُرْبَةٌ માટી	نَاحِيَةٌ ખૂણો

حَبٌّ દાણો

تَتَعَهَّدُ તે દેખરેખ કરે છે

السَّنَابِلُ કણસલું **السُّنْبُلَةُ** (એ.વ.)

دَرَسَ الغَلّةَ કણસલામાંથી દાણા છૂટા પાડયાં

الطَّاحُوْنَةُ ઘંટી

اَلْفُرْنُ ભઠ્ઠી

مُكَافَأَةٌ બદલો

نَشَاطٌ સ્ફૂર્તિ

يَعْجُنُ તે લોટ બાંધે છે

طَابَ તે સારો થયો

أَرْوَتْهُ તેણે સિંચાઈ કરી

نَبَاتٌ વનસ્પતિ / ઝાડપાન

حَصَدَتْهُ તેણે પાક લણ્યો

ذَرَّتْهُ પવન વડે અનાજ ઉપણ્યું

دَقِيْقٌ લોટ

طَحَنَ તેણે ઘંટીમાં ઘઉ દળ્યો

جِدٌّ પ્રયત્ન

قَمْحٌ ઘઉ

دَرَّاسَةٌ કણસલામાંથી અનાજ છૂટા પાડવાનું યંત્ર

સ્વાધ્યાય

1. નીચે આપેલાં પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

(1) **أَيْنَ تَسِيْرُ الدَّجَاجَةُ بِفِرَاخِهَا الصِّغَارِ؟**

(2) **مَنْ يَزْرَعُ الْقَمْحَ؟**

(3) **مَنْ قَالَ مَنْ يَأْخُذُ هٰذَا الْقَمْحَ إِلَى الطَّاحُوْنَةِ؟**

(4) **مَنْ عَجَنَ الْعَجِيْنَ؟**

(5) **مَنْ قَالَتْ مُسْرِعَةً أَنَا؟ وَمَنْ رَدَّتْ؟**

(6) **لِمَاذَا حُرِمَتِ البَطَّةُ وَالإِوَزَّةُ عَنِ الْخُبْزِ؟**

2. નીચે આપેલાં રૂપો ઉપરથી આજ્ઞાર્થનાં રૂપો બનાવો :

(1) تَزْرَعُوْنَ (2) تَقُوْلُ (3) تَأْخُذُ (4) تَقُوْمَانِ

(5) تَذْهَبِيْنَ (6) تَسْأَلُ (7) تَأْكُلْنَ

3. નીચે આપેલાં એકવચનનાં રૂપોનાં બહુવચન લખો :

(1) صَغِيْرٌ (2) كَبِيْرٌ (3) دَارٌ (4) مَاءٌ

(5) شَيْءٌ (6) دَقِيْقٌ (7) مَنْزِلٌ

4. નીચે આપેલાં વાક્યો ઉપર યોગ્ય **اعراب** લગાડો :

(1) **أنا لا أستطيع أن أزرعه۔** (2) **وجدت حبا من القمح۔**

(3) **إنكما لن تاكلا منه شيئا۔** (4) **من جد وجد۔**

(5) **ذهبت الدجاجة وعجنت العجين۔**

5. નીચે આપેલાં વાક્યોનો અરબીમાં અનુવાદ કરો :

(1) હું રોટલી ખાઉ છું. (2) અમે મરઘીનાં ઈંડાં ખાધા.

(3) શું પેલી બતક છે? (4) મારી પાસે નવી ઘડિયાળ છે.

(5) હું પાંચ મિનિટ પહેલા શાળાએ આવ્યો.

6. નીચેની કહેવત ઉપર માધ્યમની ભાષામાં ટૂંક નોંધ લખો :

خَيْرُ الْأُمُوْرِ أَوْسَطُهَا

●

قِيْلَ إِنَّ رَجُلاً مِنَ الْعَرَبِ دَخَلَ عَلَى الْمُعْتَصِمِ، فَقَرَّبَهُ، وَأَدْنَاهُ وَجَعَلَهُ نَدِيْمَهُ، وَصَارَ يَدْخُلُ عَلَى حَرِيْمِهِ مِنْ غَيْرِ إِسْتِئْذَانٍ، وَكَانَ لَهُ وَزِيْرٌ كَثِيْرُ الْحَسَدِ، فَغَارَ مِنَ الْبَدَوِيِّ، وَحَسَدَهُ، وَقَالَ فِی نَفْسِهِ: لاَ بُدَّ مِنْ مَكِيْدَةٍ عَلَى هٰذَا الْبَدَوِیّ، فَإِنَّهُ قَدْ أَخَذَ بِقَلْبِ أَمِيْرِ الْمُؤْمِنِيْنَ، وَأَبْعَدَنِی مِنْهُ۔ فَصَارَ يَتَلَطَّفُ بِالْبَدَوِیّ وَأَتَى بِهِ إِلٰی مَنْزِلِهِ، وَوَضَعَ لَهُ طَعَاماً، أَكْثَرَفِيْهِ مِنَ الثُّوْمِ، فَلَمَّا أَكَلَ الْبَدَوِیُّ قَالَ لَهُ: اِحْذَرْ أَنْ تَقْرُبَ مِنَ الْأَمِيْرِ، فَيَشُمَّ مِنْکَ رَائِحَةَ الثُّوْمِ، فَيَتَأَذّٰی لِذٰلِکَ، فَإِنَّهُ يَكْرَهُ رَائِحَتَهُ، ثُمَّ ذَهَبَ الْوَزِيْرُ إِلَى أَمِيْرِ الْمُؤْمِنِيْنَ، فَخَلاَ بِهِ، وَقَالَ: إِنّ الْبَدَوِیَّ يَقُوْلُ عَنْکَ لِلنَّاسِ: إِنَّ أَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ أَبْخَرُ. فَلَمَّا أَتَى الْبَدَوِیُّ، طَلَبَهُ الْمُعْتَصِمُ، فَلَمَّا قَرُبَ مِنْهُ، جَعَلَ كُمَّهُ عَلَى فَمِهِ مَخَافَةَ أَنْ يَشُمَّ الْاَمِيْرُ مِنْهُ رَائِحَةَالثُّوْمِ، فَلَمَّا رَآهُ أَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ وَهُوَ يَسْتُرُ فَمَهُ بِكُمِّهِ قَالَ: اِنَّ الَّذِیْ قَالَ لَهُ الْوَزِيْرُ صَحِيْحٌ، فَكَتَبَ الْمُعْتَصِمُ كِتَاباً إِلَى بَعْضِ عُمَّالِهِ، يَقُوْلُ فِيْهِ: إِذَا وَصَلَ إِلَيْکَ كِتَابِی هٰذَا فَاضْرِبْ رَقَبَةَ حَامِلِهِ، ثُمَّ دَعَا الْبَدَوِیَّ، وَدَفَعَ إِلَيْهِ الْكِتَابَ وَقَالَ لَهُ: اِمْضِ بِهِ إِلَى فُلاَنٍ وَجِئْ سَرِيْعاً بِالْجَوَابِ، فَامْتَثَلَ الْبَدَوِیُّ مَارَسَمَ بِهِ الْمُعْتَصِمُ، وَأَخَذَالْكِتَابَ، وَخَرَجَ بِهِ مِنْ عِنْدِهِ، فَبَيْنَمَا هُوَ بِالْبَابِ إِذْلَقِيَهُ الْوَزِيْرُ ۔ فَقَالَ لَهُ: أَيْنَ تُرِيْدُ؟ قَالَ: أَتَوَجَّهُ بِكِتَابِ أَمِيْرِ الْمُؤْمِنِيْنَ إِلَى عَامِلِهِ فُلاَنٍ ۔ فَقَالَ الْوَزِيْرُ فِی نَفْسِهِ: إِنّ هٰذَا الْبَدَوِیَّ يَنَالُ مِنَ التَّقْلِيْدِ مَالاً جَزِيْلاً، فَقَالَ لَهُ: مَاتَقُوْلُ فِيْمَنْ يُرِيْحُکَ مِنْ هٰذَا التَّعَبِ الَّذِیْ يَلْحَقُکَ فِی سَفَرِکَ وَيُعْطِيْکَ أَلْفَیْ دِيْنَارٍ؟ فَقَالَ لَهُ: أَنْتَ الْكَبِيْرُ وَأَنْتَ الْحَاكِمُ، وَمَهْمَا رَأَيْتَهُ مِنَ الرَّأْیِ افْعَلْ، فَقَالَ هَاتِ الْكِتَابَ، فَدَفَعَهُ إِلَيْهِ وَأَعْطَاهُ الْوَزِيْرُ أَلْفَیْ دِيْنَارٍ ۔ فَرَكِبَ الْوَزِيْرُ، وَصَارَ بِالْكِتَابِ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِیْ هُوَ قَاصِدُهُ۔

فَلَمَّا قَرَأَ الْعَامِلُ الْكِتَابَ أَمَرَ بِضَرْبِ عُنُقِهِ، وَبَعْدَ أَيَّامٍ تَذَكَّرَ الْخَلِيْفَةُ فِی أَمْرِ الْبَدَوِیّ وَسَأَلَ عَنِ الْوَزِيْرِ، فَأُخْبِرَ بِأَنَّ لَهُ أَيَّاماً مَاظَهَرَ، وَأَنَّ الْبَدَوِیَّ بِالْمَدِيْنَةِ مُقِيْمٌ، فَتَعَجَّبَ الْمُعْتَصِمُ مِنْ ذٰلِکَ، وَأَمَرَ بِإِحْضَارِ الْبَدَوِیّ وَسَأَلَهُ عَنْ حَالِهِ۔ فَأَخْبَرَهُ بِالْقِصَّةِ الّتِی اتَّفَقَتْ لَهُ مَعَ الْوَزِيْرِ مِنْ أَوّلِهَا إِلَى اٰخِرِهَا، فَقَالَ: أَنْتَ قُلْتَ عَنّی أَنّی أَبْخَرُ؟ فَقَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ يَا أَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ! كَيْفَ أَتَحَدَّثُ بِمَا لَيْسَ لِی بِهِ عِلْمٌ، وَإِنّمَا كَانَ مَكْراً مِنْهُ وَخَدِيْعَةً، وَأَعْلَمَهُ كَيْفَ دَخَلَ بِهِ إِلَى بَيْتِهِ وَأَطْعَمَهُ الثُّوْمَ وَمَا جَرَى لَهُ مَعَهُ ۔ فَقَالَ الْمُعْتَصِمُ: قَاتَلَ اللّٰہ الْحَسَدَ، بَدَا بِصَاحِبِهِ فَقَتَلَهُ، ثُمَّ خَلَعَ عَلَى الْبَدَوِیِّ وَاتَّخَذَهُ مَكَانَهُ وَزِيْراً، وَرَاحَ الْوَزِيْرُ بِحَسَدِهِ۔

શબ્દાર્થ

તેણે ખોદ્યો **حَفَرَ**	તેણે નજીક કર્યું **أَدْنٰى**
પત્ની **حَرِيْمٌ**	તેનું સ્વમાન ઘવાયું **غَارَ**
તે સુંઘે છે **يَشُمُّ**	મોઢાની ગંધવાળો **أَبْخَرُ**
તેને એકાંતમાં લઈ ગયો **خَلَابِهٖ**	તેણે આપ્યું **دَفَعَ اِلَى**
તેણે આજ્ઞાનું પાલન કર્યું **اِمْتَثَلَ**	તે પ્રાપ્ત કરે છે **يَنَالُ**
થાક **التَّعَبُ**	તે આશ્ચર્યચકિત થયો **تَعَجَّبَ**
અચાનક કોઈ બનાવ બન્યો **اِتَّفَقَتْ**	એક અરબી માણસ **رَجُلٌ مِنَ الْعَرَبِ**
મિત્ર **نَدِيْمٌ**	ઘણી ઈર્ષ્યા રાખનાર, ઘણો ઈર્ષ્યાળુ **كَثِيْرُ الْحَسَدِ**
તેના માટે કોઈ યુકિત જરૂરી છે **لَا بُدَّ مِنْ مَكِيْدَةٍ**	લસણની ગંધ **رَائِحَةُ الثُّوْمِ**
બાંય **كُمٌّ**	ગવર્નરો **عُمَّالٌ**
મોઢું **فَمٌ**	જેનો તેણે હુકમ કર્યો **مَارَسَمَ بِهٖ**
અનુકરણ કરવું **التَّقْلِيْدُ**	પુષ્કળ ધન **مَالًا جَزِيْلًا**
તેણે યાદ કર્યું **تَذَكَّرَ**	ઠગાઈ **خَدِيْعَةٌ**
તે ખતમ થઈ ગયા/જવું **راح**	લસણ **ثُوْمٌ**
અમીરૂલ મોમીનીનનો પ્રિય બની ગયો **أَخَذَ بِقَلْبِ أَمِيْرِ الْمُؤْمِنِيْنَ**	
તે દરવાજા ઉપર હતા ત્યારે **فَبَيْنَمَا هُوَ بِالْبَابِ**	તેણે ઇનામ આપ્યું **خَلَعَ عَلٰى**
તે નરમી અપનાવે છે **يَتَلَطَّفُ**	ખાડો **حَفِيْرٌ**

સ્વાધ્યાય

1. પાઠના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો :

(1) مَنْ دَخَلَ عَلَى الْمُعْتَصِمِ وَكَيْفَ عَامَلَهُ؟

(2) كَيْفَ كَانَ لَهُ وَزِيْرٌ، وَمَاذَا قَالَ فِى نَفْسِهِ؟

(3) أَىَّ شَيْئٍ أَكْثَرَ الْوَزِيْرُ فِى الطَّعَامِ؟

(4) بِأَىِّ شَيْئٍ اِمْتَثَلَ الْبَدَوِىُّ؟

(5) مَاذَا أَمَرَ الْعَامِلُ حِيْنَمَا قَرَأَ الْكِتَابَ؟

2. નીચે આપેલા શ્રેષ્ઠતાવાચક નામ **اسم تفضيل** બનાવો :

(1) كَثِيْرٌ (2) قَرِيْبٌ (3) صَحِيْحٌ (4) سَرِيْعٌ

(5) خَدِيْعٌ (6) عَلِيْمٌ (7) صَبِيْحٌ

3. નીચે આપેલા શબ્દોના વિરોધી શબ્દો લખો :

(1) رَجُلٌ (2) كَثِيْرٌ (3) بَعِيْدٌ (4) ذَهَبَ

(5) سَفَرٌ (6) أَخٌ (7) هُوَ

4. નીચે આપેલા શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો લખો :

(1) اِنْسَانٌ (2) صَدِيْقٌ (3) حَاكِمٌ

(4) مَكْرٌ (5) رِسَالَةٌ (6) مَدِيْنَةٌ

5. નીચે આપેલા શબ્દોના **(أمر)** આજ્ઞાર્થ રૂપો લખો :

(1) تَحْسُدُ (2) تَتَلَطَّفُ (3) تَجْعَلُ

(4) تَكْتُبُ (5) تَعْلَمُ (6) تَشُمُّ

6. નીચે આપેલી કહેવત ઉપર માતૃભાષામાં નોંધ લખો :

كُلُّ إِنَاءٍ يَتَرَشَّحُ بِمَافِيْهِ

7. કહેવતો ખૂબ જ સાર્થક અને ખૂબ જ ઉપયોગી હોઈ એને ધ્યાનમાં લઈને વિવિધ ભાષાની કહેવતો ભેગી કરી વર્ગખંડમાં મૂકો :

8. પાઠમાં દર્શાવેલ ઘટના જેવી અન્ય કોઈ ઘટના કે જેમાં ઈર્ષ્યા દેખાતી હોય એવી ઘટના વિશે વર્ગખંડમાં ચર્ચા કરો અને ઈર્ષ્યાખોરીથી થતા નુકસાનો વિશે વિદ્યાર્થીઓને જણાવો :

9. નીચે આપેલાં ગુજરાતી વાક્યોનો અરબીમાં અનુવાદ કરો :

(1) તુ શાસકની નજીક જવાથી દૂર રહે.

(2) શાસકે એક પત્ર તેના કેટલાક ગવર્નરોને લખ્યો.

(3) અલ્લાહ તઆલાએ કિન્નાખોરને સજા આપી.

(4) ખાડો ખોદે તે પડે.

(5) ઈર્ષ્યા નેકીઓને એવી રીતે ખાય જાય છે, જેમકે આગ સૂકાં લાકડાંને ખાય જાય છે.

10. નીચે આપેલાં અરબી વાક્યોનો માધ્યમની ભાષામાં અનુવાદ કરો :

(1) **فَقَالَ هَاتِ الْكِتَابَ، فَدَ فَعَهُ إِلَيْهِ وَأَعْطَاهُ الْوَزِيْرُ أَلْفَىْ دِيْنَارٍ۔**

(2) **وَقَالَ: إِنَّ البَدَوِىَّ يَقُوْلُ عَنْكَ لِلنَّاسِ: إِنَّ أَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ أَبْخَرُ۔**

(3) **وَقَالَتِ البَطَّةُ: أَنَا لا أَسْتَطِيْعُ أَنْ أَزْرَعَهُ۔**

(4) **مَنْ يَأْخُذُ هٰذَا الْقَمْحَ إِلَى الطَّاحُوْنَةِ؟**

(5) **اَلْعَاقِلُ تَكْفِيْهِ الإِشَارَةُ۔**

(6) **جُرْحُ الكَلَامِ أَشَدُّ مِنْ جُرْحِ السِّهَامِ۔**

(7) **مَنْ طَلَبَ الْعُلٰى سَهِرَ اللَّيَالِى۔**

•

1 اَلنَّاسُ أَعْدَاءٌ لِمَا جَهِلُوْا۔

2 اَلنَّاسُ عَلَى دِيْنِ مُلُوْكِهِمْ۔

3 خَيْرُالنَّاسِ مَنْ يَنْفَعُ النَّاسَ۔

4 شَرُّالنَّاسِ عَالِمٌ لاَ يَنْفَعُ بِعِلْمِهٖ۔

5 اَلْعَاقِلُ اَلْمَحْرُوْمُ خَيْرٌ مِنَ الْجَاهِلِ الْمَرْزُوْقِ۔

6 اَلْجَاهِلُ عَدُوٌّ لِنَفْسِهٖ، فَكَيْفَ يَكُوْنُ صَدِيْقاً لِغَيْرِهٖ۔

7 اَلْجَاهِلُ يَطْلُبُ الْمَالَ، وَالْعَاقِلُ يَطْلُبُ الْكَمَالَ۔

8 اَلصَّدِيْقُ الصَّدُوْقُ مَنْ يَنْصَحُکَ فِی غَيْبِکَ وَاٰثَرَکَ عَلَى نَفْسِهٖ۔

9 أَبْصَرُالنَّاسِ مَنْ كَانَ بِعَيْبِهٖ بَصِيْراً وَعَنْ عَيْبِ غَيْرِهٖ ضَرِيْرا۔

10 أَجْهَلُ النَّاسِ مَنْ يَمْنَعُ الْبِرَّ وَيَطْلُبُ الشُّكْرَ وَيَفْعَلُ الشَّرَّ وَيَتَوَقَّعُ الْخَيْرَ۔

11 ثَلاَثَةٌ لاَ يَنْتَفِعُوْنَ مِنْ ثَلاَثَةٍ، شَرِيْفٌ مِنْ دَنِيْئٍ وَبَارٌّ مِنْ فَاجِرٍ وَحَكِيْمٌ مِنْ جَاهِلٍ۔

12 سِتَّةٌ لاَ تُفَارِقُهُمُ الْكَآبَةُ، اَلْحَقُوْدُ، الْحَسُوْدُ، وَفَقِيْرٌ قَرِيْبُ الْعَهْدِ بِالْغِنٰى، وَغَنِیٌّ يَخْشٰى الْفَقْرَ، وَطَالِبُ رُتْبَةٍ يَقْصُرُعَنْهَا قَدْرُهٗ، وَجَلِيْسُ أَهْلِ الْاَدَبِ وَلَيْسَ مِنْهُمْ۔

13 ثَمَانِيَةٌ اِذَا أُهِيْنُوْا فَلاَ يَلُوْمُوْا إِلاَّ اَنْفُسَهُمْ۔

اَلْاٰتِی مَائِدَةً لَمْ يُدْعَ إِلَيْهَا، وَالْمُتَأَمِّرُ عَلَى صَاحِبِ الْبَيْتِ فِی بَيْتِهٖ، وَالدَّاخِلُ بَيْنَ اِثْنَيْنِ فِی حَدِيْثٍ لَمْ يُدْخِلاَهُ، وَالْمُسْتَخِّفُ بِالسُّلْطَانِ، وَالْجَالِسُ فِی مَجْلِسٍ لَيْسَ لَهٗ بِأَهْلٍ، وَالْمُقْبِلُ بِحَدِيْثِهٖ عَلَى مَنْ لاَ يَسْمَعُهٗ، طَالِبُ الْخَيْرِ مِنْ أَعْدَائِهٖ، وَرَاجِی الْفَضْلِ مِنْ عِنْدِ اللِّئَامِ۔

14 مَثَلُ الْاَغْنِيَاءِ اَلْبُخَلاَءِ. كَمَثَلِ الْبِغَالِ وَالْحَمِيْرِ تَحْمِلُ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَيَعْتَلِفُ بِالتِّبْنِ وَالشَّعِيْرِ۔

શબ્દાર્થ

أَعْدَاءٌ શત્રુઓ (બ.વ.) **عَدُوٌّ** (એ.વ.)

دِيْنٌ પંથ

خَيْرُ النَّاسِ સૌથી સારો માણસ

العَاقِلُ બુદ્ધિશાળી

مَرْزُوْقٌ કમાતો

الصَّدُوْقُ સાચો

آثَرَ પ્રાધાન્ય આપ્યું/ પ્રાથમિકતા આપી

ضَرِيْرٌ આંધળો

الشُّكْرُ આભાર

دَنِيٌّ નીચ

بَارٌّ નેકી કરનાર

فَاجِرٌ પાપી

الكَآبَةُ પીડા, દુઃખ

الحَسُوْدُ ઈર્ષ્યાળુ

جَهِلُوْا તેઓ અજ્ઞાન થયા

مُلُوْكٌ રાજાઓ (બ.વ.) **مَلِكٌ** (એ.વ.)

مَنْ يَنْفَعُ النَّاسَ જે લોકોને લાભ પહોંચાડે છે

الجَاهِلُ અભણ

الكَمَالُ પરિપૂર્ણતા

يَنْصَحُ હિતેચ્છુ તરીકે વર્તે છે

عَيْبٌ ખામી/દુર્ગુણ

بِرٌّ ભલાઈ

يَنْتَفِعُوْنَ તેઓ લાભ ઉઠાવે છે

غَيْبٌ ગેરહાજરી

حَكِيْمٌ વિવેકી/બુદ્ધિશાળી

لاَ تُفَارِقُهُمْ તેમનાથી અલગ થતો નથી

الحَقُوْدُ કપટિ/કિન્નાખોર

رُتْبَةٌ હોદ્દો

قَرِيْبُ الْعَهْدِ بِالْغِنٰى જે હમણા હમણા માલદાર થયો હોય, નવો માલદાર

يَقْصُرُ પામી ન શકે / અસમર્થ/ ગજાબહારનું

أُهِيْنُوْا તેઓ અપમાનિત કરવામાં આવ્યા

مَائِدَةٌ દસતરખાન/જમણવાર

المُسْتَخِفُّ મજાક ઉડાવનાર

بِغَالٌ ખચ્ચર (બ.વ.) **بَغْلٌ** (એ.વ.)

الذَّهَبُ સોનું

يَعْتَلِفُ તે ચરે છે

الشَّعِيْرُ જવ

جَلِيْسٌ સાથી

يَلُوْمُ ફિટકાર વરસાવે છે

المُتَأَمِّرُ જોહુકમી કરનાર

اللِّئَامُ હલકટ–નીચ

حَمِيْرٌ ગધેડાઓ (બ.વ.) **حِمَارٌ** (એ.વ.)

الفِضَّةُ ચાંદી

التِّبْنُ ભૂસુ

સ્વાધ્યાય

1. નીચે દર્શાવેલા વાક્યોને માતૃભાષામાં સમજાવો :

(1) خَيْرُ النَّاسِ مَنْ يَنْفَعُ النَّاسَ۔

(2) اَلصَّدِيْقُ الصَّدُوْقُ مَنْ يَنْصَحُكَ فِى غَيْبِكَ وَأَثَرَكَ عَلَى نَفْسِه۔

(3) أَبْصَرُ النَّاسِ مَنْ كَانَ بِعَيْبِهٖ بَصِيْراً وَعَنْ عَيْبِ غَيْرِهٖ ضَرِيْراً۔

(4) أَجْهَلُ النَّاسِ مَنْ يَمْنَعُ البِرَّ وَيَطْلُبُ الشُّكْرَ وَيَفْعَلُ الشَّرَّ وَيَتَوَقَّعُ الْخَيْرَ۔

(5) سِتَّةٌ لاَ تُفَارِقُهُمُ الْكَآبَةُ۔ اَلْحَقُوْدُ، اَلْحَسُوْدُ، فَقِيْرٌ قَرِيْبُ الْعَهْدِ بِالْغِنٰى۔وَغَنِىٌّ يَخْشٰى الْفَقْرَ، وَطَالِبُ رُتْبَةٍ يَقْصُرُ عَنْهَا قَدْرُهٗ۔

2. વિરોધી શબ્દો લખો :

(1) اَلصّدِيْقُ (2) اَلْعَاقِلُ (3) شَرُّالنَّاسِ (4) أَبْصَرُ النَّاسِ

(5) ضَرِيْرٌ (6) بَارٌّ (7) فَقِيْرٌ

3. કૌંસમાં આપેલ વિકલ્પમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યાઓ પૂરો :

(1) الجَاهِلُ يَطْلُبُ الْمَالَ وَالْعَاقِلُ ....

(2) النَّاسُ عَلَى .... مُلُوْكِهِمْ۔

(3) النّاسُ أَعْدَاءٌ لِمَا ....

(4) العَاقِلُ الْمَحْرُوْمُ خَيْرٌ مِنْ ....

(5) الجَاهِلُ عَدُوٌّ لِنَفْسِهٖ فَكَيْفَ يَكُوْنُ .... بِغَيْرِهٖ۔

(6) ثَلاثَـةٌ لا يَنْتَفِعُوْنَ مِنْ ثَلاثَةٍ، شَرِيْفٌ مِنْ ....

(7) بَارٌّ مِنْ .... وَحَكِيْمٌ مِنْ جَاهِلٍ۔

(دِيْنٌ، فَاجِرٌ، جَهِلُوْا، صَدِيْقٌ، اَلْكَمَالُ، اَلْجَاهِلُ الْمَرْزُوْقُ)

4. સાચા વાક્યો સામે (✓) અને ખોટા વાક્યો સામે (×) લગાવો:

(1) النَّاسُ عَلَى دِيْنِ مُلُوْكِهِمْ۔

(2) خَيْرُ النَّاسِ مَنْ لا يَنْفَعُ النَّاسَ۔

(3) النَّاسُ أَعْدَاءٌ لِمَا عَلِمُوْا۔

(4) الْجَاهِلُ يَطْلُبُ الْمَالَ، وَالْعَاقِلُ يَطْلُبُ الْكَمَالَ۔

(5) أَبْصَرُ النَّاسِ كَانَ بِعَيْبِهٖ ضَرِيْراً. وَعَنْ عَيْبِ غَيْرِهٖ بَصِيْراً۔

(6) مَثَلُ الْأَغْنِيَاءِ الْبُخَلاءِ كَمَثَلِ الْبِغَالِ وَالْحَمِيْرِ، تَحْمِلُ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَيَعْتَلِفُ بِالتِّبْنِ وَالشَّعِيْرِ۔

كَانَ لِأَحَدِ الْعُمَّالِ فِی السِّكَّةِ الْحَدِيْدِيَّةِ بِنْتٌ ذَكِيَّةٌ شُجَاعَةٌ، وَكَانَتْ دَارُهٗ قَرِيْبَةً مِنْ مَكَانِ عَمَلِهٖ، فَأَشْرَفَتِ البِنْتُ مِنَ النَّافِذَةِ بَعْدَ الْغُرُوْبِ تَنْتَظِرُ عَوْدَةَ أَبِيْهَا، وَتَأْنَسُ بِرُؤْيَةِ الْقُطُرِ الذَّاهِبَةِ وَالآتِيَةِ، وَكَانَ الْخَطُّ مَشْغُوْلاً دَائِماً، يَمُرُّ فِی كُلِّ اٰنٍ قِطَارٌ ذَاهِباً أَوْ آتِياً۔

وَذَاتَ مَرَّةٍ رَأَتِ الصَّبِيَّةُ قِطَارَ بِضَاعَةٍ، وَقَدْ أَقْبَلَ مِنْ بَعِيْدٍ، ثُمَّ اخْتَفٰی ضَوْئُهٗ فَجْأَةً، وَلَمْ يَظْهَرْ بَعْدُ، فَاَخَذَتْ مِصْبَاحاً وَجَرَتْ إِلَی الْجِهَةِ الّتِی اِخْتَفٰی فِيْهَا الضَّوْءُ، فَعَلِمَتْ أَنَّ الْقَنْطَرَةَ اِنْهَدَّتْ فَوَقَعَ الْقِطَارُ فِی النَّهْرِ۔

وَكَانَتِ الصَّبِيَّةُ تَعْرِفُ أَنَّ الْقِطَارَ السَّرِيْعَ يَأْتِی بَعْدَ قَلِيْلٍ وَبَعْدَهٗ بِنِصْفِ سَاعَةٍ يَأْتِی قِطَارُ الرُّكَّابِ، فَخَافَتْ أَنْ لَا يَعْلَمَ سَائِقُهٗ بِاِنْهِدَامِ القَنْطَرَةِ، فَيَقَعُ الْقِطَارُ وَيَمُوْتُ مَنْ فِيْهِ، فَمَازَا لَتْ تَجْرِیْ نَحْوَ الْمَحَطَّةِ لِتُخْبِرَ الْعُمَّالَ بِمَا حَدَثَ فَيُقِيْمُوْا الْقِطَارَ۔

وَقَدْ كَانَ فِی طَرِيْقِهَا قَنْطَرَةٌ طَوِيْلَةٌ، يَصْعُبُ الْمُرُوْرُ عَلَيْهَا فِی ضَوْءِ النَّهَارِ ـ وَكَانَتِ الرِّيْحُ عَاصِفَةً، وَلٰكِنَّهَا خَاطَرَتْ بِنَفْسِهَا؛ وَاجْتَازَتِ القَنْطَرَةَ؛ وَوَاصَلَتْ جَرْيَهَا حَتّٰی وَصَلَتْ إِلَی الْمَحَطَّةِ وَالْقِطَارُ وَاقِفٌ فِيْهَا فَصَاحَتْ: ”لَاتُسَيِّرُوْا القِطَارَ! لَاتُسَيِّرُوْ القِطَارَ!“ ثُمَّ وَقَعَتْ عَلَی الْأَرْضِ مَغْشِيّاً عَلَيْهَا۔

فَأَدْرَكَ عُمَّالُ الْمَحَطَّةِ اَنّ بِالطَّرِيْقِ خَطَراً، ووَقَّفُوْا الْقِطَارَ، وَسَارُوْا عَلَی الطَّرِيْقِ ـ فَرَأَوْا القَنْطَرَةَ مَهْدُوْمَةً؛ وَعَرَفُوْا حَقِيْقَةَ الْأَمْرِ۔

وَلَمَّا عَلِمَ الْمُسَافِرُوْنَ بِذٰلِكَ أُعجِبُوْا بِشَجَاعَةِ الصَّبِيَّةِ وَشَفَقَتِهَا، وَحَمَلُوْهَا إِلَی دَارِهَا، وَأَهْدَوْا إِلَيْهَا هَدِيَّةً نَفِيْسَةً مُكَافَأَةً عَلَی شَجَاعَتِهَا۔

શબ્દાર્થ

العُمَّالُ (એ.વ.) **العامل** કર્મચારીઓ	**السِّكَّةُ الْحَدِيْدِيَّةُ** રેલવે
أَشْرَفَتْ તેણીએ ડોકિયું કરવું	**النَّافِذَةُ** બારી
تَأْنَسُ તે ખુશ થતી	**القُطُرُ** (એ.વ.) **اَلْقِطَارُ** રેલગાડીઓ
الخَطُّ રેલવેના પાટા/ટ્રેક	**قِطَارُ بِضَاعَةٍ** માલગાડી
أَقْبَلَ (અહીં દેખાઈ)આવી	**اِخْتَفٰى** ઓલવાઈ ગયું
فَجْأَةً અચાનક	**اِنْهَدَّتْ** તૂટી પડયું
اَلْقِطَارُ السَّرِيْعُ એક્સપ્રેસ ગાડી	**قِطَارُ الرُّكَّابُ** પેસેન્જર ગાડી
عَاصِفَةٌ આંધી/વંટોળ	**خَاطَرَتْ بِنَفْسِهَا** પોતાની જાતને ખતરામાં મૂકી
مَغْشِيًّا બેહોશ	**أُعْجِبُوْا** ખુશ થઈ ગયા
نَفِيْسَةٌ કીમતી	**مُكَافَأَةٌ** બદલો
قَنطَرَةٌ પૂલ	

સ્વાધ્યાય

1. પાઠના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો :

(1) أَيْنَ كَانَتْ تَسْكُنُ الْبِنْتُ؟ وَلِمَنْ كَانَتْ هِيَ؟ وَمَاذَا فَعَلَتْ؟

(2) مَنْ أَشْرَفَ مِنَ النَّافِذَةِ؟ ولِمَاذَا؟ مَنْ تَنْتَظِرُ الْبِنْتُ؟

(3) بِرُؤْيَةِ أَيِّ شَيْءٍ كَانَتْ تَأْنَسُ الْبِنْتُ؟ مَاذَا رَأَتِ الْبِنْتُ ذَاتَ مَرَّةٍ؟

(4) مَاذَا حَدَثَ لِقِطَارِ البِضَاعَةِ؟ كَيْفَ عَلِمَتِ البِنْتُ تَهَدُّمَ القَنْطَرَةِ؟

2. નીચેનાં વાક્યોનો માધ્યમની ભાષામાં અનુવાદ કરો :

(1) ذَاتَ مَرَّةٍ رَأَتِ الصَّبِيَّةُ قِطَارَ بِضَاعَةٍ۔

(2) إِنَّ الْقَنْطَرَةَ اِنْهَدَّتْ وَوَقَعَ الْقِطَارُفِى النَّهرِ۔

(3) وَكَانَتِ الرِّيْحُ عَاصِفَةً۔

(4) القِطَارُ السَّرِيْعُ يَجِئُ بَعْدَ قَلِيْلٍ۔

(5) أَهْدٰى النَّاسُ إِلَى الْبِنْتِ هَدِيَّةً نَفِيْسَةً۔

3. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ અરબીમાં લખો :

(1) لِمَنْ كَانَتِ البِنْتُ الذَّكِيَّةُ؟ (2) كَيْفَ يَكُوْنُ الْخَطُّ؟

(3) لِمَ اخْتَفٰى الضَّوْءُ؟ (4) هَلْ أَهْدٰى النَّاسُ إِلَيْهَا شَيْئًا؟

(5) مَاذَا حَدَثَ لِقِطَارِ الْبِضَاعَةِ؟

4. પાઠમાંથી સાદા ભૂતકાળ અને ભવિષ્યકાળનાં રૂપો અલગ–અલગ તારવો :

5. વિરોધી શબ્દો કંઠસ્થ કરો :

(1) قَرِيْبَةٌ × بَعِيْدَةٌ (2) طَوِيْلَةٌ × قَصِيْرَةٌ (3) بِنْتٌ × اِبْنٌ

(4) ضَوْءٌ × ظُلْمَةٌ (5) مَوْتٌ × حَيَاةٌ (6) صَعْبٌ × سَهْلٌ

(7) وَقْفٌ × سَيْرٌ (8) شَجَاعَةٌ × جُبْنٌ

●

نَصَحَ الْمُعَلِّمُ تَلامِيْذَهُ فَقَالَ:

لَاتُخَالِطُوْا الْأَشْرَارَ؛ لِأَنَّ مُخَالَطَةَ الْأَشْرَارِ تُفْسِدُ الْأَخْلاقَ۔

لَا تُصَاحِبُوْا قُرَنَاءَ السُّوْءِ؛ لِأَنَّ مُصَاحَبَتَهُمْ تُشَوِّهُ السُّمْعَةَ وَتُلَوِّثُ السِّيْرَةَ۔

إِذَا سِرْتُمْ فَسِيْرُوْا فِی الْجَانِبِ الْأَيْسَرِ مِنَ الطَّرِيْقِ بِتَأَنٍّ ، وَلا تَقْرَأُوْا فِی كِتَابٍ أَوْ صَحِيْفَةٍ بَلْ اُنْظُرُوْا أَمَامَكُمْ حَتّٰی لا تَصْطَدِمُوْا بِأَحَدٍ.

وَإِذَا أَرَدْتُمْ أَنْ تَعْبُرُوْا الشَّارِعَ مِنْ جَانِبٍ إِلَی آخَرَ اِلْتَفِتُوْا يُسْرَةً وَيُمْنَةً قَبْلَ أَنْ تَعْبُرُوْهُ ۔ وَإِذَا رَأَيْتُمْ زِحَاماً أَوْ خِصَاماً اِبْتَعِدُوْا عَنْهُ، وَلا تُعَرِّضُوْا أَنْفُسَكُمْ لِلْخَطَرِ، وَإِذَا وَجَدْتُمْ فِی الطَّرِيْقِ فَقِيْراً يَسْتَحِقُّ الْمُسَاعَدَةَ أَحْسِنُوْا إِلَيْهِ بِقَدْرِ الْمُسْتَطَاعِ۔

إِذَا دَخَلْتُمُ الْفَصْلَ فَحَيُّوْا إِخْوَانَكُمْ وَبَشُّوْا فِی وُجُوْهِهِمْ، وَأَدْخِلُوْا عَلَيْهِمُ السُّرُوْرَ، لا تُضَايِقُوْا وَلا تُعَاكِسُوْا أَحَداً، لَاتَشْتِمُوْا زُمَلائَكُمْ، وَلا تُشَاجِرُوْهُمْ۔

لَاتَلْعَبُوْا اِلَّا فِی أَوْقَاتِ الْفُسَحِ، وَلَاتُتْلِفُوْا شَيْأً مِنْ أَدَوَاتِ الْمَدْرَسَةِ، وَلا تُشَوِّهُوْا مَنْظَرَ الْحِيْطَانِ بِالْكِتَابَةِ أَوِ التَّسْطِيْرِ۔ وَكَذٰلِکَ لا تُوَسِّخُوْا مَا تَجْلِسُوْنَ عَلَيْهِ مِنْ بِسَاطٍ أَوْ مِسْحٍ وَمَا شَاكَلَهُ۔

إِذَا صَفَّرَ الْمُرَاقِبُ أَوْ دُقَّ الْجَرَسُ فَاجْلِسُوْا فِی الْفَصْلِ مُؤَدَّبِيْنَ فِی سَكِيْنَةٍ وَوَقَارٍ، وَأَصْغُوْا إِلَی الْمُعَلِّمِ حِيْنَ يَشْرَحُ الدَّرْسَ، لِأَنَّ الْإِهْمَالَ نَتِيْجَتُهُ الْخُسْرَانُ وَعَاقِبَتُهُ وَخِيْمَةٌ۔

إِذَا خَرَجْتُمْ مِنَ الْفَصْلِ فَالْتَزِمُوْا الْهُدُوْءَ وَالْأَدَبَ، لا تَضِجُّوْا، وَلا تُحْدِثُوْا جَلَبَةً وَضَوْضَاءَ أَمَامَ الْفُصُوْلِ وَفِی الطُّرُقَاتِ۔

إِذَا وَصَلْتُمْ إِلَی بُيُوْتِكُمْ فَادْخُلُوْهَا مُؤَدَّبِيْنَ، وَحَيُّوْا مِنْ هُنَاکَ تَحِيَّةَ الْإِسْلامِ، وَاخْلَعُوْا مَلابِسَ الْخُرُوْجِ، وَرَتِّبُوْا الْكُتُبَ فَوْقَ الْمَكْتَبِ أَوْ عَلَی الرَّفِّ، وَبَعْدَ أَنْ تَسْتَرِيْحُوْا وَتَتَنَاوَلُوْا غِذَاءَكُمْ ذَاكِرُوْا دُرُوْسَكُمْ، وَأَتْقِنُوْا حِفْظَهَا، وَأَكْمِلُوْا وَاجِبَكُمُ الَّذِیْ كَلَّفَكُمْ بِهِ الْمُعَلِّمُ۔

أَطِيْعُوْا أَبَوَيْكُمْ، وَاحْتَرِمُوْهُمَا، وَلَا تُخَالِفُوْا اَمْرَهُمَا، وَعَاشِرُوْا اِخْوَتَكُمْ عِشْرَةً طَيِّبَةً، وَعَامِلُوْا خَدَمَ الْمَنْزِلِ مُعَامَلَةً حَسَنَةً۔

શબ્દાર્થ

نَصَحَ શિખામણ આપી	**لَاتُخَالِطُوْا** મેળ મિલાપ ન રાખો/સંબંધો ન રાખો
اَلْأَشْرَارُ તોફાની (એ.વ.)**شَرِيْرٌ**	**قُرَنَاءُ** સાથીઓ (એ.વ.) **قَرِيْنٌ**
تُشَوِّهُ ખરાબ કરે છે	**السُّمْعَةُ** ખ્યાતિ
تُلَوِّثُ બગાડે છે	**بِتَأَنٍّ** ધીરે ધીરે
لَاتَصْطَدِمُوْا ટકરાઈ ના જાઓ/ભટકાઈ જવું	**تَعْبُرُوْا** ઓળંગો
زِحَامًا ભીડ	**خِصَامًا** ઝઘડો
اَلْمُسَاعَدَةُ મદદ	**اَلْمُسْتَطَاعُ** યથાશકિત
بَشُّوْا હસતા મોઢે	**لَاتُشَاجِرُوْا** ઝઘડો નહિ
اَلْحِيْطَانُ દીવાલો (એ.વ.)**حَائِطٌ**	**التَّسْطِيْرُ** લીટા કરવા
بِسَاطٌ પાથરણું	**مِسْحٌ** તાડપત્રી
اَلْمُرَاقِبُ સુપરવાઈઝર	**اَلْإِهْمَالُ** ગફલત
اَلْهُدُوْءُ શાંતિ	**ضَوْضَاءُ** શોર–ઘોંઘાટ
الرَّفُّ તિજોરી–કબાટ–ઘોડો	**كَلَّفَكُمْ** તમને જે સોંપ્યું છે
عِشْرَةٌ વ્યવહાર	**اَلْمُعَاشَرَةُ** રહેણીકરણી
اَلْجَلَبَةُ શોર, ઘોંઘાટ	

સ્વાધ્યાય

1. નીચેના ગુજરાતી વાક્યોનું અરબી બનાવો :

(1) રસ્તામાં ડાબી બાજુ ચાલો.

(2) પોતાને ખતરામાં ના નાંખો.

(3) પોતાના સાથીઓને હસતામોઢે મળો.

(4) વર્ગખંડમાં અદબથી બેસો.

(5) પોતાના ઘરમાં સલામ કરી દાખલ થાઓ.

(6) માતા–પિતાનો આદર કરો.

2. નીચેના અરબી વાક્યોનો માધ્યમની ભાષામાં અનુવાદ કરો :

(1) لَا تُصَاحِبُوْا قُرَنَاءَ السُّوْءِ۔

(2) أَحْسِنُوْا إِلَيْهِ بِقَدْرِ الْمُسْتَطَاعِ۔

(3) لَا تَلْعَبُوْا إِلَّا فِى أَوْقَاتِ الْفُسْحَةِ۔

(4) الإِهْمَالُ نَتِيْجَتُهُ الْخُسْرَانُ۔

(5) عَاشِرُوْا إِخْوَتَكُمْ عِشْرَةً طَيِّبَةً۔

3. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો પાઠમાંથી શોધીને લખો :

(1) اَلنُّصْرَةُ (2) فَرِحَ (3) اَلْغَفْلَةُ (4) مُضِرٌّ

●

15	اَلدَّرْسُ الْخَامِسَ عَشَرَ	اَلْأَخْلَاقُ الْمَذْمُوْمَةُ

اَلْعُجْبُ آفَةُ الُّلبِّ، اَلْحِرْصُ مِفْتَاحُ الذُّلِّ، مَنْ لَمْ يَقْنَعْ لَمْ يَشْبَعْ، اَلْحَسَدُ كَصَدَءِ الْحَدِيْدِ لَايَزَالُ بِـهٖ حَتّٰى يَأْكُلَهُ۔ اَلْـفَـرَاغُ مِـنْ شَأْنِ الْأَمْوَاتِ، وَالْاِشْتِغَالُ مِنْ شَأْنِ الْأَحْيَاءِ، ثَمْرَةُ الْعُجْلَةِ النَّدَامَةُ، مَنْ لَمْ يَرْحَمْ لَا يُرْحَمْ، مَـنْ كَثُرَ لَغَطُهٗ كَثُرَ غَلَطُهٗ، مَنْ كَثُرَ مِزَاحُهٗ زَالَتْ هَيْبَتُهٗ، مَنْ مَنَّ بِمَعْرُوْفِهٖ أَفْسَدَهٗ، مَنْ قَلَّ حَيَـاءُهٗ كَثُرَ ذَنْبُهٗ، عِلْمٌ بِلَا عَمَلٍ كَحِمْلٍ عَلٰى جَمَلٍ، لَيْسَ مِنْ عَادَةِ الْكِرَامِ سُرْعَةُ الْاِنْتِقَامِ، مَنْ طَمِعَ فِي الْـكُـلِّ فَـاتَهُ الْكُلُّ، سُلْطَانٌ بِلَا عَدْلٍ كَنَهْرٍ بِلَا مَاءٍ، اَلظَّالِمُ مَيِّتٌ وَلَوْكَانَ فِي مَنَازِلِ الْأَحْيَاءِ، وَالْمُحْسِنُ حَيٌّ وَلَـوِ انْتَـقَـلَ إِلَـى مَـنَـازِلِ الْمَوْتٰى، ثَلَاثَةٌ تَمْنَعُ الْمَرْءَ عَنْ طَلَبِ الْمَعَالِي، قِصَرُ الْهِمَّةِ، وَقِلَّةُ الْحِيْلَةِ، وَضُعْفُ الرَّأْيِ۔

શબ્દાર્થ

الْأَخْلَاقُ ચાલચલગત/આચરણ/આદતો	الْمَذْمُوْمَةُ નિંદનીય/ખરાબ
العُجْبُ ઘમંડ	الُّلبُّ બુદ્ધિ
الحِرْصُ લાલચ	الذُّلُّ અપમાન
لَمْ يَقْنَعْ સંતોષ ન કર્યો	لَمْ يَشْبَعْ ન ધરાયો
صَدَأٌ કાટ	حَدِيْدٌ લોખંડ
الفَرَاغُ નવરાશ	شَأْنٌ સ્થિતિ
الاشْتِغَالُ વ્યસ્તતા	آفَةٌ = મુસીબત
العُجْلَةُ ઉતાવળ	لَغَطٌ શોરબકોર/કકળાટ
هَيْبَةٌ પ્રભાવ/ડર	مَنٌّ ઉપકાર ગણાવવો
الانْتِقَامُ બદલો	المَعَالِي ઉચ્ચતા
قِصَرٌ કમી/ઊણપ	ضُعْفٌ કમજોરી
الحِيْلَةُ યુક્તિ	

1. નીચેની ખાલી જગ્યા પૂર્ણ કરો :

(1) ثَمُرَةُ الْعُجْلَةِ .... (2) .... بِلاَعَمَلٍ، كَحِمُلٍ عَلى جَمَلٍ۔

(3) .... آفَةُ الُّلبِّ۔ (4) مَنْ لَمْ يَرْحَمُ ....

(5) مَنْ قَلَّ حَياءُ هُ، كَثُرَ ....

2. નીચેની કહેવતોની સમજૂતી માતૃભાષામાં લખો :

(1) اَلْعُجُبُ آفَةُ الُّلبِّ۔ 2) عِلُمٌ بِلاَعَمَلٍ، كَحِمُلٍ عَلَى جَمَلٍ۔

(3) اَلْفَرَاغُ مِنْ شَأْنِ الْأَمُوَاتِ۔ (4) سُلُطَانٌ بِلاَعَدُلٍ، كَنَهُرٍ بِلاَمَاءٍ۔

(5) مَنْ مَنَّ بِمَعْرُوُفِهِ أَفُسَدَهُ۔ (6) مَنْ لَمْ يَرُحَمُ لاَيُرُحَمُ۔

3. ઉપર્યુકત કહેવતોમાંથી કોઈપણ બે ઉપર અરબી ભાષામાં પાંચ–પાંચ વાકયો લખો :

4. પાઠમાંથી નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો શોધીને લખો :

(1) عَقْلٌ (2) إِبِلٌ (3) مُصِيْبَةٌ (4) دَأْبٌ (5) كِبْرٌ

5. નીચેનાં વાક્યોનું અરબીમાં ભાષાંતર કરો :

(1) ઉતાવળનું પરિણામ પસ્તાવો છે.

(2) આચરણ વગરનું જ્ઞાન ઊંટ પર બોજા સમાન છે.

(3) ન્યાય વિનાનો રાજા પાણી વગરની નહેર જેવો છે.

(4) ઈર્ષ્યા લોખંડના કાટ જેવી છે.

6. યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો :

(1) **الْعُجُبُ** નો સમાનાર્થી શબ્દ કયો છે?

(a) الْعَقُلُ (b) الْأَفَةُ (c) الْكِبُرُ (d) الْحَدِيُدُ

(2) **الْحَيَاةُ** નો વિરોધી શબ્દ કયો છે?

(a) الْمَوُتُ (b) الظَّالِمُ (c) الْكَرِيُمُ (d) الْعِلُمُ

(3) **ثَمُرَةُ الْعُجُلَةِ النَّدَامَةُ** કહેવતનો ભાવાર્થ સમજાવતી કહેવત ગુજરાતીમાં નીચેના પૈકી કઈ છે?

(a) સંપ ત્યાં જંપ (b) ઉતાવળે આંબા ન પાકે

(c) બોલે તેનાં બોર વેચાય (d) ખાડો ખોદે તે પડે

(4) નીચેના પૈકી કયો સદ્ગુણ નથી?

(a) الْعَدُلُ (b) الصِّدُقُ (c) الْحَيَاءُ (d) الْعُجُبُ

لاَ تَـمْتَـرُوْا فِـى ذَاتِـهٖ فَـالْـكَوْنُ مِنْ اٰيَـاتِـهٖ

لاَ تَـمْتَـرُوْا فِـى ذَاتِـهٖ فَـالـرُّوْحُ مِـنْ اٰيَـاتِـهٖ

لاَ تَـمْتَـرُوْا فِـى ذَاتِـهٖ فَـالـرِّزْقُ مِـنْ اٰيَـاتِـهٖ

لاَ تَـمْتَـرُوْا فِـى ذَاتِـهٖ فَـالْـمَـوْتُ بَعْضُ عِظَاتِهٖ

سُبْـحَـانَـهٗ مِنْ خَـالِقٍ بَـرٍّ بِـمَـخْلُـوْقَـاتِـهٖ

غَـمَـرَ الْـجُـوْدَ بِفَضْلِهٖ وَأَفَـاضَ مِنْ خَيْـرَاتِـهٖ

لاَ تَـقْـنَـطُوْا مِنَ الرَّ حْـمٰـنِ أَوْ مَـرَضَـاتِـهٖ

فَـالْـحِلْمُ وَالْغُفْرَانُ وَالْرِّ ضْـوَانُ بَـعْـضُ صِفَـاتِـهٖ

لاَ تَـمْتَـرُوْا فِـى ذَاتِـهٖ

فَـالْـكُـلُّ مِـنْ اٰيَـاتِـهٖ

શબ્દાર્થ

لاَ تَمْتَرُوْا શંકા ન કરો

اٰيَةٌ નિશાની/પ્રતીક/સંકેત

اَلْكَوْنُ દુનિયા

الرُّوْحُ પ્રાણ

عِظَةٌ ઉપદેશ/બોધ (બ.વ.) عِظَاتٌ

بَرٌّ ભલાઈ કરનાર

غَمَرَ તેણે ઢાંકી દીધુ

أَفَاضَ પુષ્કળ આપ્યું/ધોધ વરસાવ્યો

لاَتَقْنَطُوْا નિરાશ ન થાઓ

اَلْحِلْمُ સહનશીલતા

رِضْوَانٌ પ્રસન્નતા

સ્વાધ્યાય

1. કાવ્યની પ્રથમ પાંચ પંકિતઓ કંઠસ્થ કરો :

2. નીચેના વાક્યોનું અરબી બનાવો :

   (1) દુનિયા તેની નિશાનીઓમાંથી એક નિશાની છે.

   (2) દીવાલ ઉપર લીટા ન પાડો.

   (3) સહનશીલતા અને માફી આપવી એ ખુદાના ગુણ છે.

   (4) તે સમગ્ર સૃષ્ટિ સાથે ભલાઈ કરનાર છે.

   (5) ખુદાના ગુણ ગાઓ.

3. નીચેના શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દો લખો :

   (1) اَلْجُوْدُ (2) اَلْخَالِقُ (3) اَلْعَفْوُ (4) اَلرِّضٰی (5) خَیْرٌ

4. નીચેની પંકિતઓ પૂર્ણ કરો :

   لاَ تَمْتَرُوْا فِی ذَاتِهِ = فَالْكَوْنُ .... عِظَاتِهِ

5. યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો :

   (1) لَاتَمْتَرُوْ ....

   (a) فِی صِفَاتِهِ (b) فِی اٰیَاتِهِ (c) فِی ذَاتِهِ (d) فِی عِظَاتِهِ

   (2) સહનશીલતાનો અર્થ દર્શાવતો શબ્દ કયો?

   (a) اَلْحِلْمُ (b) اَلْغُفْرَانُ (c) اَلرِّزْقُ (d) اَلْكَرَمُ

6. لاَ تَمْتَرُوْا فِی ذَاتِهِ કાવ્યનો અરબીમાં સારાંશ લખો :

●

નોંધ:આ કાવ્ય ઈમામ અલી ઝયનુલઆબિદીન વિશે છે. તેઓ જયારે બયતુલ્લાહની ઝિયારતે આવ્યા હતા ત્યારે હિશામ ઈબ્ને અ.મલિકે પૂછેલું કે આ વ્યકિત કોણ છે? ત્યારે કવિ **فــرزدق** એ ઉપરોકત કાવ્ય તેમની પ્રશંસામાં કહેલ હતું.

هٰذَا الَّذِىْ تَعْرِفُ الْبَطْحَاءُ وَطْأَتَهُ   وَالْبَيْتُ يَعْرِفُهُ وَالْحِلُّ وَالْحَرَمُ
هٰذَا ابْنُ خَيْرِ عِبَادِ اللّٰهِ كُلِّهِمِ   هٰذَا التَّقِىُّ النَّقِىُّ الطَّاهِرُ الْعَلَمُ
إِذَا رَأَتْهُ قُرَيْشٌ قَالَ قَائِلُهَا   إِلَى مَكَارِمِ هٰذَا يَنْتَهِى الْكَرَمُ
يَنْمِى إِلَى ذِرْوَةِ الْعِزِّ الَّتِى قَصُرَتْ   عَنْ نَيْلِهَا عُرُبُ الْإِسْلَامِ وَالْعَجَمُ
يَكَادُ يُمْسِكُهُ عِرْفَانَ رَاحَتِهِ   رُكْنُ الْحَطِيْمِ إِذَا مَا جَاءَ يَسْتَلِمُ
فِى كَفِّهِ خَيْزَرَانٌ، رِيْحُهُ عَبِقٌ مِنْ   كَفٍ أَرْوَعَ فِى عِرْنِيْنِهِ شَمَمٌ
يُغْضِى حَيَاءً وَيُغْضٰى مِنْ مَهَابَتِهِ   فَلاَ يُكَلَّمُ إِلَّا حِيْنَ يَبْتَسِمُ
يَنْشَقُّ نُوْرُ الهُدى عَنْ نُوْرِ غُرَّتِهِ   كَالشَّمْسِ تَنْجَابُ عَنْ إِشْرَاقِهَا الظُّلَمُ
مُنْشَقَّةٌ مِنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ نَبْعَتُهُ   طَابَتْ عَنَاصِرُهُ وَالخِيْمُ وَالشِّيَمُ
فَلَيْسَ قَوْلُكَ مَنْ هٰذَا بِضَائِرِهِ   اَلْعَرَبُ تَعْرِفُ مَنْ أَنْكَرْتَ وَالْعَجَمُ
مَا قَالَ "لاَ" قَطُّ إِلَّا فِى تَشَهُّدِهِ   لَوْلَا التَّشَهُّدُ كَانَتْ "لاَؤُهُ" نَعَمُ

(فرزدق)

શબ્દાર્થ

اَلْبَطْحَاءُ પત્થર અને કાંકળાવાળી જમીન/મક્કા	**وَطْأَتَهُ** પગનાં નિશાન/ડગલાં
خَيْرٌ શ્રેષ્ઠ	**التَّقِىُّ** પરહેઝગાર
النَّقِىُّ સારું	**مَكَارِمٌ** સદ્‌ગુણો
الكَرَمُ સખાવત	**يَنْمِى** ઊંચે ચઢે છે
ذِرْوَةٌ શિખર	**قَصُرَتْ** અસમર્થ/ટૂંકા પડે છે

نَيْلٌ પ્રાપ્તિ	عِرْفَانٌ ઓળખ
رَاحَةٌ હથેળી	اَلْحَطِيْمُ કાબાનો એક ભાગ
يَسْتَلِمُ ચૂમે છે	خَيْزَرَانٌ લાકડાનો ટુકડો/વાંસ
عَبِقٌ મહેક	أَرْوَعُ ખુશનુમા/સુંદર
عِرْنِيْنٌ નાક	شَمَمٌ ઉભાર (નાકનો)
عَرَبٌ આરબો	اَلْعَجَمُ બિનઆરબો

સ્વાધ્યાય

1. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ અરબીમાં લખો :

(1) مَنِ الَّذِىْ تَعْرِفُهُ الْبَطْحَاءُ؟

(2) مِنْ أَىِّ شَىْءٍ قَصُرَتْ عُرُبُ الْإِسْلاَمِ وَالْعَجَمُ؟

(3) مَاذَا قَالَ قُرَيْشٌ لِعَلِيٍّ زَيْنِ الْعَابِدِيْنَ؟

(4) مَا مَعْنٰى فِىْ عِرْنِيْنِهٖ شَمَمٌ؟

2. નીચેના શબ્દસમૂહના અર્થ બતાવો :

(1) عِبَادُ اللّٰهِ (2) عُرُبُ الْإِسْلاَمِ وَالْعَجَمُ (3) ذِرْوَةُ الْعِزِّ

(4) إِسْتِلاَمُ الْحَجَرِ (5) رُكْنُ الْحَطِيْمِ

3. નીચેનાં વાક્યોનો અરબીમાં અનુવાદ કરો :

(1) આ અલ્લાહના સર્વશ્રેષ્ઠ બંદાઓમાંથી છે.

(2) તેને આખું વિશ્વ ઓળખે છે.

(3) તેની સખાવત ખૂબ મોટી છે.

(4) તેના હાથમાં એક લાકડી છે જેમાંથી ખુશબૂ મહેકે છે.

(5) તેમનું નામ અલી ઝૈનુલ આબિદીન છે.

18 | اَلدَّرْسُ الثَّامِنَ عَشَرَ | كَمَا تَدِيْنُ تُدَانُ

مَنْ سَالَمَ النَّاسَ سَلِمَ	مَنْ شَاتَمَ النَّاسَ شُتِمْ
مَنْ ظَلَمَ النَّاسَ أَسَا	مَنْ رَحِمَ النَّاسَ رُحِمْ
مَنْ طَلَبَ الْفَضْلَ إِلٰى	غَيْرِ ذَوِى الْفَضْلِ حُرِمْ
مَنْ حَفِظَ الْعَهْدَ وَفٰى	مَنْ أَحْسَنَ السَّمْعَ فَهِمْ
مَنْ صَدَّقَ اللّٰهَ عَلاَ	مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ عَلِمْ
مَنْ خَالَفَ الرُّشْدَ غَوٰى	مَنْ تَبِعَ الْغَيَّ نَدِمْ
مَنْ لَزِمَ الصَّمْتَ نَجَا	مَنْ قَالَ بِالْخَيْرِ غَنِمْ
مَنْ عَفَّ وَاكْتَفٰى زَكَا	مَنْ جَحَدَ الْحَقَّ أَثِمْ
مَنْ مَسَّهُ الضُّرُّ شَكَا	مَنْ عَضَّهُ الدَّهْرُ أَلِمْ

શબ્દાર્થ

سَلِمَ તે સલામત રહ્યો	شَاتَمَ તેને ગાળો ભાંડી
شُتِمَ તેને ગાળો ભાંડવામાં આવી	ظَلَمَ તેણે જુલ્મ કર્યો
رَحِمَ તેણે કૃપા કરી	اَلْفَضْلُ ઉપકાર
حُرِمَ વંચિત રાખવામાં આવ્યો	حَفِظَ પાબંદી કરી, યાદ રાખ્યું
وَفَى الْعَهْدَ વચનનું પાલન કર્યું	أَحْسَنَ ખૂબ સારી રીતે
عَلاَ ઉચ્ચ સ્થાન પામ્યો	رُشْدٌ સીધો માર્ગ
غَوٰى તે ભટકી ગયો / ગેરમાર્ગે ગયો	اَلْغَىُّ ગુમરાહી
لَزِمَ પાબંદી કરી	اَلصَّمْتُ ચુપકીદી
نَجَا તે બચ્યો	غَنِمَ ધન્યતા પ્રાપ્ત કરી
عَفَّ તે ખોટાં કૃત્યોથી બચ્યો	اِكْتَفٰى સંતોષ વ્યક્ત કર્યો
زَكَا પવિત્ર થયો	جَحَدَ ઈન્કાર કર્યો

أَثِمَ તે ગુનેગાર થયો	مَسَّهُ તેના ઉપર આવી / તેને પહોંચી
اَلضُّرُّ તકલીફ/મુસીબત	شَكَا તેણે શિકાયત કરી
عَضَّهُ તેને કરડયું	أَلِمَ તે દુ:ખી થયો

સ્વાધ્યાય

1. કૌંસમાં આપેલા શબ્દો વડે ખાલી જગ્યાઓ પૂરો :

(1) مَنْ خَالَفَ الرُّشْدَ .... مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ ....

(2) مَنْ لَزِمَ الصَّمْتَ .... مَنْ قَالَ بِالْخَيْرِ ....

(3) مَنْ صَدَّقَ .... عَلاَ، مَنْ تَبِعَ الْغَيَّ ....

(4) مَنْ حَفِظَ .... وَفٰى، مَنْ أَحْسَنَ .... فَهِمَ

(5) مَنْ مَسَّهُ .... شَكَا، مَنْ عَضَّهُ .... اَلِمَ

(اَلضُّرُّ، اَلدَّهْرُ، اَلْعَهْدُ، نَجَا، غَنِمَ، غَوٰى، عَلِمَ، اللّٰه، اَلسَّمْعُ، نَدِمَ)

2. વાક્ય રચના સુધારો :

(1) مَنْ جَحَدَ الْحَقُّ اَثِمَ (2) مَنْ خَالَفَ الرُّشْدُ غَوٰى

(3) مَنْ طُلِبَ الْعِلْمُ عَلِمَ (4) مَنْ شَاتَمَ النَّاسُ شَتَمُ

(5) مَنْ طُلِبَ الْفَضْلُ إِلَى غَيْرِ ذَوِى الْفَضْلِ حُرِمَ

3. સાચા વાક્યો સામે (✓)ની અને ખોટા વાક્યો સામે (×)ની નિશાની કરો :

(1) مَنْ ظَلَمَ النَّاسَ أَسٰى۔ (2) مَنْ رَحِمَ النَّاسَ لاَ يُرْحَمُ۔

(3) مَنْ لَزِمَ الصَّمْتَ نَدِمَ۔ (4) مَنْ خَالَفَ الرُّشْدَ عَلاَ۔

(5) وَمَنْ عَفَّ وَاكْتَفٰى زَكَا۔ (6) مَنْ حَفِظَ الْعَهْدَ وَفٰى۔

(7) مَنْ لاَ يُحْسِنُ السَّمْعَ فَهِمَ۔ (8) مَنْ طَلَبَ الْفَضْلَ إِلَى ذَوِى الْفَضْلِ حُرِمَ۔

لِقَاءُ النَّاسِ لَيْسَ يُفِيْدُ شَيْئاً	سِوٰى الهَذَيَانِ مِنْ قِيْلٍ وَقَالٍ
فَاَقْلِلْ مِنْ لِقَاءِ النَّاسِ إِلَّا	لِأَخْذِ الْعِلْمِ أَوْ إِصْلَاحِ حَالٍ

☆☆☆

مَنْ كَانَ مُفْتَخِراً بِالْمَالِ وَالْحَسَبِ	فَإِنَّمَا فَخْرُنَا بِالْعِلْمِ وَالْأَدَبِ
لَيْسَ الْجَمَالُ بِأَثْوَابٍ تُزَيِّنُنَا	إِنَّ الْجَمَالَ جَمَالُ الْعِلْمِ وَالْحَسَبِ

☆☆☆

تَعَلَّمْ فَلَيْسَ الْمَرْءُ يُوْلَدُ عَالِماً	وَلَيْسَ أَخُوْ عِلْمٍ كَمَنْ هُوَ جَاهِلُ
وَإِنَّ كَبِيْرَ الْقَوْمِ لَاعَلِمَ عِنْدَهٗ	صَغِيْرٌ اِذَا الْتَفَتَ عَلَيْهِ الْجَحَافِلُ
وَإِنَّ صَغِيْرَ الْقَوْمِ إِنْ كَانَ عَالِماً	كَبِيْرٌ إِذَا رَدَّتْ إِلَيْهِ الْمَحَافِلُ

☆☆☆

شَكَوْتُ إِلَى وَكِيْعٍ سُوْءَ حِفْظِى	فَأَرْشَدَنِى إِلَى تَرْكِ الْمَعَاصِى
وَأَخْبَرَنِى بِأَنَّ الْعِلْمَ نُوْرٌ	وَنُوْرُ اللّٰهِ لَا يُهْدٰى لِعَاصِىْ

(إمام شافعی)

શબ્દાર્થ

هَذَيَانٌ બકવાસ	فَاَقْلِلْ તો તું ઓછું કરી નાંખ
لِقَاءٌ મુલાકાત	إِصْلَاحٌ સુધારણા
مُفْتَخِرٌ ગર્વ કરનાર	حَسَبٌ કુળ
جَمَالٌ સૌંદર્ય	مَرْءٌ વ્યક્તિ

اِلْتَفَتَ عَلَى તેની આસપાસ ભેગા થાય	جَحَافِلُ મોટા માણસો جَحْفَلٌ(એ.વ.)
رَدَّتْ إِلٰى તેની તરફ લોકો વળે છે	مَحَافِلُ સભાઓ مَحْفِلٌ (એ.વ.)
شَكٰى તેણે ફરિયાદ કરી	وَكِيْعِ بْنُ الجَرَّاح ઇમામ શાફેઈના ઉસ્તાદ
سُوْءٌ ખરાબ/બુરું	أَرْشَدَ إِلَى તેણે માર્ગદર્શન આપ્યું
مَعَاصِى પાપ/ગુનાઓ مَعْصِيَّةٌ (એ.વ.)	لَايُهْدٰى આપવામાં નથી આવતું
عَاصِىُ ગુન્હેગાર/પાપી/નાફરમાન	تُزَيِّنُ તે શોભાવે છે

સ્વાધ્યાય

1. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર કાવ્યના આધારે લખો :

(1) لِمَاذَا يَلْقٰى بَعْضُنَا بَعْضاً؟

(2) هَلِ الْإِنْسَانُ يَتَزَيَّنُ بِأَثْوَابٍ؟

(3) فِيْمَا الْفَخْرُ؟

(4) هَلِ الْمَرْءُ يُوْلَدُ عَالِماً؟

(5) مَنْ شَكٰى إِلَى وَكِيْعٍ سُوْءَ حِفْظِهٖ؟

(6) مَاذَا أَجَابَ وَكِيْعٌ؟

2. કાવ્યને કંઠસ્થ કરો :

3. નીચેના શબ્દોનાં બહુવચન લખો :

(1) عَالِمٌ (2) جَاهِلٌ (3) أَدَبٌ (4) ثَوْبٌ (5) مَعْصِيَةٌ

4. નીચેની પંક્તિઓનો અનુવાદ માતૃભાષામાં કરો :

لِقَاءُ النَّاسِ .... إِصْلَاح حَالٍ

●

اَلدَّرْسُ الْعِشْرُوْنَ

اَلدُّنْيَا

اَلنَّفْسُ تبْكِى عَلَى الدُّنْيَا وَقَدْ عَلِمَتْ	أَنَّ السَلاَمَةَ فِيْهَا تَرْكُ مَافِيْهَا
لاَ دَارَ لِلْمَرْءِ بَعْدَ الْمَوْتِ يَسْكُنُهَا	اِلاَّ الَّتِى كَانَ قَبْلَ الْمَوْتِ يَبْنِيْهَا
فَإِنْ بَنَاهَا بِخَيْرٍ طَابَ مَسْكَنُهَا	وَإِنْ بَنَاهَا بِشَرٍّ خَابَ بَانِيْهَا
أَيْنَ الْمُلُوْكُ الَّتِى كَانَتْ مُسَلْطَنَةً	حَتّٰى سَقَاهَا بِكَأْسِ الْمَوْتِ سَاقِيْهَا
أَمْوَالُنَا لِذَوِى الْمِيْرَاثِ نَجْمَعُهَا	وَدُوْرُنَا لِخَرَابِ الدَّهْرِ نَبْنِيْهَا
كَمْ مِنْ مَدَائِنَ فِى الآفَاقِ قَدْ بُنِيَتْ	أَمْسَتْ خَرَاباً وَدَانَ الْمَوْتُ دَانِيْهَا
لِكُلِّ نَفْسٍ وَإِنْ كَانَتْ عَلَى وَجَلٍ	مِنَ الْمَنِيَّةِ اٰمَالٌ تُقَوِّيْهَا
فَالْمَرْءُ يَبْسُطُهَا وَالدَّهْرُ يَقْبِضُهَا	وَالنَّفْسُ يَنْشُرُهَا وَالْمَوْتُ يَطْوِيْهَا

(أَبُوْ الْعُتَاهِيَةُ)

શબ્દાર્થ

تَبْكِى તે રડે છે (સ્ત્રીલિંગ)	**دَارٌ** ઘર **دُوْرٌ** (બ.વ.)
بَنٰى બાંધ્યું/બનાવ્યું	**طَابَ** આનંદપ્રદ થયું
مَسْكَنٌ રહેઠાણ	**خَابَ** નિષ્ફળ ગયો
بَانِى સ્થાપક/બાંધનાર	**مُسَلْطَنَةٌ** સત્તાધીશ
سَقٰى પીવડાવ્યું	**المِيْرَاثُ** વારસો
مَدِيْنَةٌ શહેર **مَدَائِنُ** (બ.વ.)	**خَرَابٌ** વેરાન
دَانَ તાબે કર્યો	**دَانِى** સહવાસી/નજીક રહેનાર/નિકટવર્તી
الأفَاقُ વિશ્વ	**وَجَلٌ** ડર
مَنِيَّةٌ મૃત્યુ	**اٰمَالٌ** (બ.વ.) આશાઓ **أَمَلٌ** (એ.વ.)
يَبْسُطُ ફેલાવે છે	**يَقْبِضُ** સંકોચે છે
يَنْشُرُ ફેલાવે છે	**يَطْوِىْ** લપેટે છે
الدَّهْرُ યુગ/જમાનો	

1. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ લખો :

(1) مَنْ تَبْكِيْ عَلَى الدُّنْيَا؟

(2) مَتٰى طَابَ مَسْكَنُهَا؟

(3) مَنْ كَانَتْ مُسَلْطَنَةً؟

(4) مَتٰى خَابَ بَانِيْهَا؟

2. સાચો વિકલ્પ શોધીને ઉત્તર લખો :

(1) **وَجَلٌ** નો સમાનાર્થી શબ્દ કયો છે?

(a) **عِلْمٌ** (b) **مَوْتٌ** (c) **خَوْفٌ** (d) **أَمَلٌ**

(2) નીચેના પૈકીના શબ્દોમાંથી કયો શબ્દ સમાનાર્થી નથી?

(a) **مَوْتٌ** (b) **جَهْلٌ** (c) **مَنِيَّةٌ** (d)**أَجَلٌ**

(3) નીચેના પૈકીના શબ્દોમાંથી કયો શબ્દ બહુવચન નથી?

(a) **مَدَائِنُ** (b) **آمَالٌ** (c) **مُلُوْكٌ** (d) **مَسْجِدٌ**

(4) નીચેના પૈકીના શબ્દોમાંથી **يبسط** નો સમાનાર્થી શબ્દ કયો છે?

(a) **يَنْشُرُ** (b) **يَقْبِضُ** (c) **يَسْكُنُ** (d) **يَطْوِىْ**

3. **اَلدُّنْيَا** કાવ્યનો સાર માધ્યમની ભાષામાં લખો :

4. નીચેની પંક્તિ માધ્યમની ભાષામાં સમજાવો :

النَّفْسُ تَبْكِى عَلَى الدُّنْيَا وَقَدْ عَلِمَتْ

إِنَّ السَّلَامَةَ فِيْهَا تَرْكُ مَافِيْهَا

5. નીચેની પંક્તિઓનો અનુવાદ કરો :

(1) لَا دَارَ لِلْمَرْءِ .... خَابَ بَانِيْهَا.

إِنْ كُنْتَ تَبْغِی أَطْيَبَ اللَّذَّاتِ ... فَعَلَيْكَ صَاحِ بِأَنْبَهِ الثَّمَرَاتِ
فِی حُسْنِ مَرْأً فِی نَبَاهَةِ سِيْرَةٍ ... فِی لُطْفِ ذَاتٍ فِی سُمُوِّ صِفَاتِ
لَمْ يَخْتَلِفْ كَمِثَالِهَا الْأَثْمَارُ فِی ... الْأَلْوَانِ وَالْأَذْوَاقِ وَالْهَيْئَاتِ
هٰذَا، وَلاَ تَحْسِبْهُ صِنْفاً وَاحِداً ... بَلْ جُمْلَةُ الْأَصْنَافِ مُخْتَلِفَاتِ
سُبْحَانَ مَنْ بِالْفَضْلِ فَضَّلَهَا عَلَى ... أَشْهٰى مَذُوْقَاتٍ وَمَشْمُوْمَاتِ
بِالْجَامِعِيَّةِ فَاقَتِ الْأَثْمَارَ كَا ... لِإِنْسَانِ فَاقَ جَمِيْعَ حَيْوَانَاتِ
لِلْمَرْءِ فِيْهِ مُنْتَهٰى حَاجَاتِهِ ... تُغْنِيْهِ عَنْ مَاءٍ وَعَنْ أَقْوَاتِ
فَإِذَا انْقَضَتْ أَيَّامُهُ كَالْبَرْقِ لَا ... يُجْدِيْكَ حِيْنَئِذٍ سِوٰى الْحَسَرَاتِ
لاَ غَرْوَإِنْ قَصُرَتْ مَدَاهَا إِنّ أَيَّا ... مَ السُّرُوْرِ تَمُرُّ كَالسَّاعَاتِ
يَا صَاحِ مَا هٰذَا الْجُمُوْدُ فَقُمْ بِنَا ... نَخْرُجْ إِلَى الْأَنْهَارِ وَالدَّوْحَاتِ
فَالْغَيْمُ يَبْكِی مِثْلَ صَبٍّ هَائِمٍ ... وَالْبَرْقُ يَضْحَكُ نَحْوَ مُبْتَسِمَاتِ
وَالْوَرَقُ يَصْفِقُ بِاتِّفَاقِ غُصُوْنِهَا ... وَالطَّيْرُ يَسْجَعُ بِاخْتِلَافِ لُغَاتِ

(الشيخ ذُوْالْفِقَارَ عَلِیْ)

શબ્દાર્થ

تَبْغِی તું ઇચ્છે | **أَطْيَبُ** શ્રેષ્ઠતમ (طيب નું اسم تفضيل)
أَنْبَهُ ઉમદા (نبيه નું اسم تفضيل) | **صَاحِ** મારા સાથી
مَرْئً દેખાવ | **نَبَاهَةٌ** શ્રેષ્ઠ, ઉત્તમ
فَاكِهَةُ الْهِنْدِ ભારતીય ફળ (**اَلْأَنْبَجُ** કેરી) | **سُمُوٌّ** ઉચ્ચતા

صِفَةٌ ગુણ

لَوْنٌ રંગ **اَلْوَانٌ** (બ.વ.)

ذَوْقٌ લિજ્જત/સ્વાદ **أَذْوَاقٌ** (બ.વ.)

هَيْئَةٌ આકાર

لاتَحْسِبْ સમજીશ નહિ

صِنْفٌ પ્રકાર **أَصْنَافٌ** (બ.વ.)

سُبْحَانَ પવિત્ર છે

اَشْهٰى સૌથીવધુમનપસંદ (**شهى** નું **اسم تفضيل**)

مَذُوْقَةٌ (સ્વાદ) ચાખવામાં આવતી વસ્તુમાં/ચાખેલું

مَشْمُوْمَةٌ (સુગંધ) સુંઘવામાં આવતી વસ્તુમાં/સૂંઘેલું

جَامِعِيَّةٌ સર્વસંપન્નતામાં

قُوْتٌ ખોરાક **أَقْوَاتٌ** (બ.વ.)

مُنْتَهٰى الْحَاجَاتِ બધીજ જરૂરીયાતોનો અંતિમ લક્ષ

تُغْنِيْهِ (જરૂરીયાતથી) મુકિત આપે છે, બેફિકર કરે છે

اِنْقَضٰى પસાર થયું/વીત્યું

بَرْقٌ વીજળી

يُجْدِىْ ફાયદો પહોંચાડે છે **اَجْدٰى** (ભૂતકાળ)

حَسْرَةٌ અફસોસ

قَصُرَتْ ટૂંકું થયું

مَدَاهَا તેની મુદત

مَدٰى મુદત

جُمُوْدٌ સુસ્તી

دَوْحَةٌ વૃક્ષ **دَوْحَاتٌ** (બ.વ.)

غَيْمٌ વાદળ

صَبٌّ પ્રેમી

هَائِمٌ મુશળધાર

مُبْتَسِمٌ સ્મિત કરનાર

يَصْفِقُ તાળી પાડે છે

اِتِّفَاقٌ સાથે મળીને

يَسْجَعُ કલરવ કરે છે

حَبَّةٌ દાણો

સ્વાધ્યાય

1. નીચેની પંક્તિઓનો માધ્યમની ભાષામાં અનુવાદ કરો :

(1) إِنْ كُنْتَ تَبْغِي .... فِي سُمُوِّ صِفَاتٍ۔

2. યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો :

(1) આકારનો અર્થ ધરાવતો શબ્દ કયો છે?

(a) لَوْنٌ (b) هَيْئَةٌ (c) ذَوْقٌ (d) سُمُوٌّ

(2) નીચે પૈકી અલગ પડતો શબ્દ કયો છે?

(a) غُصْنٌ (b) ثَمَرٌ (c) قِرْدٌ (d) زَهْرٌ

(3) કાવ્યનું નામ **فَاكِهَةُ الْهِنْدِ** (ભારતીય ફળ) કયા ફળ તરફ નિર્દેશ કરે છે?

(a) કેરી (b) કેળું (c) ખજુર (d) જામફળ

(4) નીચેના પૈકી કયો શબ્દ બહુવચન નથી?

(a) اَلْإِنْسَانُ (b) الْأَثْمَارُ (c) الْأَلْوَانُ (d) اَلْأَشْجَارُ

(5) ''તાળી પાડે છે''નો અર્થ દર્શાવતો શબ્દ કયો છે?

(a) يَضْحَكُ (b) يَخْرُجُ (c) يَبْكِي (d) يَصْفِقُ

3. નીચેના શબ્દોનાં બહુવચન લખો :

(1) لَوْنٌ (2) صِنْفٌ (3) فَاكِهَةٌ (4) نَهْرٌ

4. નીચેના શબ્દોનાં એકવચન રૂપો લખો :

(1) صِفَاتٌ (2) سَاعَاتٌ (3) مَدَائِنُ (4) أَغْصَانٌ

●

આરબ સાહિત્યકારો

(1) બદીઉઝ્ઝમાં હમદાની

(ઈ.સ. 969 – 1008, હિ.સ. 358 – 398)

બદીઉઝ્ઝમાં હમદાનીનું પૂરું નામ અબુલ ફઝલ અહમદ બિન હુસૈન છે. એમનો જન્મ ઈરાકના હમઝાન નામના શહેરમાં થયો હતો. ત્યાંજ તેઓ ઉછર્યા હતા. તેમને ફારસી તેમજ અરબી ભાષા ઉપર સંપૂર્ણ વર્ચસ્વ પ્રાપ્ત હતું. એમના શિક્ષકોમાં સાહિબ ઈબ્ને અબ્બાદનું નામ યાદીમાં મોખરાના સ્થાને છે. તેઓ વિવિધ વિદ્યાઓના નિપૂણ હતા. વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવા માટે ખુરાસાન અને જુર્જાન ગયા. ખુરાસાનમાં રહીને જ એમની વિદ્વત્તા બહાર આવી અને ત્યાં જ રહીને તેમણે અરબી ભાષામાં 400 જેટલાં "મકામાત"ની રચના કરી. તેમણે અબૂબક્ર અલખ્વારઝમી જેવા ટોચના વિદ્વાન સાથે ઈલ્મી મુકાબલો કર્યો. જોકે ઉંમર તેમજ ઈલ્મ, બંનેમાં અબૂબક્ર જ વર્ચસ્વ ધરાવતા હતા. પરિણામ એ આવ્યું કે પ્રજા પણ બે ભાગમાં વહેંચાઈ ગઈ. એક પક્ષ અબૂબક્રનો ટેકેદાર હતો જ્યારે બીજો પક્ષ બદીઉઝ્ઝમાંનો ટેકેદાર હતો. બંનેની આ ઈલ્મી સ્પર્ધામાં બદીઉઝ્ઝમાંના વિજયે તેમના માટે પ્રગતિના માર્ગો ખોલી દીધા. અંહિ સુધી કે તેમનાં લગ્ન ઊંચા ઈલ્મી તેમજ ધનવાન પરિવારમાં થયાં પરિણામે તેમનું જીવન પણ સુખ સમૃદ્ધિવાળું બની ગયું.

તેમના અવસાનની ઘટના વિશે અલગ અલગ મંતવ્યો પ્રવર્તે છે જેમાંનું એક કથન એ પણ છે કે તેમને ઝેર આપવામાં આવ્યું હતું. તેમનું અવસાન 398 હિ.સ.માં થયું.

તેઓ ખૂબ જ રૂપાળા, નરમ સ્વભાવના, દિલના મજબૂત તેમજ પ્રબળ યાદશક્તિ ધરાવનાર હતા. એમના વિશે પ્રચલિત છે કે પુસ્તકોને ઉપર ઉપરથી જોઈ જતા અને વાંચેલું બધુંજ એમને યાદ રહી જતું હતું. અરબી સાહિત્યમાં એક પ્રકાર "રિસાલા" છે તેવીજ રીતે એક પ્રકાર તર્જૂમા પણ છે. બંને પ્રકારમાં એમની નિપુણતા લોકજીભે ચર્ચાતી હતી.

બદીઉઝ્ઝમાંના અરબી ગદ્યની શૈલી અને ભાવનાઓ હૃદયને સ્પર્શી જાય છે. એમનું ગદ્ય સાહિત્ય કાવ્યમય શૈલીમાં ઢાળેલું હોય તેમ લાગે છે. તેમનાં લખાણોમાં સાચી લાગણીઓના બદલે બનાવટ છતી થાય છે.

આમ છતાં આ બનાવટથી તેમના લખાણની અસરકારકતામાં કોઈ પણ પ્રકારની લચક કે ઢીલ પેદા થતી નથી. સુંદર શબ્દો જ નહિ; પરંતુ અર્થસભરતા તેમાં જોવા મળે છે.

આપની ખ્યાતિ સાહિત્યના વિવિધ પ્રકારો પૈકી ''મકામાત''ના પ્રકારમાં જોવા મળે છે. એમને મકામાતના સૌપ્રથમ લેખક માનવામાં આવે છે. એટલા માટે તેમણે રચેલા ''મકામાત''ની કૃતિઓની સંખ્યા સેંકડોમાં છે. તેઓ કાવ્યરચનામાં પણ નિપુણતા ધરાવે છે. એટલા માટેજ તેમના કાવ્યસંગ્રહ છપાયેલા રૂપમાં આજે પણ જોવા મળે છે.

☆

(2) અલી તન્તાવી

અલી તન્તાવીનો જન્મ હિ.સ. 1327માં સીરિયાના મશહુર શહેર તન્તામાં થયો. ઈ.સ. 1918 સુધી તેમણે મદ્રસએ તિજ્જારીમાં પ્રાથમિક શિક્ષણ પ્રાપ્ત કર્યુ. જેના સંચાલક ખુદ તેમના પિતા પોતે હતા. ત્યાર પછી ઈ.સ. 1923 સુધી દેશની વિવિધ યુનિવર્સિટીઓમાં શિક્ષણ મેળવતા રહ્યાં. ઈજિપ્તમાં ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે દમિશ્કથી આવનાર તેઓ સૌ પ્રથમ વિદ્યાર્થી હતા. ઈજિપ્તમાં એક વર્ષ પૂરું થાય તે પહેલાં તેઓ તેમના દેશમાં પરત ફર્યા. એ સમયગાળામાં તેમણે ફ્રાંસના સામ્રાજ્યવાદ સામેની ચળવળમાં આગળ પડતો ભાગ લીધો અને અનેક મોટાં મોટાં કામો કર્યા.

અલી તન્તાવીએ આરંભકાળથીજ પત્રકારત્વમાં ભાગ લીધો હતો. તેમનો સૌ પ્રથમ લેખ ઈ.સ.1926માં પ્રસિદ્ધ થયો. ત્યાર બાદ ધીમે ધીમે આ ક્ષેત્રમાં પ્રગતિ કરતા રહ્યાં અને 'ફત્હ' અને 'અઝઝહરા' જેવાં વિખ્યાત વર્તમાનપત્રોના સંપાદકની ભૂમિકા ભજવી. ફ્રાંસના સામ્રાજ્યવાદ સાથે ખૂબ જોશપૂર્વક લખ્યું. 'ઐયામ' અને 'નસ્ર' જેવાં વિખ્યાત વર્તમાનપત્રોમાં એમનાં લખાણો પ્રસિદ્ધ થતાં રહ્યાં. તેઓ 'મદ્રસા અમીનીયહ', 'મદ્રસા જૌહરીયા' અને 'મદ્રસા કામિલીયહ'માં ભણાવતા રહ્યાં. ઈ.સ. 1931માં એક સરકારી શાળામાં પ્રાથમિક શિક્ષક તરીકે એમની નિમણૂક થઈ. તેમણે એ જમાનામાં ફ્રાંસના સામ્રાજ્યવાદ સામે આગળ પડતો ભાગ લીધો હતો, તેથી તેમને ઘણી મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડયો અને પરિણામે તેમને વારંવાર એક

શહેરમાંથી બીજા શહેર અને એક ગામથી બીજા ગામે સ્થળાંતર કરવું પડયું. આ તમામ મુશ્કેલીઓ છતાં તેમની શૈક્ષણિક કામગીરી ઉપર વિપરીત અસર થઈ નહિ. ત્યાર પછી તેઓ ઈરાકમાં હિજરત કરી ગયા અને ઈ.સ. 1939 સુધી ઈરાકમાં શૈક્ષણિક કાર્ય કરતા રહ્યા. અલી તન્તાવી દમિશ્કમાં ન્યાયાધીશ તરીકે ૨૫ વર્ષ સુધી ફરજ બજાવતા રહ્યાં તેમજ આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાના શૈક્ષણિક સમારંભોમાં ભાગ લેતા રહ્યા. સાઉદી અરબના મશહૂર શહેર રિયાઝમાં પણ શૈક્ષણિક કામગીરી બજાવી. તેમનું અવસાન ઈ.સ. 1999માં જિદ્દાહ ખાતે થયું.

તેમની મુખ્ય રચનાઓ પૈકી કેટલીક નીચે પ્રમાણે છે :

(1) ઝિકરયાત ذكريات

(2) સુવરુન વ ખ્વાતિર صور وخواطر

(3) રિજાલુન મિનત્તારીખ رجال من التاريخ

(4) કિસસુન મિનત્તારીખ قصص من التاريخ

(5) મિન્ નફહાતિલ હરમ من نفحات الحرم

આ ઉપરાંત બીજા 30 પુસ્તકો પણ છે જે બધાં જ ખૂબ જ લોકપ્રિય છે.

☆

(3) અલ્લામા અબ્દુલ અઝીઝ મૈમની રાજકોટી

અલ્લામા અબ્દુલ અઝીઝ મૈમની રાજકોટીનો જન્મ ગુજરાત રાજયના વિખ્યાત પ્રદેશ કાઠિયાવાડમાં 13, સફર 1306 હિ.સ.ના દિવસે થયો હતો. પ્રારંભિક શિક્ષણ તેમના પ્રદેશમાં મેળવ્યું, ત્યાર બાદ ઉચ્ચ શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરવા માટે 1901માં દિલ્લી ગયા અને લખનઉ, પંજાબ, રામપુર અને દિલ્લીના દિગ્ગજ શિક્ષકો પાસેથી શિક્ષણ પ્રાપ્ત કર્યુ. એ શિક્ષકોમાં ડિપ્ટી નઝીર એહમદ, મૌલાના મિયાં–નઝીર હુસૈન અને શેખ હુસૈન બિન મુહસિન યમાનીના નામો ઉલ્લેખનીય છે. અરબી–ફારસીના પ્રારંભિક વ્યાકરણનું શિક્ષણ મેળવ્યા પછી તેમણે મુક્તપણે અભ્યાસ કરવાનું શરૂ કરી દીધું.

તેમની યાદશક્તિ ખૂબ જ તીવ્ર હતી. અરબી કાવ્યપંક્તિઓ ખૂબ જ મોટી સંખ્યામાં એમને કંઠસ્થ હતી, જે લગભગ 1 લાખથી પણ વધુ છે. મૌલાના અલીમિયાં નદવી જેવા પ્રખર લેખકે આ વાતને સમર્થન આપ્યું છે. જે પુસ્તકો એમને કંઠસ્થ હતાં તે આ પ્રમાણે છે :

(1) મુઅલ્લકાતે અશ્ર معلقات عشر

(2) દીવાને હમાસા તથા મુતનબ્બી ديوان حماسه/ديوان متنبی

(3) મુફઝઝલિયાત مفضليات

(4) અલ–કામિલ લિલ મુબર્રદ الكامل للمبرد

(5) અન–નવાદિર લિઅબી ઝૈદ النوادر لابی زيد

(6) અલ–બયાન વત્તબ્યીન البيان والتبيين

(7) અદબુલ કાતિબ أدب الكاتب

અલીગઢ મુસ્લિમ યુનિવર્સિટીમાં તેઓ અરબી ભાષા વિભાગના વડા હતા. ત્યાર પછી તેઓ ત્યાંથી પાકિસ્તાન સ્થળાંતર કરી ગયા અને ત્યાં તેમણે અનેક સાહિત્યિક સંસ્થાઓને એમની દેખરેખ હેઠળ વિકસાવી. તેઓ કરાંચી યુનિવર્સિટીના અરબી વિભાગના વડા તરીકે રહ્યા, એમના અરબી ભાષાનાં પુસ્તકોની સંખ્યા ઘણી મોટી છે; પરંતુ તેમની કૃતિ ''અબુલ અલા વમા અલૈહિ'' ઉચ્ચ કક્ષાનું સાહિત્યિક સંશોધન ગણાય છે. આ પુસ્તકના કારણે તેઓ લોકોમાં જાણીતા થયા અને આ જ પુસ્તકના કારણે એ જમાનાના સાહિત્યકારો અને લેખકોએ એમના સાહિત્યિક અને ઈલ્મી કૌશલ્યનો સ્વીકાર કર્યો.

એમની ઉચ્ચકક્ષાની વિદ્વત્તાના કારણે 1919માં દમિશ્કની અકાદમી ''મજમઉલ અરબી''ના સભ્ય નીમવામાં આવ્યા તેમજ તેમને એ સમિતિના પણ સભ્ય બનાવવામાં આવ્યા જે ઈબ્ને મંઝૂરની કૃતિ ''લિસાનુલ અરબ''ની સુધારેલી આવૃત્તિ તૈયાર કરવા માટે બનાવવામાં આવી હતી. તેઓ અરબી ભાષામાં ખૂબ જ કુશળ હતા તથા સંશોધન અને ટિપ્પણીના ક્ષેત્રમાં પણ એમનું મોટું નામ હતું. તેઓ આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાની સંસ્થા નદ્‌વતુલ ઉલમા સાથે તેમજ તેના પ્રખર વિદ્વાનો સાથે સંબંધો ધરાવતા હતા. એમને અલભ્ય પુસ્તકો ભેગાં કરવાનો ખૂબ જ શોખ હતો.

એમનું અવસાન પાકિસ્તાન ખાતે 27, ઑક્ટોબર 1978ના દિવસે થયું.

☆

આરબ કવિઓ

(1) કઅ્બ ઈબ્ને ઝુહૈર

(અવસાન હિ.સ.**24**, ઈ.સ. **645**)

કઅ્બ ઈબ્ને ઝુહૈરની ગણના પ્રારંભિક ઈસ્લામી કાળના પ્રથમ હરોળના કવિઓમાં થાય છે. આ યુગમાં કેટલાક એવા કવિઓ હતા, જેમણે ઈસ્લામના આગમન પહેલાં જાહિલિયત યુગના અંતિમ વર્ષોમાં અને પછી ઈસ્લામી યુગમાં પદ્ય રચનાઓ કરી છે. કઅ્બ ઈબ્ને ઝુહૈરે પણ અરબી સાહિત્યના આ બંને યુગોમાં કાવ્યો લખ્યાં છે.

કઅ્બનો જન્મ સાહિત્યપ્રેમી કુટુંબમાં થયો હતો. તેમના પિતા ઝુહૈર ઈબ્ને અબી સુલમા જાહિલિયત યુગના કવિઓમાં ઉચ્ચ સ્થાન ધરાવતા હતા. જાહિલિયત કાળની શ્રેષ્ઠતમ કૃતિ 'મુઅલ્લકાત' (**معلقات**)ના સાત કવિઓ પૈકી એક ઝુહૈર હતા. કઅ્બને જ્યારે કવિતાઓ લખવામાં રસ જાગ્યો, તો ઝુહૈર પોતે તેમને ગામની બહાર નિર્જન સ્થળે લઈ જઈને શ્રેષ્ઠ કાવ્યો મોઢે કરાવતા અને એ મુજબ કાવ્યો રચવા કેળવણી આપતા. આમ ઝુહૈરે પોતે કઅ્બનું ઘડતર કર્યું.

કઅ્બનાં જાહિલિયત યુગનાં કાવ્યોમાં પ્રેમ, સૌંદર્ય, શરાબ, ઊંટ અને વંશીય ઉચ્ચતા પર ગર્વ જેવી બાબતોનો વિશેષ ઉલ્લેખ છે. ખલ્ફુલ અહમર જેવા કેટલાક વિવેચકો કઅ્બની આ શ્રેષ્ઠ પદ્ય રચનાઓના કારણે તેમને ઝુહૈર કરતાં પણ ઉચ્ચ કક્ષાના કવિ ગણે છે. ઈસ્લામી કાળની કઅ્બની રચનાઓ, કાવ્યો અને કસીદાઓમાં પયગમ્બર સાહેબની પ્રશંસા, નૈતિક મૂલ્યો અને માનવ પ્રેમની ઝલક જોવા મળે છે.

'**بَانَتْ سُعَاد**' કઅ્બ ઈબ્ને ઝુહૈરની અમર કૃતિ છે. પયગમ્બર સાહેબે તેમના શ્રેષ્ઠતમ કસીદા પર ઈનામ તરીકે પોતાની શાલ આપી હતી. હઝરત મુઆવિયાએ પોતાના શાસનકાળમાં આ શાલ ચાલીસ હજાર દિરહમમાં ખરીદી હતી. આજે પણ કઅ્બનો કસીદો **بَانَتْ سُعَاد** વિશ્વની ઘણી યુનિવર્સિટીઓના અભ્યાસક્રમમાં સામેલ છે. ઉપરાંત ભારતના ઘણાં મદરેસાઓના અભ્યાસક્રમમાં આ કસીદો સામેલ છે.

કઅ્બનાં કાવ્યોનો વિશાળ સંગ્રહ **دیوان کعب بن زھر** નામે પ્રસિદ્ધ થયો છે.

☆

(2) અબુ તમ્મામ

(ઈ.સ. **804 – 845**)

અબુ તમ્મામનું મૂળ નામ હબીબ ઈબ્ને ઔસ હતું. ઈ.સ. 804માં દમાસ્કસ પાસેના એક ગામ જાસિમમાં તેમનો જન્મ થયો. તેમના પિતા વણકર હતા. કિશોરાવસ્થામાં અબુ તમ્મામ ઈજિપ્ત ગયા. ત્યાં ઐતિહાસિક મસ્જિદ અમ્ર ઈબ્ને આસમાં જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું. આ સમય દરમિયાન કાવ્યો મોઢે કરતા રહ્યા અને રચનાઓ પણ કરતા રહ્યા.

જ્ઞાનપ્રાપ્તિ પછી અબુ તમ્મામ કેરોથી દમાસ્કસ પાછા આવ્યા. બાદમાં ત્યાંથી ઈરાકના મોસુલ શહેરમાં પહોંચ્યા. તેમની રચનાઓની ખ્યાતિ એટલી પ્રસરી ગઈ કે ઈ.સ.833માં બગદાદમાં ખલીફા મોઅતસીમના દરબારી કવિ બન્યા. ઈ.સ. 844ના પ્રારંભમાં તે સમયે સર્વોચ્ચ ખ્યાતિ ધરાવતા કવિ બુહતુરીને મળ્યા. ઈ.સ. 845માં માત્ર 41 વર્ષની વયે મોસુલમાં તેમનું અવસાન થયું.

અબુ તમ્મામે અનેક લોકપ્રિય કાવ્યોની રચના કરી છે; પરંતુ તેમના દ્વારા સંપાદિત અરબી કાવ્યોના સર્વશ્રેષ્ઠ સંગ્રહો "**الحَمَاسَةُ**" અને "**فُحُوْلُ الشُّعَرَاء**" ના લીધે તેમને અરબી પદ્યના ઈતિહાસમાં ઉચ્ચ સ્થાન પ્રાપ્ત થયું છે.

અબુ તમ્મામ દ્વારા સંપાદિત **الحَمَاسَةُ** એ **مُعَلَّقَاتٌ** પછી અરબી પદ્યની શ્રેષ્ઠતમ કૃતિ ગણાય છે. 10 વિભાગમાં લખાયેલા આ ગ્રંથમાં અબુ તમ્મામે જાહિલિયત કાળથી અબ્બાસી યુગ સુધીનાં શ્રેષ્ઠ શૌર્યગીતો અને અન્ય કાવ્યો ચૂંટીને એકત્ર કર્યા છે. **فُحُوْلُ الشُّعَرَاء** માં પણ તેમણે શ્રેષ્ઠ અરબી પદ્ય રચનાઓ ચૂંટીને જમા કરી છે. અબુ તમ્મામે એક વિદ્વાન રચનાકાર તરીકે એવાં શ્રેષ્ઠ કાવ્યોની પસંદગી કરી છે કે ઘણા સાહિત્યકારોના મત મુજબ તેમની પસંદગી તેમની પોતાની રચનાઓ કરતાં વધુ રસપ્રદ છે.

અબુ તમ્મામે રચેલ કાવ્યોની સંખ્યા 14000 જેટલી છે. તેમણે ખલીફા મોઅતસીમની પ્રશંસામાં ઘણાં કસીદાઓ રચ્યા છે. એમનો શ્રેષ્ઠ આ કસીદો ગણાય છે :

غَدَتْ تَسْتَجِيْرُ الدَّمْعَ خَوْفَ نَوٰى غَدٍ
وَعَادَ قَتَادًا عِنْدَهَا كُلُّ مَرْقَدٍ

તેમની રચનાઓ એટલી વ્યવસ્થિત અને એક સારા સાહિત્યકારને છાજે તેવી હતી કે બાદમાં મુતનબ્બી અને અબુલ આલા મઅર્રી જેવા વિદ્વાન કવિઓએ પણ તેમની શૈલીનું અનુકરણ કર્યું.

અબુ તમ્મામની રચનાઓનો સંગ્રહ **دِيْوَانُ أَبِى تَمَّامَ** પ્રસિદ્ધ થયો છે.

☆

(3) મહમૂદ સામી અલ–બારૂદી

(ઈ.સ. **1838** – **1904**)

મહમૂદ સામી અલ–બારૂદી આધુનિક અરબી કાવ્યના પ્રણેતા ગણાય છે. અરબી કાવ્યમાં નવા પ્રાણ ફૂંકીને તેમણે આધુનિક અરબી કવિતાને નવીન શૈલી અર્પણ કરી. ઈમ્રઉલ કૈસ પ્રાચીન અરબી કાવ્યના પિતામહ ગણાય છે, તો વર્તમાન યુગમાં અરબી કાવ્યને જીવંત કરવાનો શ્રેય અલ–બારૂદીના ફાળે જાય છે. અલ–બારૂદી લશ્કરી સેવાઓમાં પણ લેફ્ટનન્ટ જનરલના ઉચ્ચ હોદ્દા સુધી પહોંચ્યા. આથી તેઓએ **صَاحِبُ السَّيْفِ وَالْقَلَمِ** (તલવાર અને કલમના યોદ્ધા)નું બિરુદ મેળવ્યું.

ઈ.સ. 1838માં અલ–બારૂદીનો જન્મ કેરોમાં થયો. બાળપણમાં તેમના પિતાનું અવસાન થયું. જીવનઘડતરના હેતુથી અલ–બારૂદીને લશ્કરી શાળામાં દાખલ કરવામાં આવ્યા. ત્યાં જ તેમને શાયરીમાં પણ રસ જાગ્યો. તેમણે ઈબ્નુલ મોઅતઝ, અબુ ફિરાસ અને ઈમ્રઉલ કૈસ જેવા કવિઓનાં કાવ્યો મોઢે કરી લીધા બાદમાં તેઓ પોતે આ શૈલીની નકલ કરીને કાવ્યો રચવા લાગ્યા.

લશ્કરી સેવાઓમાં ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ કરીને ઈ.સ. 1876માં મેજર જનરલના હોદ્દા સુધી પહોંચ્યા. આ ગાળામાં ઘણા અરબ દેશો ઉપરાંત ફ્રાંસ અને ઈંગ્લેન્ડનો પ્રવાસ ખેડયો. આથી તેમની સાહિત્યરસિકતા અને કાબેલિયત વધુ દીપી ઊઠી. તેમણે બાલ્કન યુદ્ધમાં મહત્ત્વની જવાબદારી નિભાવી અને લેફ્ટનન્ટ જનરલના હોદ્દા સુધી પહોંચ્યા. આ સમય દરમિયાન ક્રાંતિની ચળવળ ચાલી. કાવ્યો દ્વારા ક્રાંતિકારીઓને ઉશ્કેરવાના આરોપસર તેમને કેદ કરવામાં આવ્યા. 17 વર્ષ સુધી અટૂલા ટાપુ પર કેદમાં રહ્યા. આ વર્ષો દરમિયાન તેમણે અનેક કાવ્યોની રચના કરી. કારાવાસમાંથી મુકિત મેળવ્યા પછી પાંચ વર્ષ સુધી જીવિત રહ્યા.

તેમની શ્રેષ્ઠ રચનાઓનો સંગ્રહ **دِيْوَانُ مَحْمُوْد سَامِىْ الْبَارُوْدِىْ** બે ભાગમાં પ્રસિદ્ધ થયો છે અને અરબ દેશોની ઘણી યુનિવર્સિટીઓમાં અનુસ્નાતક કક્ષાના અભ્યાસક્રમમાં દાખલ છે.

આ ઉપરાંત અલ–બારૂદીએ અબ્બાસી કાળના ત્રીસ કવિઓની શ્રેષ્ઠ રચનાઓ તારવીને વિવેચનાત્મક નોંધ અને વિવરણ સાથે જ ગ્રંથોમાં **مُخْتَارَاتُ الْبَارُوْدِىْ** સંગ્રહ તૈયાર કર્યો છે. આ પણ તેમની લોકપ્રિય રચના છે. ઈ.સ. 1904માં અલ–બારૂદીનું અવસાન થયું. ઈ.સ. 2004માં યુનેસ્કોએ આ મહાન કવિની શતાબ્દી ઊજવી હતી.

☆